

Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни

Збірник матеріалів доповідей учасників
Міжнародного круглого столу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ

ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ

ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР

«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

КАФЕДРА ЮНЕСКО З НАУКОВОЇ ОСВІТИ

8 червня 2023 року, м. Київ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА ЮНЕСКО З НАУКОВОЇ ОСВІТИ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В НАУКОВІЙ ОСВІТІ: ОСВІТНІ ВТРАТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Збірник матеріалів доповідей учасників
Міжнародного круглого столу*

(Київ, 8 червня 2023 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2023

УДК 37
М89

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 8 від 3 серпня 2023 р.)*

Редакційна колегія:

С. О. Довгий, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН і НАН України;

О. М. Топузов, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;

В. А. Бітаєв, доктор філософських наук, професор, академік НАМ України;

М. В. Головка, доктор педагогічних наук, доцент;

В. Б. Дунець, кандидат політичних наук;

В. В. Щепанський, кандидат філософських наук;

Н. С. Коваленко, кандидат фізико-математичних наук;

К. Ю. Ладоня, доктор філософії в галузі філології (відповідальний редактор)

М89 **Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни** : збірник матеріалів доповідей учасників Міжнародного круглого столу, м. Київ, 8 червня 2023 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2023. — 254 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-55-9-2023-248>

ISBN 978-617-7945-55-9

У виданні зібрано матеріали доповідей, які були представлені на Міжнародному круглому столі «Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни», що відбувся 8 червня 2023 р. у м. Києві.

УДК 37

Матеріали подано в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікації.

ISBN 978-617-7945-55-9

© Національна академія педагогічних наук України, 2023

© Національний центр «Мала академія наук України», 2023

ЗМІСТ

Лісовий Оксен	
Вступне слово	11
Бабак Сергій	
Вступне слово	13
Довгий Станіслав	
Вступне слово	15
Карандєєв Ростислав	
Вступне слово	17
Рафальський Олег	
Вступне слово	19
Тогузов Олег	
Вступне слово	21
Бітаєв Валерій	
Вступне слово	23
РОЛЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ ТА НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Андросова Валентина	
Музейна педагогіка як важливий чинник виховання молодого покоління у сучасному соціокультурному просторі.....	26

Білоруська Люба

Роль музейної педагогіки
у подоланні освітніх та навчальних втрат
в умовах війни 31

Варивода Юлія

Музейна педагогіка як засіб соціальної реабілітації
в організації освітнього процесу під час війни..... 34

Гайнетдінов Дмитро

Говоримо з дітьми про нинішню війну: нотатки
з досвіду роботи Національного музею історії України
у Другій світовій війні 36

Голобородов Костянтин

Просвітницька роль музею закладу освіти
в умовах війни та дистанційного навчання 42

Головко Микола, Головко Світлана

Потенціал музейної педагогіки в контексті діагностики
та компенсації освітніх втрат 47

Дуднік Світлана, Зінченко Інна

Використання музейно-історичного
комплексу медичного коледжу
на шляху подолання освітніх втрат
у національно-патріотичному вихованні 50

Сгоров Віктор

Центр робототехніки з ініціативами залучення
талановитої молоді до науки в умовах війни..... 56

Іванець Оксана

Музейна педагогіка Державного політехнічного
музею імені Бориса Патона
в умовах війни 2023 року 65

Кічук Надія, Сич Юлія

Націоцентричний світогляд як пріоритет виховання студентства засобами музейної педагогіки..... 73

Коваленко Наталія

Наукова комунікація онлайн у середовищі Shorthand як інструмент для компенсації освітніх втрат..... 78

Малієнко Юлія

Навчальні віртуальні екскурсії як шлях подолання освітніх втрат в умовах війни 81

Новосьолова Валентина

Використання потенціалу музейного середовища як засобу дослідницької діяльності здобувачів освіти..... 85

Палійчук Олена

Подолання освітніх та навчальних втрат Національного заповідника «Хортиця» в умовах війни 88

Ревін Фрол

Організація наукових досліджень в освітньому просторі інтерактивних музеїв в умовах війни 94

Січков Дмитро

Інтеграція музейної педагогіки та STEM-орієнтованого підходу як спосіб подолання освітніх втрат 98

Стець Світлана

Музей — відчинені двері з минулого в майбутнє через трагічне сьогодні..... 101

Троценко Світлана

Музеї закладів загальної середньої освіти та позашкільної освіти міста Кривого Рогу в умовах дистанційного навчання..... 106

Цикало Ніна

Музей історії училища — центр
координації освітньо-виховної та
національно-патріотичної роботи 112

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дунець Василь

«Досліджуй науку українською»: музейні програми
українською за кордоном 118

Маринич Світлана, Казначеева Людмила

Мистецтво в музеях: діяльність у період війни..... 121

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ
І МУЗЕЇВ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ:
ЕТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Бондар Ірина, Дука Дмитро

Зруйновані об'єкти культурної спадщини
Сумщини: збереження та реконструкція
в умовах війни 126

Русаченко Наталя

Діалектні матеріали як елемент віртуального
етнографічного музею 132

МУЗЕЙНІ ПРОЄКТИ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО
ЗМІСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Беценко Тетяна, Пушкарьов Юрій

Музей бойової слави як осередок формування
національно свідомої особистості
майбутнього військовослужбовця 136

Бондаренко Вікторія

Онлайн-проект Педагогічного музею України
«Цей день в історії освіти» 139

Василишин Марія

Формування математичної
компетентності та компетентності
у галузі природничих наук,
техніки і технологій у музеях України
в умовах воєнного стану 142

Дрогобицький Ігор

Особливості виникнення
та діяльності Української народної
самооборони (літо — осінь 1943 р.)
в освітньо-виховній праці
на базі пластової оселі «Галицьке Опілля» 148

Железник Ольга

Музейна педагогіка в умовах війни:
з досвіду роботи СЗШ № 50
м. Львова та Львівського
історичного музею 150

Іванов Владислав

Музейні проекти в рамках
розвитку культури безпеки в умовах війни 155

Карчина Лариса

Перша Міжнародна літня наукова школа
з музейної педагогіки як приклад
музейного проекту науково-освітнього
змісту в умовах війни 159

Караманов Олексій

Музей як сучасний центр реабілітації і арттерапії..... 163

Коломієць Раїса

Педагогічна діяльність поета
Дмитра Кременія 167

Крутий Віталій

Проектна діяльність
Менського краєзнавчого музею
в умовах воєнного стану 171

Кудряк Віктор

Застосування технологій
штучного інтелекту в процесах
відновлення фотозображень 173

Мельник Наталія

Імена на скрижалях історії..... 177

Острякова Олександра

Особливості роботи з дітьми в умовах
воєнного стану (з досвіду Чернігівського
обласного художнього музею
імені Григорія Галагана) 180

**Охват Сергій, Савиченко Оксана,
Федорченко Вікторія**

Формування енергетичної грамотності
засобами музейної педагогіки:
ідейна концепція освітнього простору
«Науковий центр «Енергія» 184

Пальона Ольга

Онлайн-проект «Рушнікова скарбниця» —
досвід роботи Музею історії міста
Краматорської міської ради
в умовах воєнного стану 189

Піщова Марія Культурні діалоги: музейні проекти для гостей Полтави.....	193
Рябчук Софія Музей звернений до людей.....	198
Савченко Ірина, Кудляк Віктор, Белан Тетяна, Мосенкіс Юрій, Димшиць Едуард, Гальченко Максим, Савченко Ярослав Тематична виставка творчості й мистецького шляху Григорія Савовича Сковороди у штаб-квартирі ЮНЕСКО до 300-річчя з дня його народження: цифрові образи	204
Савчук Надія Національно-патріотичне виховання в умовах воєнного стану	211
Сапухіна Олена Проектна діяльність музею техніки в умовах сучасної освіти	218
Свириденко Денис Інтерактивні музеї науки як середовище реалізації теорій та практик наукової освіти	222
Соляник Тетяна Реалізація музейних науково-освітніх проектів в умовах війни (на прикладі Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна).....	226
Трощинська Олена Онлайн-проекти НІКЗ «Чигирин» у період воєнного стану.....	230

Удовиченко Ірина

Потенціал музеїв України у формуванні глобального метанаративу 236

Шваєнко Алла

Реалізація проєктів музею коледжу в умовах війни 244

Щепанський Віталій

Деколонізація музею: досвід Катару..... 250

ВСТУПНЕ СЛОВО

Лісовий Оксен

міністр освіти і науки України

Безпечна і якісна освіта — це те, що єднає наші прагнення та зміцнює наші дії. Адже для відбудови країни та майбутнього її розвитку ми повинні створити умови для безпечного і якісного доступу наших дітей до освіти. Тому я щиро радий, що Міжнародний круглий стіл «Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни» об'єднав освітян, науковців, музейних працівників, а також усіх, хто зацікавлений впровадженням нових методів педагогіки з використанням можливостей музейної педагогіки.

Ви проявляєте оптимізм та надихаєте своїми результатами роботи, своєю стійкістю і прагненням створювати нові освітні можливості та освітні інструменти. Над досягненням перемоги проти російських загарбників працює сьогодні вся держава, і внесок кожного з вас є неоціненним.

Діти і молодець дуже багато втратили через епідемію коронавірусу та повномасштабну війну. Навчання онлайн спричинило те, що протягом трьох років вони практично не бачили спільнот, втратили соціальний зв'язок. І сьогодні наше завдання — створити умови для надолуження, компенсації освітніх втрат. Одним із найважливіших кроків

у цьому процесі є відновлення повноцінного навчання на тих територіях та у тих регіонах, де це можливо.

Надолуження освітніх втрат може відбуватися різними шляхами, зокрема через адаптацію освітніх занять, розроблення спеціальних курсів та й взагалі через освітній процес, який враховує потреби дітей. Неможливо оминати роль і значення музеїв у цьому процесі, які демонструють постійне наповнення виставкових просторів новими експозиціями, навіть попри те, що багато з них зазнали знищення та руйнувань, а основні колекції були вивезені у місця безпечного зберігання. Також сьогодні музейні працівники розробляють освітні програми та заняття, які інтегровані зі шкільною програмою та можуть її значно посилити у контексті навчання через взаємодію і вивчення музейних експонатів. Таких прикладів є доволі багато, і цей круглий стіл — чудове підтвердження того, що наші зусилля ми спрямовуємо у правильне русло.

Бажаю усім активних дискусій, а також обговорень ідей та пропозицій, які стануть важливими інструментами у подоланні освітніх втрат.

Дякую за вашу щоденну клопітку працю на користь нашого майбутнього, на користь України!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Бабак Сергій,

кандидат економічних наук,
голова Комітету
Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій

Шановні учасники круглого столу! У травні на засіданні Комітету Верховної Ради з питань науки, освіти та інновацій ми організували комітетські слухання на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». І дуже добре, що обговорення цього питання відбувається надалі, на різних рівнях. Ваші напрацювання стануть частиною великого суспільного процесу пошуку інструментів та можливостей компенсувати освітні втрати. Адже ми вже всі усвідомили, що освітні втрати є і вони поглиблюються. Три роки навчання онлайн, що було зумовлено спочатку пандемією COVID-19, а тоді повномасштабним військовим вторгненням росії, залишили свій негативний відбиток на українській освіті, яка зазнала суттєвих освітніх втрат та розривів. Тому Міжнародний круглий стіл, присвячений актуальним проблемам музейної педагогіки та подолання освітніх втрат, є важливим заходом для освітянської спільноти, конструктивним діалогом зацікавлених сторін навколо суспільно важливого питання.

Одним із ключових завдань для нас — дорослих — є підтримка тих, хто творитиме майбутнє України. Не лише

на словах, а реальними та конкретними діями. Саме тому діяльність музейних закладів, відновлення не просто роботи у період воєнного стану, а й ініціювання нових тематичних виставок, розроблення актуальних освітніх програм, проведення музейних шкіл для різних категорій відвідувачів, відкриття нових музейних просторів, зокрема музеїв науки Малою академією наук України, є прикладами таких реальних дій. Музеї сьогодні стають потужними культурно-освітніми центрами, які мають значний потенціал у надолуженні втрат в освітньому процесі.

Для того, щоб опрацювати правильні механізми подолання освітніх втрат, ваш досвід є дуже необхідним, як і спільна фахова дискусія. Маю надію, що результатом роботи круглого столу стане визначення шляхів та можливостей використання напрацьованих вами освітніх програм для їх імплементації у процесі співпраці школи та музею.

Бажаю вам і вашим близьким міцного здоров'я та мирного неба!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Довгий Станіслав,

доктор фізико-математичних наук,
професор, академік НАПН
і НАН України,
президент Малої академії
наук України

Шановні учасники Міжнародного круглого столу «Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втра-ти в умовах війни»!

Насамперед хочу подякувати організаторам круглого столу — Міністерству освіти і науки України, Міністерству культури та інформаційної політики України, Національній академії наук України, Національній академії педагогічних наук України, Національній академії мистецтв України, Національному центру «Мала академія наук України», а також кафедрі ЮНЕСКО з наукової освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Саме об'єднання зусиль цих інституцій дало нову якість напряму музейної педагогіки в нашій країні.

Тенденція створення центрів науки, яку було започатковано минулого століття у Сполучених Штатах, а потім надзвичайно ефективно розвинуто і в інших країнах, зокрема в Європі, на щастя, прижилася та активно розвивається в Україні. Коли ми з МАН відкрили двері першого Музею науки в Києві, туди приходили через бажання побачити щось нове, але ось уже майже три роки люди повертаються туди знову і знову через бажання цікаво та весело дізнаватися про закони науки

через взаємодію з експонатами. Саме слоган Музею науки «не можна не торкатися» та «наука всюди» притягує відвідувачів і знайомить з таємницями природи, фізики, біології, хімії. Із процесами, які у повсякденному житті не лежать на поверхні. Через те, що з інформацією потрібно розбиратися самому, що інформація не нав'язується, а пропонується, у Музею науки постійно збільшується аудиторія. А коли експонати вже досліджені, відвідувачі повертаються за додатковими активностями, тут до їхніх послуг наукові шоу та експерименти.

Сьогоднішній круглий стіл викликав значне зацікавлення в музейній спільноті, адже порушуються актуальні проблеми — освітні втрати в умовах війни, як їх можна надолужити чи запобігти у подальшому, використовуючи засоби музейної педагогіки. З початком повномасштабного військового вторгнення росії в Україну ми побачили, скільки втрат ворог завдав і музейній справі, адже знищені чи розграбовані і музеї, і їхні колекції. Ми втратили якусь частину історичної спадщини, але найболючіше — ми втрачаємо також людей... Попри щоденні виклики, ми спостерігаємо, що музеї розробляють нові освітні програми, екскурсії та інші заходи й події, які мають потенціал допомогти школярам надолужити освітні втрати. І дуже важливо, що саме під час такого круглого столу ми маємо можливість обговорити наші плани та рішення, запропонувати нові ідеї.

Усе це можливо в тому числі і завдяки нашій співпраці та таким конференціям і круглим столам. Наша спільнота постійно збільшується, уже понад 100 музеїв за цей час долучились до роботи, десятки наукових установ, навчальних закладів, університетів. Дякую нашим колегам зі Сполучених Штатів, Німеччини, Польщі, Фінляндії та інших країн, що долучаються все більше з кожним роком та діляться досвідом з нами.

Бажаю всім учасникам наснаги на нові та креативні ідеї, які змінюватимуть наші громади, нашу країну й увесь світ. Але найголовніше — усім мирного і безпечного неба!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Карандеєв Ростислав,
доктор філософії
в галузі економіки,
перший заступник
міністра культури та
інформаційної політики України

Вітаю всіх учасників Міжнародного круглого столу «Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втра-ти в умовах війни»!

Уже не один рік ми активно обговорюємо різні аспекти музейної педагогіки як новаторського освітнього напрямку, переосмислюємо її значення, працюємо над упровадженням її нових форм і методів, застосовуємо сучасні інформаційно-комунікаційні технології у межах музейної педагогіки. Теоретичні напрацювання знаходять продовження у практичному вимірі. А спільнота осіб, зацікавлених розвитком музейної педагогіки в Україні, з кожним роком значно розширюється. Приємно спостерігати, що до нашої дискусії долучаються також закордонні фахівці, доповіді яких дають змогу у глобальному масштабі проаналізувати заявлені у порядку денному питання.

Ми стали свідками підриву Каховської ГЕС та затоплення значної частини Херсонщини, що спричинило екологічну катастрофу глобального масштабу. Це подальше знищення пам'яток культури, музеїв та їх колекцій на затопленій території. Ворог не зупиняється, а масштаби руйнувань тільки

зростають. Музеї зазнають значних втрат, які на сьогодні неможливо ще повноцінно оцінити. У рамках Міністерства культури та інформаційної політики України ми працюємо над своєчасною фіксацією наслідків воєнних злочинів, які вчинені військовою агресією російської федерації проти нашої, української культурної спадщини, агресії, спрямованої і на порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права. Спеціальні алгоритми фіксації рухомої та нерухомої культурної спадщини України розробляються для того, щоб злочини росії проти українського народу були належним чином задокументовані. Ми вдячні закладам культури, музеям, працівники яких долучаються до цієї надзвичайно важливої роботи, але й також постійно забезпечують продукування культурного та мистецького продукту в умовах війни.

Тому дуже важливо сьогодні бути разом, працювати над пошуком спільних рішень, допомагати й підтримувати одне одного. Дякую, що ви не зупиняєтеся, а навіть більше, активно використовуєте можливості музейної педагогіки задля інтеграції освіти і культури, задля того, щоб зберегти й творити майбутнє для наших дітей та молоді.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Рафальський Олег,

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
директор Інституту політичних
і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса,
віцепрезидент НАН України

Шановні організатори та учасники круглого столу! Дозвольте привітати вас від імені Президії Національної академії наук України. Проблематика нашого зібрання є частиною значущого та актуального для українського суспільства дискурсу. Дискурсу щодо того, як подолати освітні втрати під час війни, які інструменти можуть бути ефективними, а також який вплив матиме на майбутнє нашої країни кумулятивний ефект освітніх втрат.

Дуже добре, що наш фаховий діалог, вирішення зазначеного питання, ми здійснюємо у контексті музейної педагогіки та наукової освіти, розглядаємо їх потенціал і можливості. Музеї — це ті простори, де діти та молодь можуть збагачувати свої знання, удосконалювати вміння і навички, розвивати критичне мислення та зберігати зв'язок зі своєю культурною й історичною спадщиною, як і долучатися до наукової діяльності. Це дає нам змогу подивитися на можливі шляхи надолуження освітніх втрат з іншої точки зору. Адже це питання є багатограним, потребує опрацювання відповідних підходів вимірювання, діагностування, як і компенсації.

Також хочу підкреслити важливість об'єднання наших зусиль з метою пошуку методів та інструментів формування у дітей і молоді стійких національних і морально-духовних цінностей, національної свідомості та світоглядних орієнтирів, спрямованих на протидію антиукраїнському насиллю ворога. Це питання, на якому я наголошував минулого року на нашому круглому столі і яке сьогодні не втрачає своєї актуальності. Адже ворог не зупиняється, він продовжує атакувати цивільну інфраструктуру, руйнуючи в тому числі і заклади освіти, і наукові установи, і музеї, прагнучи знищити нашу національну ідентичність, наукові досягнення, культурні надбання та історичні атрибути.

Ми не можемо ігнорувати також значення співпраці з міжнародними партнерами, які готові нам допомагати. У межах такої діяльності ми зможемо опрацювати нові вектори співробітництва у контексті подолання освітніх втрат.

Глибоко переконаний, що цей круглий стіл продовжить традицію попередніх наших заходів і сприятиме конструктивному діалогу та співпраці між науковою, освітянською та музейною спільнотами, а також з міжнародними партнерами.

Дякую вам за участь і вагомий внесок у майбутнє України!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Топузов Олег,

доктор педагогічних наук,
професор, академік НАПН України,
віцепрезидент НАПН України,
директор Інституту педагогіки
НАПН України

Проблема освітніх втрат була актуальною завжди, хоча й асоціювалася традиційно з прогалинами в системі знань та умінь учнів, що виникали внаслідок тривалої перерви освітнього процесу (наприклад, під час літніх канікул). Освітні втрати мають накопичувальний ефект і стосуються як суто навчальних втрат (втрати в знаннях, уміннях та навичках), так і виховного аспекту та темпів інтелектуального розвитку особистості.

На міжнародному рівні проблема освітніх втрат загострилася під час пандемії COVID-19, коли освітні системи більшості країн перейшли на дистанційну форму навчання, що, своєю чергою, вплинуло на глобальні процеси соціального й економічного розвитку суспільства в цілому та конкретної особистості зокрема.

Для вітчизняної освіти проблема освітніх втрат набуває особливої актуальності. В умовах воєнного стану вони зростають унаслідок руйнування освітньої інфраструктури, порушення традиційних комунікацій суб'єктів освітнього процесу, вимушеного переміщення здобувачів освіти та педагогів у межах країни та за кордон.

Особливо відчутними освітні втрати є для наукової освіти, оскільки здобувачі не мають можливості працювати з реальними приладами та обладнанням у лабораторіях, що негативно впливає на формування ключової компетентності в галузях природничих наук, техніки та технологій.

З огляду на це актуальності набувають питання реалізації потенціалу музейної педагогіки як інструменту компенсації втрат у науковій освіті учнів. Відтак саме музейні заклади, що реалізують сучасні інтерактивні науково-пізнавальні програми на безпечних локаціях, стають осередками навчання та просвітництва, своєрідними рекреаційними зонами, які забезпечують психологічну підтримку дитини та сприяють долученню молодого покоління до експериментальної науки, підтримуючи інтелектуальний та емоційний розвиток особистості в складних умовах воєнного часу.

У збірнику висвітлено результати наукових пошуків і розвідок щодо використання потенціалу музейної педагогіки, інноваційних форм і методів музейної роботи, зарубіжний та вітчизняний досвід компенсації освітніх втрат, накопичення яких розпочалося в умовах викликів пандемії COVID-19 та прискорилося й загострилося в умовах воєнного часу.

Переконаний, що результати конструктивної дискусії, яка відбулася під час цього річного круглого столу, сприятимуть розвитку музейної педагогіки, відновленню та розбудові науково-освітньої галузі України.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Бітаєв Валерій,

доктор філософських наук,
професор, академік НАМУ,
перший віцепрезидент
Національної академії
мистецтв України

Шановні колеги! Від імені Національної академії мистецтв України вітаю всіх учасників круглого столу. Я дуже позитивно «заряджений» з приводу того, що наші зустрічі стають систематичними. Переглянувши програму нашого круглого столу, впевнився, що тема ця набирає обертів, залучаються нові учасники. Це свідчить, що проблеми музейної педагогіки на часі і є дуже актуальними. Недарма тема нашого круглого столу стосується втрат. На жаль, іноді втрат, які неможливо надолужити, і це висуває нові аспекти і проблеми у діяльність конкретних музеїв, зокрема тих, які пов'язані з мистецькими експозиціями. Адрже, по-перше, багато музеїв знищено. Загалом в Україні більш ніж 500 установ культури і мистецтв зазнали фактично втрат або знищені. А разом зі спорудами знищені й численні експозиції, багатий музейний матеріал. По-друге, сьогодні триває доволі потужна робота, і вона має продовжуватися, з оновлення тих експозиційних програм, які здійснюються музеями. У цьому контексті виникає проблема національної ідентифікації того, що сьогодні ми маємо експонувати.

У травні цього року відбулась широка наукова міжнародна конференція в Інституті українознавства, де саме аналізувалось

питання ідентифікації. Мабуть, багатьом відомо, що зараз точаться гострі дискусії з приводу того, хто з діячів культури, мистецтва минулого може експозиціонуватися як українські діячі культури, а хто — ні. Друга проблема — це проблема реституції. Багато, на жаль, колекційного матеріалу втрачено, і він пішов на так звані чорні ринки. Ясна річ, що те, що вкрадено загарбниками, повернути буде дуже важко. Але багато дуже цінних артефактів «розпливлося» по світу, зокрема в Європі, і зараз великої актуальності набуває знову проблема діяльності інституції, яка свого часу вже була в Україні — це Комітет з контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. На сьогодні ця інституція не працює, але проблема повернення, проблема реституції, є доволі актуальною. Ми гадаємо, що треба ініціювати створення в державі знову такої інституції, яка б займалась безпосередньо проблемами повернення культурних цінностей.

Повертаючись до головної теми нашого круглого столу, хочу зазначити, що, дійсно, питання музейної педагогіки набуває поширення, позитивного резонансу. У травні цього року я мав можливість брати участь від імені нашої академії — Національної академії мистецтв України — у Форумі Ліги європейських академій. У своїй доповіді в Будапешті на цьому Форумі я зазначив як одну з програмних, значущих наших дій — програму музейної педагогіки, яку разом з Малою академією наук України, разом із Національною академією педагогічних наук України уже не перший рік успішно реалізуємо. Скажу відверто, що ця тема зацікавила колег з європейських академій і позитивно була сприйнята. Тому я гадаю, що ми робимо дуже важливу, корисну справу, яка дасть свій результат. Потенціал ми маємо і будемо разом його успішно реалізовувати.

Бажаю успіхів учасникам круглого столу і гадаю, що в нас ще є багато тих проблем, які ми маємо обговорити, і знайти рішення, як реалізувати ті нові наші ідеї, які в цьому полі є у нас сьогодні.

РОЛЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ ТА НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ В УМОВАХ ВІЙНИ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ У СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Андросова Валентина,

методист, керівник Народного музею історії альпінізму,
комунальний заклад Сумський Палац дітей та юнацтва,
м. Суми
androsova31@ukr.net

Музейна педагогіка має величезне значення у сучасному соціокультурному просторі, оскільки відіграє ключову роль у вихованні молодого покоління. У сучасному світі, що швидко змінюється, музеї слугують динамічними освітніми інституціями, які виходять за рамки традиційних класів, надаючи унікальні можливості для експериментального навчання та культурного збагачення. Завдяки інноваційним освітнім програмам, експонатам і заходам, музейна педагогіка сприяє розвитку допитливості, критичного мислення та глибшому розумінню різних предметів, зокрема історії, мистецтва та культури. Музеї є надійним джерелом знань, заповнюючи прогалину між академічними дисциплінами та реальним застосуванням, пропонуючи навчальний досвід, який надихає на творчість і сприяє міждисциплінарному мисленню. Музейна педагогіка розвиває такі важливі навички, як спостереження, аналіз, інтерпретація та комунікація; сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку особистостей.

Музейна педагогіка має важливе значення в сучасному соціокультурному просторі, забезпечуючи збагачення освітнього досвіду для молодого покоління, її здатність розвивати допитливість, критичне мислення, міждисциплінарне

розуміння та культурне сприйняття позиціонує її як потужний інструмент у формуванні освітнього ландшафту та підготовці молодого покоління до викликів і можливостей майбутнього. Зосередження уваги на освіті молоді в рамках музейної педагогіки визнає ключову роль, яку відіграють музеї у формуванні навчального досвіду та майбутніх траєкторій дітей і підлітків. Створюючи інтерактивне, інклюзивне середовище, музеї сприяють інтелектуальному, соціальному та емоційному розвитку молоді, надаючи можливість навчатися впродовж усього життя та бути активними учасниками своїх громад.

Публікація має на меті підкреслити роль музеїв як освітніх інституцій та дослідити шляхи, якими музейна педагогіка може ефективно залучати та виховувати молоде покоління. Музейна педагогіка покликана стимулювати дискусію, надихнути на подальші дослідження та заохотити до співпраці музейних працівників, освітян, науковців задля посилення освітнього впливу музеїв та забезпечення цілісного розвитку молодого покоління у сучасному соціокультурному просторі.

Музейна педагогіка — галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища (Закон, 2020). Музей — науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини (Ласкій, 2009). Музейна педагогіка охоплює широкий спектр заходів і стратегій, спрямованих на покращення освітнього досвіду відвідувачів музеїв. Сюди входить розробка експозицій з освітньою метою, розробка інтерактивних і практичних заходів, організація екскурсій, майстер-класів і лекцій,

а також використання технологій для покращення результатів навчання.

Музейна педагогіка — це галузь дослідження, яка зосереджується на теорії, практиці та стратегії освіти в музеях. Вона охоплює розробку, реалізацію та оцінювання освітніх програм і досвіду з метою максимізації освітнього потенціалу музеїв як динамічних навчальних середовищ.

Народний музей історії альпінізму Сумського Палацу дітей та юнацтва активно залучає молоде покоління до пізнання історичного розвитку альпінізму в Україні та світі. Музей дає можливість розширити та урізноманітнити як виховний, так і навчальний процес серед молодого покоління та вихованців Палацу. Оглядові та тематичні екскурсії, альпекторії, вікторини, квести, проведення пленерів, участь в акціях тощо сприяють розвитку таких компетентностей, як дбайливе ставлення до культурної та історичної спадщини, бережливе ставлення до природи тощо. Відвідувачі музею є не тільки спостерігачами та слухачами, а й активними учасниками екскурсійного заходу. Частина експонатів доступні, заохочуючи відвідувачів досліджувати, торкатися та маніпулювати експонатами, приміряти на себе, визначити, з якого металу або матеріалу зроблений експонат, порівняти із сучасними зразками спорядження тощо. У даному випадку музейна педагогіка тісно переплітається із ширшою сферою освіти. Вона визнає, що музеї слугують важливими освітніми установами, які доповнюють і посилюють формальну систему освіти. Це дає можливість отримати додаткові практичні знання, пов'язані зі STEM-освітою, виявляючи міждисциплінарні зв'язки, пізнати культурні особливості народів світу, що робить свій внесок у цілісний розвиток молоді у ширшому освітньому контексті. Проходить інтеграція музею з формальною освітою: доповнення шкільних програм

за предметами географія, історія, біологія інформацією з експозицій музею. Музей перетворився на динамічну освітню інституцію, яка пропонує цікавий досвід і сприяє навчанню впродовж усього життя, заохочує відвідувачів до діалогу, обміну думками та участі у спільній творчості.

Щоб зрозуміти роль музеїв в освіті, важливо дослідити їхній історичний контекст. Еволюція музеїв в освітні установи почала формуватися в період Просвітництва у XVIII столітті. Однак у XVIII–XIX століттях відбулися зміни у сприйнятті музеїв. Науковці та інтелектуали почали визнавати освітній потенціал музеїв, прагнучи сприяти доступу громадськості до знань і розвивати почуття культурного просвітництва. У XXI столітті роль музеїв змістилася від пасивного показу артефактів до більш інтерактивного досвіду. Ці зміни мали на меті посилити освітній вплив музеїв і зробити навчання більш цікавим і доступним для різних аудиторій, зокрема для молодого покоління. М. Федоров виявив значимість музеїв у галузі культури; Т. Парсонс, А. Хаттон, М. Каган та інші — соціокультурний підхід до музеїв.

Музеї розширили роль в освіті до інтерактивних виставок, освітніх програм, залучення громадськості та прагнення сприяти розвитку культурної і наукової грамотності серед людей різного віку і походження.

Йде перехід від пасивного спостереження до активного: інтерактивні експонати, практичні заняття, використання цифрових технологій, мультимедійних презентацій. Музеї перетворилися на динамічні навчальні простори, які надають пріоритет на використання новітніх технологій, персоналізацію досвіду, сприяння інклюзивності, заохочення до співпраці, вирішення реальних проблем та інтеграцію з формальною освітою.

Сфера музейної педагогіки постійно розвивається, і для її майбутнього розвитку вкрай важливим є впровадження

інновацій та новітніх технологій. Використовуючи можливість нових технологій, а саме: технології віртуальної і доповненої реальності; технології штучного інтелекту і машинного навчання; мобільного та персоналізованого навчання; співпрацю та співтворчість з відвідувачами; використання цифрових платформ тощо — музеї можуть покращити свої освітні пропозиції.

Музейна педагогіка відіграє важливу роль у вихованні молодого покоління в сучасному соціокультурному просторі. Розуміння потреб і особливостей молодого покоління має вирішальне значення для адаптації музейної педагогіки до їхніх навчальних уподобань.

Потенціал для інновацій у музейній педагогіці великий, як використання новітніх технологій, дослідження міждисциплінарних зв'язків та сприяння співпраці. Орієнтуючись на ці майбутні напрями, музеї можуть розвиватися як динамічні освітні простори, що задовольняють мінливі потреби молодого покоління і залучають його до змістовного і трансформаційного навчального досвіду. Музейна педагогіка сприяє культурному взаєморозумінню і виховує наступне покоління поінформованих і активних громадян, надихаючи молоде покоління досліджувати, відкривати та налагоджувати зв'язки з навколишнім світом через силу музеїв.

Використані джерела

1. Закон України «Про музеї та музейну справу» № 250/95-ВР, редакція від 25.09.2020 р.
2. Ласкій, І. (2009). Курс «Музейна педагогіка»: особливості взаємодії школи й музею. Мистецтво та освіта, 3, 27.

РОЛЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ ТА НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ В УМОВАХ ВІЙНИ

Білоруська Люба,

викладач-методист, викладач,
ДНЗ «Львівське вище професійне училище
харчових технологій»,
м. Львів
lplicht@ukr.net

В умовах війни, в умовах воєнного стану роль і значення музею стають особливими. Ворог не лише знищує наші будинки, наше житло і нашу культурну спадщину, він зазіхає на нашу самостійність, нашу незалежність.

Завдання просте: знищити усі надбання нашої культури, наші традиції.

Ми повинні стати сірою, безликою масою, яка не має не тільки свого багатого минулого, а й майбутнього. І тут виняткову роль відіграє музейна педагогіка у подоланні освітніх та навчальних втрат, саме в умовах війни.

«Музей хлібовипікання» ДНЗ «Львівське вище професійне училище харчових технологій» планує і проводить нашу роботу таким чином, щоб показати діяльність нашого народу в минулому та в наші дні на становлення патріотизму, відданості нашим ідеалам і цим довести агресору, що нічого в нього не вийде.

Інформацію про музей подано на сайті: <http://lvplicht.lviv.ua/>

Мета діяльності полягає у формуванні в учнів поваги до праці хлібороба, залученні молодого покоління до вивчення та збереження історико-культурної спадщини, проведенні профорієнтаційної роботи.

Минуле потрібно знати для того, щоб будувати майбутнє, щоб виховувати у молодого покоління любов до своєї професії, рідного краю, традицій нашого народу та повагу до людей, які дбають про збереження історичної спадщини.

Протягом року проведено благодійну ярмарку «Смаколики для перемоги», які були скеровані на допомогу ЗСУ і воїнам у військовому госпіталі м. Львова, проведений конкурс «Все працює заради нас» <https://www.facebook.com/lvpucht/photos>

З метою залучення учнів до відродження ремесел, популяризації професій, до творчої діяльності, профорієнтації учнів провели захід і взяли участь у «Форумі професійної освіти».

Учні і викладачі училища провели всеукраїнське свято вишиванки, адже в ній закодовані символи, імена, кожний символ в орнаменті має своє значення, свій оберіг, і для наших предків вона мала велике значення. <https://fb.watch/kZt18ExSs2/>

Інформацію про «Музей хлібовипікання» подано у статті «Музейна педагогіка в науковій освіті» на Міжнародну науково-практичну конференцію 26.12.2022 р.

Використані джерела

1. Закон України від 29.06.1995р. № 249/95-ВР «Про музеї та музейну справу».
2. Климишин, О. (2003). Природнича музейна термінологія. Словник-довідник. Львів.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Варивода Юлія,

аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань
pesotskaya2017@gmail.com

Державною службою якості освіти України за ініціативи було проведено опитування щодо дослідження організації освітнього процесу під час війни. Опитування проводилося під час 2022/2023 навчального року. Респондентами опитування стали стейкхолдери навчального процесу 150 шкіл, а саме 150 директорів, 6 532 вчителі, 10 899 батьків учнів та учениць початкової, базової та старшої школи, а також 4 324 учні та учениці (переважно десятикласники) (Державна служба якості освіти України, 2023). До опитування долучилися школи з різних регіонів України (переважна більшість — Захід та Північ України).

У результаті опитування було з'ясовано, що найбільшими освітніми втратами є:

- обмежений доступ до освітнього процесу;
- втрати у навчальному часі;
- втрати у матеріально-технічному забезпеченні;
- зміни у психологічному стані учасників освітнього процесу;
- зміни у контингенті вчителів та учнів.

На думку вчителів, ключовими викликами під час війни є:

- нестабільні умови навчання;
- обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності;
- зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан учнів / учениць та вчителів.

За результатами опитування кількість учнів / учениць, які відчувають тривогу та напругу, зросла майже удвічі, а тих, хто почувається втомлено, стало у півтора рази більше. Також зменшилася кількість дітей, що почувають себе у безпеці, спокійно, щасливими та енергійно, на 20% (Державна служба якості освіти України, 2023).

На погіршення психоемоційного стану дитини впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори, одним із них є втрати у дозвіллевій складовій освітнього процесу.

Відвідування музеїв, резиденцій, садиб, парків та інших історико-культурних пам'яток сприяло соціалізації дітей.

Музейне середовище має вагомий вплив на формування особистості дитини, зокрема під час війни. Воно також може бути засобом соціальної реабілітації. Фрідріх Вайдагер зауважив: «Музеї є результатом унікальних культурних досягнень, вони мають специфічне завдання, яке жодна інша установа не може в них відібрати: вони були створені для того, аби допомогти всім зацікавленим краще зрозуміти себе та своє місце у цьому світі. Музеї мають додати нашим поглядам іншої перспективи і тим самим уможливити глибше розуміння себе та інших» (Удовиченко, 2017, с. 28).

На думку О. Кравчук, залучення учасників освітнього процесу до музейного простору дає змогу зняти напруження та забезпечити неперервність навчання та виховання (Кравчук, 2022, с. 66).

Музейна комунікація сприяє створенню комфортних умов для пізнання, розвитку, релаксації та реабілітації дітей.

Отже, музейна педагогіка у період війни може стати освітньо-культурним простором, який буде спрямований не лише на освітній та культурний розвиток особистості дитини, а й подолання соціальних та психоемоційних проблем, відновлення соціальних функцій та ролей.

Використані джерела

1. Державна служба якості освіти України. (2023). Третина учнів в умовах війни не мали постійного доступу до навчання — результати дослідження. URL: <https://sqe.gov.ua/tretina-uchniv-v-umovakh-viyni-ne-mali-po/>
2. Кравчук, О. (2022). Дидактична ресурсність музейних експозицій у роботі з компенсації освітніх втрат учнів та вчителів. Збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Музейна педагогіка в науковій освіті», м. Київ, 1–2 грудня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 64–66. URL: <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-49-8-430>
3. Удовиченко, І.В. (2017). Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ: Логос, Національний музей історії України.

ГОВОРИМО З ДІТЬМИ ПРО НИНІШНЮ ВІЙНУ: НОТАТКИ З ДОСВІДУ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Гайнетдінов Дмитро,

завідувач відділу міжнародної співпраці,
Національний музей історії України
у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс,
м. Київ
dmgainetdinov@gmail.com

Із кожним днем нинішньої повномасштабної російсько-української війни в українському суспіль-

стві зростає її сприйняття не лише як події, що безпосередньо впливає на сьогоднішній день, а й історичної події величезного значення для України та світу, що визначатиме історичні процеси в осяжному майбутньому. Все більше тема сучасної війни визначає зміст громадянської освіти в Україні.

У цьому контексті цілком логічними виглядають перші кроки держави та суспільства в напрямі формування національної пам'яті про цю війну та ведення просвітницької роботи в суспільстві через різні канали комунікації.

Важливу роль для документування та висвітлення реалій нинішньої війни виконує провідний музей України, що працює на ниві воєнної історії, — Національний музей історії України у Другій світовій війні. З перших днів повномасштабного російського вторгнення колектив Музею документує реалії повномасштабної російсько-української війни та висвітлює їх через виставки в Україні та за кордоном.

Ключовою подією для української та світової музейної справи є створення та відкриття Музеєм 8 травня 2022 р. виставки «Україна — розп'яття» (куратор — генеральний директор Музею Юрій Савчук, художник — Антон Логов). Це перша в світі стаціонарна музейна експозиція про війну, що триває, створена під час цієї самої війни. На виставці представлено 1776 оригінальних предметів, абсолютна більшість з яких була зібрана в ході музейних польових експедицій деокупованими районами Київщини й Чернігівщини. Матеріали розділу «Орда» демонструють справжній образ так званої «другої армії світу», тоді як розділ «Розп'яття» занурює відвідувача у поруйнований агресором, але живий духовний та культурний світ України. Також уперше в світовій музейній практиці з автентичних предметів було відтворено укриття цивільного населення в містечку Гостомель на Київщині. Загалом від моменту відновлення прийому

відвідувачів 8 травня 2022 р. до 31 травня 2023 р. цю та інші експозиції Музею відвідали понад 211 тис. гостей.

Говорячи про роботу з дитячою та підлітковою аудиторією в експозиціях на тему сучасної російсько-української війни, варто відзначити наступний факт: хоча війна максимально ускладнила, а подеколи унеможливила відвідання Музею учнівською молоддю, саме діти й підлітки є однією з фокусних груп музейної аудиторії. Так, у 2023 р. майже 32% загальної кількості екскурсій у просторі виставки «Україна — розп'яття» було проведено саме для учнівських груп.

Безперечно, робота з дітьми та підлітками в експозиціях про сучасну війну ще ніколи не була настільки складним і делікатним питанням. Для розуміння повноти ситуації варто згадати декілька аспектів.

1. Ще ніколи настільки високий відсоток відвідувачів Музею, зокрема і юнацтва, не переживав події війни на власному досвіді. Чимало дітей та підлітків перебували на прифронтових і навіть окупованих територіях, змушені були покидати місця свого проживання через війну, переживали ворожі обстріли, мають рідних і близьких на передовій та навіть пережили витрату близької людини. Про важливість врахування цього чинника говорять відсотки внутрішньо переміщених осіб серед відвідувачів Музею, які в окремі періоди становлять до 30% загальної кількості відвідувачів (у травні 2023 р. — 12%).

2. Серед освітян ще не склався консенсус щодо підходів до висвітлення повномасштабної російсько-української війни в навчанні. Хоча тема війни займає важливе місце в сучасній громадянській освіті, в емпіричному досвіді Музею неодноразово спостерігалось бажання педагогів уникнути висвітлення даної теми («щоб не травмувати дітей»).

3. Систематизація методики роботи з темою сучасної війни в музейному просторі ускладнюється тим, що війна перебуває в активній фазі.

На переконання автора, вивчення нинішньої війни молоддю є вкрай необхідним, тим паче що замовчування настільки гостроактуальної теми може мати численні й непередбачувані негативні наслідки для виховання й навчання юних громадян. Водночас педагог, який працює з темою війни, має підходити до роботи з посиленням усвідомленням власної відповідальності. У пригоді можуть також стати раніше напрацьовані підходи вивчення травматичних подій минулого, наприклад Другої світової війни.

У практиці Музею війни основною формою освітньої роботи з молоддю залишається оглядова екскурсія. Працюючи з молоддю на виставці «Україна — розп'яття», екскурсовод порушує широкий спектр тем — злочинний характер російського вторгнення та його руйнівні наслідки, особливості російської пропаганди, важливість духовної та культурної спадщини як джерела стійкості української нації у боротьбі з агресором. Хоча тема російської пропаганди окремими педагогами може вважатися контроверсійною для вивчення, у Музеї їй приділяється значна увага: юному відвідувачу важливо продемонструвати абсурдність, злочинність, цинізм та брехливість ідеології «русского міра», щоб дати коректне та усвідомлене розуміння ідеологічних витоків російської агресії. У кожному випадку «провідниками» до теми є автентичні артефакти, зібрані колективом Музею.

Важливе значення для роботи з дітьми та підлітками має можливість для них вираження своїх думок, емоцій та переживань у вербальних та образних формах. Власне, терапевтичний ефект художньої творчості для подолання наслідків стресу широко відомий у світовій музейній практиці та застосовується у роботі з темами травматичної історії.

Одним із заходів Музею, що базувався на творчих методах роботи з учнівською молоддю, став майстер-клас художника Антона Логова, який є дизайнером виставкових проєктів Музею на тему сучасної війни. Він відбувся

1 вересня 2022 р. та був приурочений до початку нового навчального року. Основою для майстер-класу стала виставка Музею «"Батьківщина-мати". Переозначення», відкрита 20 серпня 2022 р. Вона розкривала метаморфози сприйняття домінантного об'єкта Меморіалу в суспільній свідомості через твори популярного мистецтва. Зокрема, помітною тенденцією сьогодення є широке використання образу монумента як одного із символів українського спротиву російській агресії. У ході майстер-класу художник захоплював учнів створювати власні образи монумента, що давало змогу дітям та підліткам відчувати своє залучення до культурної боротьби проти агресора. У заході взяло участь більше ста столичних учнів.

Особливим досвідом стала реалізація проекту «Мульти-Ліки від війни» у 2022 р. Його учасниками стали вихованці Чернігівського центру соціально-психологічної реабілітації дітей, які разом зі співробітниками Центру пережили 17 днів масованих обстрілів Чернігова російськими загарбниками. Зрештою, вихователька Наталія Песоцька самотужки евакуювала дітей до безпечнішої території на Заході України. Опинившись у відносній безпеці, діти передали свої переживання у малюнках. Мультиплікатор Музею День Пінько створив короткий мультфільм на основі малюнків, трансформувавши зображені негативні й тривожні образи у позитивні та життєствердні, щоб насамперед продемонструвати дітям можливість подолання негативних наслідків пережитого стресу ними самими. Музей продовжує підтримувати зв'язок із вихователюю-рятівницею та врятованими нею дітьми.

Музей активно залучає дітей до комеморативних практик, які нині закладають традиції пам'яті про сучасну війну, її героїв та жертв. Учні старшого шкільного віку активно залучаються до мультимедійного проекту «Діти» — Мартирологу дітей, загиблих у період повномасштабної

російсько-української війни. Цей проєкт було відкрито 4 червня 2022 р. у приміщенні Верхньої Московської брами XVIII століття (куратор — Ірина Коцаб'юк, художник — Антон Логов). На символічному вівтарі всередині брами проєктуються імена й світлини дітей України, вбитих російськими загарбниками. Численні гості проєкту покладають до вівтарика іграшки, віддаючи шану пам'яті невинним жертвам війни. Хоча цей проєкт зазвичай викликає сильні емоційні переживання у відвідувачів, учні старшого віку залучаються до таких акцій вшанування пам'яті. Тим самим закладаються основи пам'яттєвих традицій серед молодшої генерації українців та формується відчуття громадянської відповідальності учнів за збереження цієї пам'яті.

Звісно, в кожному конкретному випадку музейні медіатори повинні приймати зважене рішення щодо залучення дітей та підлітків до заходів на тему війни, що триває. Неприпустимість додаткової травматизації чи ретравматизації учасників має бути одним з основних принципів, що враховуються.

Одним із емоційно найскладніших кейсів з музейної практики стала робота з Єгором Кравцовим із Маріуполя. У 2022 р. він у восьмирічному віці разом із родиною пережив жахи облоги та нищення міста російською армією. Хлопчик описав моторошні реалії виживання в Маріуполі у знаменитому щоденнику. Після консультацій з ним та родиною було прийнято рішення про озвучення щоденника, яке здійснив сам Єгор. Мультиплікатор День Пінько створив візуалізовану версію щоденника в анімованому форматі. Це відео опубліковане на вебресурсах Музею та в 2023 р. демонструвалося на виставці «Тим часом в Маріуполі» у містах Стокгольм та Лінчепінг (Швеція), що стало можливим завдяки співпраці між Музеєм війни та Національним шведським музеєм військової історії.

Нині не можна говорити про усталеність методів музейної роботи з дітьми та підлітками на тему сучасної війни, адже сама війна в активній фазі. Водночас нині закладаються основи висвітлення теми війни в освіті, музейній сфері, пам'яткових практиках. Тож залучення дітей та підлітків до обговорення реалій війни, аналіз її витоків та природи, участь юнацтва в пам'яткових заходах вже на цьому етапі мають важливе значення в контексті громадянської освіти.

ПРОСВІТНИЦЬКА РОЛЬ МУЗЕЮ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Голобородов Костянтин,

вчитель історії та правознавства,
Одеський лицей № 56 Одеської міської ради,
м. Одеса
goloborodovkostia1@gmail.com

Музей закладу освіти — сьогодні це важливий центр патріотичного виховання та просвітницький центр. Музей повинен бути ефективним осередком навчання та виховання. В Україні функціонує значна кількість музеїв закладів загальної середньої освіти: станом на 2019 рік, за інформацією Міністерства освіти та науки України, їх налічувалось понад 4 тисячі (Байкеніч, Охрімчук, 2021). Переважна більшість — музеї, створені за радянської окупації у 70–80-х роках минулого століття задля пропаганди та активного впровадження ідеї «братніх народів». В умовах сучасної російської-української війни музей закладу освіти повинен займатись активною просвітницькою роботою серед здобувачів освіти та їх батьків.

У другому розділі Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних

навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, зазначено, що одним з основних завдань музею є: «проведення культурно-просвітницької роботи серед дітей та молоді, інших верств населення» (Наказ МОН України від 22.10.2014 р.). У цій публікації через призму досвіду роботи кіномuzeю «Пам'ять» Одеського ліцею № 56 спробуємо висвітлити просвітницьку діяльність музею в умовах війни та дистанційного навчання.

В Одеські області зареєстровано 146 музеїв закладів освіти різного профілю (Стан музейного зібрання в Одеській області, 2023). До цього реєстру кіномuzeїв «Пам'ять» Одеського ліцею № 56 включений у 2010 році з профілем «історичний».

Тематична будова музею охоплює 6 розділів: «Оборона Одеси в роки Другої світової війни», «Місто в окупації», «Вигнання нацистів та румунів з міста у 1944 році», «Героїчні постаті Другої світової», «Афганська війна — пам'ятаємо, але не пишаємось», «Плине кача... (Революція Гідності)». Особливістю нашого кіномuzeю є активне використання аудіо-, відеотехнологій. На сьогодні у музеї відбувається масштабна реекспозиції та оновлення, в результаті якої до вже існуючих розділів доєднуються ще три розділи: «Одесити — діячі Української революції та визвольних змагань», «Окупація Криму, початок російсько-української війни», «Повномасштабне вторгнення Росії в Україну».

Наш кіномuzeй, як і інші в умовах сучасної війни, постав перед значними змінами, насамперед пов'язаними з процесами декомунізації та дерусифікації. Пакет «декомунізаційних» законів вимагає очищення нашого публічного простору від комуністичних тоталітарних символів як рудиментів радянської ідеології та пропаганди (Закон України від 09.04.2015 р.). Проведення декомунізації починаючи з 2014 року стало одним із засобів протистояння російській агресії. Хоч наш музеє у сучасному вигляді існує з 2010 року, але він створений на основі шкільного

музею, який існував у нас з 1974 року, і зрозуміла справа, що радянських міфів у ньому було багато. Цілеспрямована робота, проведена протягом 2014—2016 років, сприяла очищенню простору нашого кіномuzeю від історичних російських міфів.

Другий логічний виклик, який назривав усі роки незалежності, але був реалізований лише після повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 року, — «дерусифікація» або «деколонізація». Закон «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» засуджує та визнає злочинною російську імперську політику та забороняє її публічну демонстрацію (Закон України від 21.03.2023 р.; Закон України від 09.04.2015 р.). Цей процес є відносно новим, а сам закон набере чинності від кінця липня 2023 року, але вже на 16-й місяць вторгнення музеї, як і ми, відмовились від усіх можливих російських наративів, у зв'язку з чим останній рік ми проводили масштабну реекспозицію, в результаті якої в музеї закладу освіти не залишиться нічого, що можна було б використати як пропаганду або виправдання російської політики.

Кіномuzeй є важливим просвітницьким центром закладу освіти. До початку вторгнення щорічно екскурсиводи — учні ліцею — проводили близько 20 екскурсій для здобувачів освіти закладу. І був осередком пізнавальної активності учнів. Але 24 лютого 2022 року розпочався новий етап російсько-української війни — повномасштабне вторгнення — і наш заклад, як і інші по країні, був вимушений перейти на дистанційну форму здобуття освіти. Увесь останній навчальний рік ми працюємо онлайн з учнями. Завдяки досвіду, здобутому під час пандемії ковіду, роботу музейного активу та самого кіномuzeю вдалося успішно перевести в онлайн.

Звичайно, перше, що постало перед нами після вторгнення, — це збереження експонатів. Цю проблему було вирішено відносно швидко, і на сьогодні в приміщенні му-

зею залишилися лише стенди та макети. Але навіть у таких умовах музей продовжує свою просвітницьку місію.

За ініціативи музейного активу, переважно учнів 9–11 класів, протягом останнього року на регулярній основі в закладі освіти проводилися музейні уроки. Головна мета таких онлайн-зустрічей — розвінчання російських пропагандистських кліше та поглиблення знань з історії України та міста за допомогою музейних експонатів. Виходячи з того, що уроки відбуваються онлайн, вони охоплюють не лише здобувачів освіти, а й їхні родини, які (можливо) зазнали такої пропаганди. Ефективність подібних зустрічей підтверджена низкою позитивних відгуків і вражень здобувачів.

До урочистих та пам'ятних днів керівник музею готував відеоролики, де пояснював суть пам'ятного дня, особливості його святкування впродовж історії, яка його мета. Коротенькі відеоматеріали підготовлені до таких днів, як: День української державності, День Державного прапора України, День Незалежності України, День пам'яті захисників України, День партизанської слави, День захисників та захисниць України, День української писемності та мови, День гідності та свободи, День пам'яті жертв Голодомору, День Збройних Сил України, День ліквідаторів аварії на ЧАЕС, День кіборгів, День соборності, День пам'яті жертв Голокосту, День Героїв Крут, День Державного Герба України, День Небесної Сотні, День українського добровольця, День Чорнобильської трагедії, День пам'яті та примирення, День Європи, День пам'яті українців-рятівників, День героїв. З відеоматеріалами можна ознайомитись за посиланням — <https://youtube.com/playlist?list=PLBygdnUiUPxWPq0REcnM29hVrusnUNHG4C>.

Ще один напрям роботи активу кіномuzeю — пошукова та пошуково-просвітницька діяльність. Наш кіномuzeй останні три роки займається дослідженням питання винищення єврейської громади міста під час Другої світової війни. Вторгнення росіян не зупинило цю роботу, але внесло свої

корективи. Сьогодні ми приділяємо більшу увагу питанню порятунку євреїв у роки війни, насправді унікальній дії в умовах воєнної агресії, і порівнянню подій із сучасними злочинами росіян в Україні. В умовах воєнного стану нам вдалося підготувати два кіножурнали «Українці-рятувальники» до Дня пам'яті жертв українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни. І ця робота триває.

Популяризація досвіду роботи шкільного кіномuzeю в умовах війни та дистанційного навчання, висвітлення його ролі в просвітницькій діяльності закладу освіти є одним із основних напрямів розвитку музейної педагогіки. Сьогодні важливим є те, щоб музей ішов у ногу з часом та був доступним, цікавим та інноваційним, а запорукою досягнення такого рівня є лише активна співпраця усіх учасників освітнього музею. А в умовах сучасної війни шкільний музей став важливим інструментом протидії російській пропаганді та робить свій внесок у майбутню українську перемогу.

Використані джерела

1. Байкеніч, Г., Охрімчук, О. (2021). Революція в музеї : посібник щодо оновлення місту експозиції шкільних музеїв. Дніпро: ЛІРА.
2. Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
3. Закон України від 21.03.2023 р. № 3005-IX. «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>
4. Наказ МОН України від 22.10.2014 р. № 1195 «Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#Text>
5. Ремех, Т., Савенков, А. (2023). Шкільний музей як освітній простір та просвітницький ресурс. Музейна педагогіка в науковій освіті : II Всеукр. науково-практ. конфеленція, м. Київ, 26 трав. 2023 р. Київ, 283–288.

6. Стан музейного зібрання в Одеській області. (2023). Туристично-краєзнавчий підрозділ. URL: https://turkrai-odesa.ucoz.ua/index/stan_muzejnogo_zibrannja_v_odeskij_oblasti/0-99
7. Український інститут національної пам'яті. (2022). Парламент ухвалив законопроект, який засуджує та забороняє російську імперську пропаганду. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/parlament-uhvalyv-zakonoprojekt-yakyy-zasudzhuye-ta-zaboronyaye-rosiysku-impersku-propagandu>.

ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Головко Микола,

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник відділу
біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ
m.golovko@ukr.net

Головко Світлана,

кандидат історичних наук,
старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу
моніторингу та оцінювання якості
загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ
golovkoS@ukr.net

Одним із пріоритетів повоєнної відбудови освітньої галузі України є подолання освітніх втрат, що зросли в період воєнного часу внаслідок руйнування інфраструктури

освіти, порушення традиційних каналів комунікацій між суб'єктами освітнього процесу та вимушеного їхнього переміщення як усередині країни, так і за кордон.

Проблемі освітніх втрат були присвячені слухання у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, що відбулися 11 травня 2023 року «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». Важливим практичним кроком щодо її вирішення є створення Національної програми подолання освітніх втрат та освітніх розривів на рівні загальної середньої освіти, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною в Україні, на період 2023–2030 рр.

Освітні втрати негативно впливають на особистісний розвиток здобувачів освіти. Вони поглиблюють нерівності в освіті через зростання навчальних розривів. У майбутньому освітні втрати впливатимуть на добробут конкретної особи та держави в цілому.

Згідно з результатами міжнародних досліджень, припинення повноцінного освітнього процесу упродовж третини року спричиняє втрати ВВП на рівні 1,5% упродовж кількох наступних десятиліть. Хоча освітні втрати суттєво зросли в умовах карантину на тлі пандемії COVID-19 та воєнної агресії, вони були наявні завжди та зумовлювалися, зокрема, літніми канікулами, після завершення яких зазвичай знижується рівень успішності учнів та зростає розрив між академічними результатами здобувачів освіти; вимушеними перервами в навчанні через особисті причини. При цьому такі втрати не мали масового характеру на противагу освітнім втратам, що виникають в умовах надзвичайних ситуацій (пандемії, воєнний стан, техногенні явища).

Під освітніми втратами розуміють багато аспектів, зокрема втрату можливостей для інтелектуального, соціального, емоційного, психологічного, тобто всебічного розвитку

здобувачів освіти. Виокремлюють також навчальні втрати (втрати знань, умінь, навичок, ставлень), виховні втрати, а також втрати, пов'язані зі зниженнями темпу розвитку особистості, тобто психологічні втрати.

Найбільш значних освітніх втрат зазнає природничо-наукова освіта, оскільки її якість та результативність безпосередньо залежить від матеріально-технічного забезпечення експериментального складника, оснащення навчальних кабінетів та лабораторій. Навіть якісне дистанційне навчання не передбачає можливості доступу дітей до реального обладнання та його використання для проведення навчальних та наукових досліджень.

Отже, відсутність можливостей працювати з реальними приладами та обладнанням у шкільних лабораторіях, недостатнє матеріально-технічне забезпечення експериментального складника науково-природничої освіти, а також зміна традиційних форматів організації дослідницької діяльності учнів зумовлюють прогалини у формуванні ключової компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій. З огляду на це саме музейна педагогіка має значний потенціал у подоланні освітніх втрат у науковій освіті, адже її засобами формується безпечний освітній простір, розгортаються сучасні навчально-наукові лабораторії, аналогічні STEM-лабораторіям на базі опорних закладів освіти, створюються сучасні програми інтерактивного навчання. Аналіз основних напрямів діяльності музеїв науки, які функціонують на безпечних локаціях, дає можливість зробити висновок, що вони стають осередками психологічного відновлення здобувачів освіти, а їхні освітньо-наукові програми надають широкі можливості щодо долучення учнів до сучасної природничої науки.

Використані джерела

1. Музей науки МАН. (2023). URL: <https://sciencemuseum.com.ua/ua/about-us/pid/2>.

2. Топузов, О., Головка, М., Локшина, О. (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. Український педагогічний журнал, 1, 5–13.

ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНО-ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ НА ШЛЯХУ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Дуднік Світлана,

в. о. директора коледжу,
комунальний заклад
«Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
м. Ніжин

Зінченко Інна,

завідуюча Музеєм історії коледжу,
комунальний заклад
«Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
м. Ніжин
zinchenko13.03@gmail.com

Ще до початку повномасштабної війни на фоні демографічної кризи, проблем етнічної самоідентифікації частини населення України питання національно-патріотичного виховання стояло надзвичайно гостро. В умовах наростаючих апетитів країни-загарбниці було зрозуміло, що українцям важливо зберегти не лише державну територію, а і мову, традиції, звичаї, суспільні правила і норми, які століттями формувалися нашими предками. Тому національно-патріотичне виховання стало одним із найважливіших напрямів роботи з учнівством та студентською молоддю.

Немає особливого секрету в тому, що більшість українців має генетично сформований потяг до збереження історичної пам'яті. Це допомогло нам створити суверенну національну державу та слугує запорукою беззаперечного зміцнення її в майбутньому. Сучасна влада розуміє важливість належного національно-патріотичного виховання та роль молоді в процвітанні України.

Сьогодні усе частіше згадують поняття «освітні втрати», маючи на увазі як прогалини в навчанні, так і виховні втрати, зниження темпу розвитку особистості. Навчальні заклади мають допомогти здобувачам освіти не лише мінімізувати прогалини в знаннях програмового матеріалу, а й ліквідувати наслідки втрат у вихованні, зокрема у національно-патріотичній складовій цього процесу.

Відповідно до Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року в комунальному закладі «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради проводяться заходи, які сприяють формуванню та утвердженню української громадянської ідентичності, патріотизму. Зусиллями викладачів у студентів формуються такі цінності, як: почуття самобутності, гідності, розуміння важливості понять «воля» і «соборність». На заняттях та під час проведення позааудиторних виховних заходів лейтмотивом звучить принцип любові і гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення в різних сферах суспільного життя. Останніми роками все більше зосереджуємо увагу на темі державної незалежності і збереження територіальної цілісності України, вивчаємо інформацію про наших випускників — учасників бойових дій російсько-української війни, що триває в нашій державі з 2014 року. Сприяємо усвідомленню нашими студентами громадянського обов'язку з розвитку успішної країни та забезпечення власного благополуччя в ній, важливості їхньої професії в порятунку захисників та цивільного населення,

яке страждає в ході війни. Національна молодіжна стратегія до 2030 року допомагає правильно розставити пріоритети роботи зі студентами.

Засоби реалізації національно-патріотичного виховання в закладі фахової передвищої освіти різні: виховні лекції, демонстрації тематичних відеороликів, конференції, засідання круглих столів... А також — музейні заходи, які відбуваються на базі Музею історії Ніжинського фахового медичного коледжу. У цій статті ми зупинимося на використанні музейно-історичного комплексу нашого закладу освіти в національно-патріотичному вихованні.

Музей історії коледжу було відкрито 17 жовтня 2017 року (до 110-річчя з дня заснування закладу освіти) за ініціативи та сприяння директора Дуднік Світлани Олександрівни. З того часу плани виховної роботи коледжу на кожен навчальний рік передбачають проведення ознайомчої екскурсії в музеї для першокурсників, крім того постійно проводяться тематичні екскурсії для студентів старших курсів та гостей навчального закладу. Вивчаючи історію медичного коледжу, студенти мають можливість сформувати загальну картину розвитку регіону, освіти та медичної галузі протягом ХХ — початку ХХІ століть. Ознайомлення з минулим дає значні результати, серед яких найважливішими є формування мотивації до навчання та до отримання гідних досягнень на майбутній професійній ниві (Дуднік, Зінченко, 2020b, с. 5).

Ставлення сучасної молоді до музеїв часто байдуже. Тому виникає необхідність зацікавити, змусити задуматися, затриматися в музеї. Тут у пригоді стають стенди з інформацією про наших випускників, їхні досягнення і здобутки. Така інформація завжди є вагомим аргументом на користь навчання в коледжі, отримання фаху медичного працівника (Дуднік, Зінченко, 2020a, с. 8).

А ще одним із засобів зацікавленості музейною роботою є велика кількість медичного обладнання минулих років,

саме на ці експонати звертають особливу увагу студенти під час екскурсій. Порівнюють із сучасними, просять продемонструвати принципи їхньої роботи.

Прикладом реалізації Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року є зібрані матеріали, що дають можливість простежити, як підвищувалося значення впровадження української мови як мови викладання, як плекалися українські культурні традиції в навчальному закладі, навіть тоді, коли СРСР намагався реалізувати свої імперські амбіції, як змінювалася посттоталітарна свідомість студентів і, щонайголовніше, викладачів.

Проводячи екскурсії, ми сприяємо утвердженню сімейних цінностей на прикладі розповідей про позааудиторні заходи, які в минулому організовувалися викладачами суспільних дисциплін, педіатрії, акушерства та гінекології.

Історія початкового періоду існування Жіночої фельдшерсько-акушерської школи лікаря П.А. Буштедта (а саме так називався наш заклад у момент його створення), національний склад учениць, які переважно були єврейками, сприяє запобіганню проявам ксенофобії, расової та етнічної нетерпимості, що, на нашу думку, є важливою складовою формування української громадянської ідентичності.

Упродовж останніх років зібрана і поповнена інформація про наших випускників-учасників АТО, ООС та героїв повномасштабної російсько-української війни. Співробітники нашого навчального закладу знаходять, систематизують інформацію про випускників минулих років, загиблих у ході ведення військових дій. Також було виготовлено тематичний стенд «Повернулися додому на щиті».

На прикладі біографічних даних колишніх працівників педагогічного колективу навчального закладу ми доносимо своїм відвідувачам інформацію про внесок цих осіб у розвиток освіти, медицини регіону і всієї України. Особливо гордістю для нас є Марія Миколаївна Кашпровська,

яка працювала у фельдшерсько-акушерській школі (пізніше існувала назва Ніжинська школа помічників лікарів) до 1925 р. — перша дипломована жінка-лікар на теренах Чернігівщини, одна з перших жінок-лікарів на українських землях (Дуднік, Зінченко, 2020b, с. 6).

У Музеї історії коледжу також працюємо над збереженням національної спадщини у вигляді виготовлення аудіовізуального продукту: записуємо відеофільми, присвячені окремим сторінкам історії навчального закладу.

Військово-патріотичне виховання реалізуємо, популяризуючи військову та спеціальну державну службу під час проведення екскурсій. Знайомимо відвідувачів із постаттю колишнього директора Ніжинського медичного училища М.В. Сидорця, який брав участь у Другій світовій війні, та випускниками 1938 року, які воювали пліч-о-пліч з директором. На прикладі робочих візитів співробітників та викладачів навчального закладу до Польщі в другій половині 90-х років, сучасних пропозицій стосовно працевлаштування наших випускників за кордоном та відсотка працевлаштування в Україні формуємо правильне розуміння державної політики у сфері євроінтеграції. Окрім того демонструємо відвідувачам світлини заходів на військово-патріотичну, спортивну тематику, наприклад виховних годин «Козацькі розваги», «Здоровий спосіб життя» та інших. За часи незалежності України з метою національно-патріотичного виховання в коледжі було проведено чимало заходів, про які часто згадуємо під час екскурсій.

На базі Музею історії коледжу проводиться студентська навчально-дослідницька робота. Молодь активно долучається до процесу дослідження історії навчального закладу, презентує результати своєї роботи на засіданнях історико-правознавчого гуртка, на конференціях. Це сприяє соціальній і культурній інтеграції її в суспільне життя України, дає можливості для самореалізації.

На сьогодні музей вийшов за рамки свого приміщення. Намагаючись популяризувати історію рідного закладу, ми створили в одній із рекреацій коледжу виставковий центр, де пропагуємо ряд експонатів музею. Згадуємо і історичні події, пов'язані зі створенням закладу, та більшою мірою закарбовуємо основні віхи розвитку коледжу і особливо досягнення членів колективу співробітників та студентів, які докладали зусиль у становленні, збереженні та творенні традицій медичного освітнього закладу. Виставкова композиція — один із екскурсійних напрямів музею. І щоденне нагадування новим поколінням студентської молоді про героїзм, патріотизм, традиції їхніх попередників.

У Ніжинському фаховому медичному коледжі створена робоча група викладачів, які опікуються розвитком музейної справи. Усі вони систематично підвищують рівень компетентностей, що сприяють національно-патріотичному вихованню відвідувачів музею. Це дає нам можливість виконувати завдання, поставлені перед нами відповідною державною політикою.

Своїми надбаннями і досвідом ділимося з громадськістю. Вважаємо, що музеї при школах, ліцеях, коледжах, університетах є потужним засобом національно-патріотичного виховання, інструментом збереження історичної пам'яті української нації, вони сприяють сталому розвитку української молоді, програмують вчитися на помилках і примножувати те найкраще, що мали наші попередники. Як підсумок, музеї при навчальних закладах можна розглядати як інструмент подолання освітніх втрат, зокрема в частині національно-патріотичного виховання.

Використані джерела

1. Дуднік С., Зінченко І. (2020b). Формування мотивації до навчання засобами музейної педагогіки (на прикладі діяльності Музею історії Ніжинського медичного коледжу). Ніжинська старовина, 28 (31), 5–8.

2. Дуднік С., Зінченко І. (2020а). Роль музейної справи в підготовці фахівців медичної галузі. Освітня траєкторія, 6, 8.

ЦЕНТР РОБОТОТЕХНІКИ З ІНІЦІАТИВАМИ ЗАЛУЧЕННЯ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ ДО НАУКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Егоров Віктор,

доктор технічних наук,
провідний науковий співробітник,
Інститут телекомунікацій і глобального
інформаційного простору НАН України,
м. Київ
yehorov.qr@gmail.com

Аби збудувати та потім розвивати таку структуру, як Національний центр робототехніки, насамперед потрібно розумітись на трендах робототехніки, які зараз існують у світі.

Почнемо з промислових революцій. Промислова революція була процесом глибоких економічних, соціальних, культурних та технологічних перетворень, що відбулися між 1760 і 1840 роками, а свій початок мали в Англії (Промислова революція, 2023). Її вплив поширився на всі сфери життя суспільства (Промислова революція, 2023). Це означало створення технологічних та наукових інновацій, що призвело до розриву із соціально-економічними структурами, що існували (Промислова революція, 2023). Паровий двигун був основою, на якій базувався весь розвиток, що відбувся в результаті промислової революції (Промислова революція, 2023). Цей винахід став можливим завдяки існуванню палива, такого, як вугілля або залізо (Промислова революція, 2023).

Важливим моментом Другої промислової революції є поява електричної енергії та нафти — двох чинників, що

сприяли розвитку промисловості в інших галузях, таких, як хімія та транспорт. Основними досягненнями цього етапу були (Друга промислова революція, 2023):

1. Нові процеси виробництва стали, які дозволили використовувати її у цивільному будівництві.

2. Винахід ламп розжарювання.

3. Розширення залізниць і винахід літака й автомобіля.

4. Поява засобів масової інформації, таких, як телефон, телебачення, кіно.

5. Поява антибіотиків і вакцин, окрім розширення знань про хвороби і нові методи хірургії (Друга промислова революція, 2023).

Третя промислова революція — це економічна трансформація, в якій нові енергетичні системи зближуються з новими комунікаційними технологіями (Третя промислова революція, 2023). Основні досягнення:

1. Волоконна оптика — це середовище передачі, яке зазвичай використовується в мережах передачі даних.

2. Інновації в нанотехнологіях.

3. Склопластик — це матеріал, який нині широко використовується в різних промислових виробках (Третя промислова революція, 2023).

Четверта промислова революція — розвиток і злиття автоматизованого виробництва, обміну даних і виробничих технологій в єдину саморегульовану систему, з якнайменшим втручанням людини у виробничий процес або взагалі без нього (Крамар, 2016). Основні досягнення:

1. Кіберфізична система — це вбудовані комп'ютерні та мережеві технології, що дають змогу спостерігати й керувати процесом фізичного виробництва та отримувати зворотну інформацію.

2. Інтернет речей — поєднання різних складників (сенсори, смартфони і тощо) через інтернет, що робить можливою їхню взаємодію між собою для досягнення спільних цілей.

3. Інтернет-послуги — надання послуг постачальника-мисер через інтернет.

4. Розумний завод (англ. smart factory) — це завод, обладнання на якому автоматизоване, ним управляє комп'ютер, і яке може отримувати зворотну інформацію про стан об'єкта у фізичному просторі за допомогою сенсорів (Цопа, 2021).

За цим виникло таке явище, як неолуддизм. У наш час щодо неолуддизму наявне стале почуття скептицизму або опозиції стосовно швидкого розвитку технологій та його потенційних наслідків. Неолуддити стурбовані тим, що певні технологічні розробки можуть призвести до несприятливого впливу на окремих людей, громади та навколишнє середовище. Хоча не всі представники цього руху категорично відкидають технологію, вони часто виступають за більш обережний і критичний підхід до її впровадження та інтеграції в суспільство.

Деякі ключові проблеми неолуддизму:

1. Переміщення робочих місць: автоматизація та штучний інтелект можуть призвести до масової втрати робочих місць, особливо в певних галузях.

2. Соціальна ізоляція: розвиток цифрових комунікацій і платформ соціальних медіа спричинив занепокоєння посиленням соціальної ізоляції та відстороненості від особистого спілкування. Неолуддити стверджують, що використання технологій для спілкування може зруйнувати справжні людські зв'язки.

3. Вплив на навколишнє середовище: існує занепокоєння щодо екологічних наслідків безконтрольного технологічного розвитку. Вважається, що багато технологічних досягнень можуть сприяти забрудненню, виснаженню ресурсів і зміні клімату.

4. Втрата конфіденційності: неолуддити побоюються можливого вторгнення в конфіденційність, спричиненого

посиленим стеженням, збором даних і технологіями моніторингу.

5. Залежність від технологій: стверджується, що надмірна залежність від технологій може призвести до вразливості критично важливих систем, що зробить суспільства більш вразливими до збоїв у разі відключення електроенергії, кібератак або інших технологічних збоїв.

Важливо розуміти, що неолуддизм не є монолітним рухом, і різні люди чи групи можуть мати різний ступінь скепсису щодо технологій.

Інші ж, на противагу, бачать технології як силу прогресу, економічного зростання та позитивних суспільних змін, і вони вірять у пошук шляхів усунення потенційних негативних наслідків через регулювання, інновації та соціальну адаптацію. Збалансований підхід, який враховує як переваги, так і ризики технологій, є важливим для орієнтування у викликах і можливостях, які відкриває технологічний прогрес у сучасному світі.

Одним із трендів робототехніки є антропоморфний напрям: ця концепція робототехніки передбачає розробку роботів із людськими характеристиками чи особливостями, такими, як людське тіло, кінцівки та сенсорні можливості. Мета полягає в тому, щоб створити машини, які можуть взаємодіяти зі світом і маніпулювати ним подібно до людей, дозволяючи їм виконувати завдання, які вимагають спритності та адаптації.

Важливо пам'ятати про штучний інтелект — це галузь інформатики, яка зосереджена на створенні інтелектуальних машин, здатних імітувати когнітивні процеси, подібні до людських, зокрема навчання, міркування, вирішення проблем і прийняття рішень. У робототехніці штучний інтелект відіграє вирішальну роль у тому, щоб роботи могли сприймати навколишнє середовище, осмислювати дані та автономно адаптувати свої дії для досягнення цілей.

Колаборативність у робототехніці: ця концепція підкреслює синергію між людьми та роботами, які працюють разом для виконання завдань. Роботи для спільної роботи, також відомі як коботи, створені для безпечної роботи поруч із людьми в спільних робочих місцях. Вони можуть доповнювати людські навички, підвищувати продуктивність і сприяти безпечнішому та ефективнішому робочому середовищу.

У певний час з'явився нерівномірний розподіл ресурсів, який стосується нерівномірного розподілу ресурсів, переваг або ризиків, пов'язаних із робототехнікою та автоматизацією. Вплив цих технологій може не рівномірно відчуватися в усіх регіонах, галузях чи соціальних групах. Деякі райони та групи населення можуть отримати більш значні переваги, тоді як інші зіткнуться з труднощами та потенційним переміщенням з роботи.

Але важливим показником розвитку робототехніки є швидкість. У контексті робототехніки швидкість може стосуватися як фізичної швидкості з точки зору того, наскільки швидко робот може рухатися та реагувати в навколишньому середовищі, так і швидкості обробки для алгоритмів ШІ та прийняття рішень. Швидкі та гнучкі роботи можуть бути корисними в різних сферах застосування, таких як виробництво, логістика та реагування на надзвичайні ситуації, де швидке реагування має вирішальне значення. Окрім того, швидка обробка штучного інтелекту дозволяє ухвалювати рішення в реальному часі та покращує продуктивність у динамічних середовищах.

Розробляючи концепцію Національного центру робототехніки, варто враховувати досвід попередників у цій справі.

Odense став європейською гарячою точкою робототехніки та автоматизації. Екосистема налічує понад 130 компаній, 3900+ співробітників, 40+ програм вищої освіти та 10+ інститутів, які працюють зі знаннями та дослідженнями. Данський національний кластер з напрямом

Автор фото: Odense Robotics

на роботів, автоматизацію та дрони — Odense Robotics — об'єднує всю екосистему для стимулювання інновацій та зростання галузі по всій країні. Кластер матиме регіональні центри в Ольборзі, Орхусі, Копенгагені, Оденсі та Сондерборгу. Кластер заснований

на партнерстві з провідними науково-дослідними інститутами: Університетом Ольборга, Університетом Орхуса, Школою дизайну Колдінгу, Технічним університетом Данії, FORCE Technology, Університетом Південної Данії та Данським технологічним інститутом.

Автор фото: Технопарк Braunschweig

Технопарк Braunschweig. Профіль досліджень TU Braunschweig активно формується кількома міждисциплінарними та міжвідомчими дослідницькими асоціаціями, організованими як дослідницькі центри. Дослідницькі проекти характеризуються високим інноваційним потенціалом та високими стандартами наукової якості, що мають національну чи міжнародну популярність.

Центр інновацій робототехніки DFKI (Кайзерслаутерн). Нині тут працюють 84 співробітники з усього світу, які займаються дослідженнями та розробками. Близько

Автор фото: Центр інновацій робототехніки
DFKI (Кайзерслаутерн)

50 студентів-помічників підтримують індивідуальні проекти. Центр інновацій у робототехніці тісно співпрацює із групою робототехніки Бременського університету.

Місія Національного центру робототехніки МАНУ — стати глобальним системоутворювальним центром державного масштабу задля розвитку всього стеку DeepTech технологій, так чи інакше пов'язаних із робототехнікою, для розвитку інвестиційної привабливості України, поєднуючи між собою:

1. Формати відкритих науково-дослідних лабораторій для форсування відповідних досліджень школярів / студентів / молодих науковців.

2. Формати відкритих заходів для популяризації напряму серед молоді (виставки, олімпіади, відкриті змагання, хакатони, гуртки за напрямками тощо).

3. Формати закритих лабораторій для проведення повноцінних досліджень на користь кінцевих бенефіціарів / замовників як серед некомерційних установ, так і серед приватного бізнесу.

4. Формати інкубації колективів-початківців для виводу останніх на приватний ринок.

5. Формати науково-практичних конференцій.

Провідні завдання центру:

1. Профорієнтація молоді (популяризація робототехніки безпосередньо і технічних наук взагалі).

2. Наука (дослідження за важливими для країни та приватних корпорацій напрямками).

3. Бізнес-трамплін (виявлення, підтримка та формування виходу на незалежні світові ринки нових стартапів з українським корінням).

Концепція була розроблена і випробувана протягом останніх 10 років (з 2013 року) лабораторією Мехатроніки і робототехніки FabLab MiRONAFT, яка без централізованого фінансування стала найбільшою лабораторією робототехніки України і найбільшою лабораторією прототипування Європи.

Автор фото: Віктор Єгоров

У реалізації проєкту буде задіяна Українська федерація робототехніки (UFR).

Основою команди Національного центру робототехніки МАНУ стане команда лабораторії FabLab MiRONAFT.

Створення Національного центру робототехніки в Україні є ключовим кроком до трансформаційного та багатообіцяючого майбутнього. Оскільки світ усе більше залежить від передових технологій, а робототехніка стоїть на передньому краї інновацій, обіцяючи безмежні можливості для економічного зростання, соціального розвитку та глобальної конкурентоспроможності. Інвестуючи в цю ініціативу, Україна демонструє свою відданість використанню можливостей робототехніки та штучного інтелекту для вирішення нагальних суспільних проблем і сприяння прогресу в різних секторах.

Національний центр робототехніки слугуватиме центром знань, досліджень і розробок, сприятиме співпраці між

академічними колами, промисловістю та державними установами. Завдяки цим партнерствам можна вдосконалювати передові технології та створювати новаторські рішення для підвищення технологічної майстерності нації.

Зосередженість Центру на вихованні нового покоління експертів з робототехніки через комплексні освітні та навчальні програми зміцнить кадровий резерв України, забезпечуючи постійне надходження кваліфікованих професіоналів, здатних вести країну до технічного майбутнього.

Окрім того, неможливо переоцінити потенційний соціально-економічний вплив Центру. Оскільки робототехніка проникає в різні сектори, від виробництва до охорони здоров'я та сільського господарства, вона не тільки оптимізує процеси та підвищить продуктивність, а й створить нові робочі місця та сприятиме економічному зростанню. Віддаючи пріоритет дослідженням та інноваціям у робототехніці, Україна може позиціонувати себе як світового лідера у цій галузі, що швидко розвивається, залучаючи іноземні інвестиції та сприяючи розвитку потужної вітчизняної індустрії робототехніки.

Створення Національного центру робототехніки в Україні може революціонізувати траєкторію нації, сприяючи майбутньому, позначеному інноваціями, конкурентоспроможністю та сталим розвитком. Використовуючи можливості, які надає робототехніка, та вирішуючи виклики з розсудливістю та завбачливістю, Україна може позиціонувати себе як лідера на глобальному ландшафті робототехніки, збагачуючи життя своїх громадян і залишаючи незгладимий слід на світовій арені.

Автор фото: Віктор Єгоров

Використані джерела

1. Друга промислова революція (2023). <https://uk.uzvisit.com/367-second-industrial-revolution>
2. Крамар, Олександр. (15.04.2016). Погляд із периферії. Український тиждень, 29 липня 2016. <https://tyzhden.ua/pohliad-iz-peryferii/>
3. Промислова революція: що це (2023). <https://uk.economy-pedia.com/11040406-industrial-revolution#menu-7>
4. Третя промислова революція (2023). <https://www.economiafinanzas.com/uk>
5. Цопа, Валерій (10.03.2021). Четверта промислова революція. <https://ohoronapraci.kiev.ua/article/bezpeka-praci/cetverta-promislova-revolucia>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ДЕРЖАВНОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ БОРИСА ПАТОНА В УМОВАХ ВІЙНИ 2023 РОКУ

Іванець Оксана,

технік ДПМ імені Бориса Патона
при КПІ ім. Ігоря Сікорського,
магістр Видавничо-поліграфічного інституту
КПІ ім. Ігоря Сікорського,
м. Київ
ivanets.oksana29@gmail.com

Від 24 лютого 2022 року триває повномасштабна війна на території України. Війна — це великий виклик, страх та несправедливість, вона стала психологічним фактором для багатьох осіб, зокрема дітей.

У життя українських дітей війна увійшла своїми жахіттями. Багато дітей пережили бомбардування, були свідками бойових подій, бачили те, чого не повинні бачити. Велика кількість родин змушені покидати рідні

домівки, рятуючи своє життя. Частина дітей втратила рідних, батьків, братів та сестер. Війна несе страждання, її події мають наслідки психотравмувального впливу — залишаючи рани в душах.

Від початку повномасштабного вторгнення російських військ, в Україні відбулися соціально-економічні зміни, що вплинули на принципи музейної діяльності, яка на сучасному етапі уже не обмежується науковими чи освітньо-виховними завданнями. Музеї є важливим компонентом економічної діяльності розвитку туризму, оскільки від їх сучасності залежить кількість відвідувачів (туристів).

Державний політехнічний музей імені Бориса Патона (ДПМ імені Бориса Патона) працює в умовах воєнного стану. Від початку війни, не прийшовши до тями, співробітники музею вжили першочергові заходи безпеки: сховали найцінніші експонати, актуалізували список пріоритетних фондів тощо. Наразі музей Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського (КПІ ім. Ігоря Сікорського) радо зустрічає відвідувачів (туристів), основні — це люди, що приїхали зі сходу України, аби перечекати війну в безпечних областях, а головною аудиторією нашого музею є школярі та студенти.

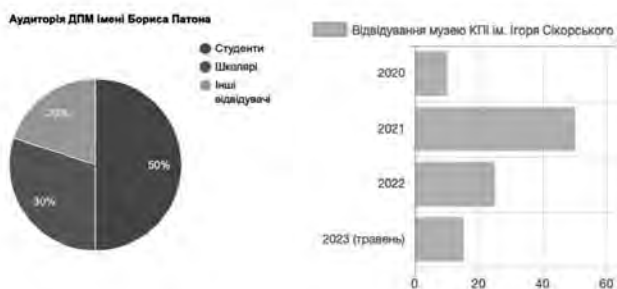

Рис. 1. Динаміка відвідування ДПМ ім. Бориса Патона

У сучасному світі поняття «музей» — це не тільки збереження історії, культури, техніки, науки українського та світового народу, а це осередок з багатьма функціями, напрямками та формами, які взаємопов'язані. Сьогодні виділяють три основні види музейної діяльності: наукову, експозиційну та освітньо-виховну роботу. У Законі України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 року, чітко визначено, що музей — це «науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини» (Закон України від 05.11.2009). Міжнародна рада музеїв (ICOM) пропонує сучасне визначення поняття «музей» — «неприбуткова постійна інституція, яка служить суспільству та його розвитку, і для цього збирає, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну і нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля, з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення» (Аартс, 2009, с. 16).

Головна місія ДПМ імені Бориса Патона — це формування національної свідомості, виховання особистості у підліткового віку, а також вивчення і дбайливе ставлення до історії інституту, науки та техніки.

Завдання музею — це співпрацювати з напрямом розвитку сучасної освіти. Оскільки, музей КПІ ім. Ігоря Сікорського є дієвим інструментом розвитку для соціокультурних та виховних процесів молодого покоління. Закон України «Про освіту» визначає метою освіти «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору

та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству» (Закон України від 05.09.2017).

Один із перспективних напрямів сучасної педагогіки — це музейна педагогіка, яка залучає школярів / студентів і вчителів / викладачів, завдяки засобам музейної експозиції до освітньої діяльності. Кардаш Н. В. у своїй праці «Музейна педагогіка: ретроспективний аналіз» надає визначення, що «музейна педагогіка — досить новий, але вже популярний напрям навчально-виховної діяльності. Проте на даному етапі музеям необхідно розв'язувати проблему урівноваження своїх функцій: збереження історичних пам'яток — з одного боку, і їх доступності — з іншого» (Кардаш, 2015).

Попри воєнні події в Україні музейна педагогіка ДПМ імені Бориса Патона продовжує розвиватися та надавати можливість школярам / студентам реалізовувати творчий хист і задовольнити пізнавальні процеси. Співробітники музею працюють над умовами безпечного відвідування експозиційних залів. Війна змінила традиційні форми роботи на інтерактивні — віртуальні подорожі, онлайн-лекції, круглі столи світовими та українськими державними музеями.

У 2023 році Благодійний Фонд «Розвиток. Діти. Майбутнє» при підтримці ДПМ імені Бориса Патона запустив проєкт «ХОЧУ ЗНАТИ: український вимір», який складається із цікавої екскурсії, презентації про вчених КПП, а також інтерактивних вікторин. Діти Центру Прикладної Освіти Логос разом із благодійним фондом Kids Future мали нагоду взяти участь у музейному проєкті. Під час екскурсії діти поглибили свої знання про обчислювальну техніку та дізналися справжню історію створення комп'ютерів та перших програм. Більш того, діти познайомилися із найвідомішими такими винахідниками: Ада Лавлейс, Катерина Ющенко, Віктор Глушков.

Головною метою музею є:

1. Залучення школярів / студентів до відвідування музею.

2. Зустріч школярів/студентів з цікавими людьми (музикантами, художниками, архітекторами, науковцями, видатними особистостями історії авіації та космонавтики, політичними діячами тощо).

3. Створення в музеї умов для інтерактивних та пізнавальних екскурсій.

4. Використання та популяризація нових освітніх технологій.

Екскурсоводи нашого музею ставлять за пріоритетність музейну аудиторію, яка спрямована на вихованні ціннісного ставлення до музейних експонатів в галузі: електроніки, приладобудування, комп'ютерних технологій, машинобудуванню тощо.

Щорічно 12 квітня у Державному політехнічному музеї відзначають Всесвітній день авіації та космонавтики, Міжнародний день польоту людини в космос, День працівника ракетно-космічної галузі України. На свято були запрошені вихованці Авіаційно-космічного центру Київського Палацу дітей та юнацтва, гурток «Юні любителі космонавтики» та учасників Київської філії Національного центру аерокосмічної освіти молоді України ім. О. М. Макарова.

Завідувач відділу «Історії авіації та космонавтики» ДПМ імені Бориса Патона — Сергій Грачов провів цікаву лекцію-екскурсію експозиційними залами, демонстрував відео та аудіо про перший політ людини у космос — Юрія Гагаріна, розповів про творчий шлях — Юрія Кондратюка та про першого космонавта незалежної України — Леоніда Каденюка. Для закріплень знань, умінь та навиків, була проведена вікторина на астрономічну та космічну тематику «Що ти знаєш про космос?». Усі учасники отримали сертифікати та подарунки. На завершення, діти мали можливість побувати у справжній космічній капсулі, у літаку Як-40 (який знаходиться поряд із музеєм) та запустити пневматичні ракети у сквері Піонерів авіації.

Після вимушеної перерви спочатку пандемії COVID-19, а потім — через війну та обстріли Києва, КПІ ім. Ігоря Сікорського відбувся щорічний захід «КПІАбітFest: для всіх, кого цікавить вступ до КПІ».

Понад 250 майбутніх студентів КПІ ім. Ігоря Сікорського відвідали та прослухали цікаві екскурсії залами музею, що дало можливість зорієнтувати та відкрити перед ними нові спеціальності інституту.

Щороку 18 травня ДПМ імені Бориса Патона відзначає Міжнародний день музеїв, який заснований Міжнародною радою музеїв у 1977 році. Він відіграє важливу роль у формуванні історичної пам'яті народу та його національної ідентичності.

До Міжнародного дня музей КПІ ім. Ігоря Сікорського презентував виставки:

1. «Планета робить селфі» — від фантазії до дійсності.
2. «Всесвіт. Український вимір», спільний проєкт ДПМ імені Бориса Патона з музеями України: перший етап — Луганський обласний краєзнавчий музей, виставка outdoor «Луганщина космічна».

3. «Космос відомий і невідомий» — спільна книжкова онлайн-виставка з колекції Астрономічного музею Національного університету імені Тараса Шевченка.

На святкування були запрошені школярі 2–3 класи НВК «Кияночка» (кількість: 55 осіб). Діти мали змогу ознайомитися з історією КПІ ім. Ігоря Сікорського, прослухали екскурсії залами експозиції музею та спробували порухувати на механічній рахівниці.

Цікаво, що більша частина дітей живе на вулиці Ігоря Сікорського, під час екскурсії був живий діалог про цього генія авіабудування, а потім дружні групи залюбки сфотографувалися біля його пам'ятника.

Музейне свято припало на Всесвітній день вишиванки. Діти, співробітники та інші відвідувачі були одягнені у національному одязі України.

Святкуючи Міжнародний день музеїв 18–20 травня 2023 року ДПМ імені Бориса Патона відвідали 431 особа (50% — школярі/студенти, 50% — інших відвідувачів).

1 червня у всьому світі відзначають Міжнародний день захисту дітей. На жаль, день захисту дітей 2023 році в Україні проходив в умовах повномасштабної війни. Сотні тисяч дітей були змушені тимчасово виїхати з країни, десятки тисяч дітей перечікують повітряні тривоги в укриттях, тисячі живуть в зоні бойових дій. Благодійний фонд «Розвиток. Діти. Майбутнє» та ДПМ імені Бориса Патона організували виставку дитячих малюнків, яка присвячена дню захисту дітей «Малюю майбутнє».

Відкриття виставки дитячих творів саме у Міжнародний день захисту дітей — це і наш подарунок маленьким талантам і нагадування суспільству про те, що у нас дуже талановиті діти, і реальна підтримка дитячої творчості та віри у щасливе майбутнє України. Війна торкнулася життя кожного маленького українця. Тому в це свято музей КПП ім. Ігоря Сікорського підтримав дітей у такий важкий час для країни.

У виставці взяли участь діти НВК «Кияночка» та Центру Прикладної Освіти Логос. Програма заходу була насичена та цікава, школярів очікувала цікава екскурсія музеєм КПП ім. Ігоря Сікорського та розумово-пізнавальні вікторини: «Що ти знаєш про космос?», «Відомі факти про життя вчених КПП: Ігоря Сікорського, Сергія Корольова, Бориса Патона, Костянтина Антонова», усі учасники отримали сертифікати та подарунки. Були проведені майстер-класи з формування виставки та «Карта мрії», лекції «Чому та де купують мистецтво?». На завершення діти намалювали картину «Сонячне дитинство», яка стала символом мирного дитинства українських дітей.

Отже, Державний політехнічний музей є одним із потужних культурно-освітніх просторів формування особистості. Музейна педагогіка музею КПП ім. Ігоря Сікорського активно сприяє вихованню дітей, формування нового мислення,

підвищує мотивацію до навчальної діяльності, що відповідає тенденціям сучасної освіти.

Використані джерела

1. Аартс, Г. (2009). Що таке музей? Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009, 16–22.
2. Закон України від 05.09.2017 № 1658-IX «Про освіту». Голос України. 2017. 27 вер. (№ 45), 365.
3. Закон України від 05.11.2009 № 1709-VI «Про музеї та музейну справу». Голос України, 2009. 05 верес. (№ 5), 45.
4. Кардаш, Н. В. (2015). Музейна педагогіка: ретроспективний аналіз. Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки, 125, 46–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2015_125_8.

Додаток-таблиця

Основні напрями музейної педагогіки ДПМ імені Бориса Патона

Основні напрями музейної педагогіки ДПМ імені Бориса Патона	<ol style="list-style-type: none">1. Робота з музейною аудиторією, яка спрямована на виховання та вивчення музейних цінностей.2. Розвиток здібностей сприймати музейну інформацію через мову музейних експонатів.3. Виховання емоцій, розвиток фантазії і уяви, активності.4. Підвищення інтересу дітей до навчання.5. Підвищення загального культурного рівня учнів та формування їхнього свідомого ставлення до культурної спадщини людства.
---	--

НАЦІОЦЕНТРИЧНИЙ СВІТОГЛЯД ЯК ПРІОРИТЕТ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСТВА ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Кічук Надія,

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл
idgu_pedfakultet@ukr.net

Сич Юлія,

кандидат педагогічних наук, в. о. доцента кафедри
дошкільної та початкової освіти,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл
julietsych@gmail.com

За турбулентних умов життєдіяльності сучасного українського соціуму до найвідчутніших педагогічних втрат постає неуможливлення досягнення дієвості системи виховання студентської молоді через дистанційну форму освіти, яка домінує у закладах вищої освіти, знижуючи повноцінну реалізацію саме особистісно-орієнтованого вектору: виховних зусиль. Результати проробленої аналітичної роботи, що базувалася на фундаментальних педагогічних дослідженнях, де безпосередньо або опосередковано вивчається проблематика виховання сучасної студентської молоді (Т. Бондар, О. Локшина, Т. Осіпова, Д. Пріма, В. Радул та ін.), засвідчують доцільність розгляду важливого проблемного питання збагачення виховного студентоцентрованого потенціалу університетської

освіти, пошук конструктивних шляхів забезпечення історико-культурної складової освітніх програм професійної підготовки майбутніх фахівців, систематизація ресурсів педагогічних інновацій, спрямованих на утвердження тієї істини, що поняття «особистість» є значно ширшим за поняття «професія» (Димань, 2022).

Проведені нами наукові розвідки та саморефлексія освітньої діяльності дозволяють констатувати зростання значущості такого вектору виховання, як формування націоцентричного світогляду особистості (Zhuravleva, & est, 2021). Справа в тому, що саме світогляд постає не просто як система узагальнених поглядів сучасного студентства на світ, а й як форма «практично-духовного освоєння світу» через світовідчуття, світосприйняття, світопоглядання, світорозуміння (Діденко, 1996). З огляду на вищевикладене, важко переоцінити вагу об'єктивних, а, відтак, правильних наративів як у виховних заходах, так і у доборі науково-вищеваних педагогічних інструментів. У такому ракурсі підвищений і дослідницький, і суто практичний досвід становить музейна педагогіка.

Довідкові джерела пояснюють, що генеза поняття «музейна педагогіка» пов'язана із науковим доробком німецьких дослідників кінця XIX століття (А. Ліхтварк, А. Райхвайн, Е. Росмелер та ін.), а нині ним позначається не лише напрямок музейної роботи. Через уведення у науковий обіг конструкту «музейні діалоги», йдеться про особливий розділ педагогічної науки, що пов'язаний, з одного боку, із міждисциплінарним змістом, а, з іншого — своєрідністю музейної комунікації, яка полягає у спілкуванні із культурними цінностями в умовах музейного середовища (Олійник, Ольшанецька, 2013). На наше переконання, саме музейна педагогіка має неоціненні виховні інструменти — через «занурення» в історичні реліквії, особистість інтенсивно розвиває вміння об'єктивно

сприймати і розуміти конкретні прояви загального, з якого «зіткані» реалії сьогодення. По суті, музейна педагогіка забезпечує гарантований педагогічний результат щодо неупередженого діалогу із культурою минулого та цінностями поточного часу. А це слугує важливою передумовою здатності особистості вибудовувати, зокрема, націоцентричний світогляд. Самоцінність останнього вбачається в актуалізації ключового положення класичної педагогічної науки відносно того, що світогляд неможливо «запозичити у добрих знайомих» — його можна виробити лише самотужки, «у власній голові» (Д. Дідро, В. Сухомлинський, С. Френе).

Саморефлексія досвіду, що склався на педагогічному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету, дозволяє зробити принаймні певні узагальнення.

По-перше, осмислення ресурсів музейної педагогіки спрямовує у вищій школі пошук саме персоналізованої моделі виховання. У практиці нашого вишу враховується своєрідність музейних автентичних експонатів, які утворили університетську музейну експозицію, зокрема, пов'язаних із протиправним вторгненням Росії в Україну як суверенну державу, і яку видалось за можливе створити в освітянському університетському середовищі завдяки зусиллям студентів і викладачів — воїнів ЗСУ. Так, у контексті предметної специфіки відповідних навчальних курсів педагогічно вмотивованою була така форма, як виконання першокурсниками творів-роздумів з теми «Рік був лютий. Лютий буде рік», а для старшокурсників — педагогічного есе з теми «Через сито війни сортуються мрії, цінності, друзі і ми...». За отриманими матеріалами відбулися «розмовні студії» у студентській аудиторії.

По-друге, з огляду на інформаційні ресурси університетської бібліотеки, котрі цілеспрямовано збагачувалися впродовж понад 80-річної історії вишу, на цій базі утворено

музейну локацію рідкісної книги. Відтак проведений виховний захід у студентській спільноті, який, зокрема, був присвячений урочистостям з нагоди ювілею Г. С. Сковороди, набув абрисів особливої зворушливості, віднайдення інноваційних рішень у прищепленні студентству дієвих читацьких інтересів у розвитку їх пізнавальної самостійності та державницької позиції, у вихованні почуттів національної гідності, де домінантою є думка Г. Сковороди як великого українського любомира про те, що «свобода — однією сутністю з волею», та його такого твердження: «добре організована школа має відповідати вимогам народності» (Васянович, 2022, с. 109–112).

По-третє, в арсеналі музейної педагогіки наявні оригінальні форми, що забезпечують досягнення відповідної виховної мети, прогнозуючи стійку позитивну педагогічну результативність. До прикладу, в досвіді університетської громади вже традиційною є така інтерактивна форма, як «Ніч у музеї» (відкриття молодіжної тематичної виставки студентів відділення «образотворче мистецтво» — живопис, графіка, скульптура, прикладне мистецтво; портрет, натюрморт (alla prima) — за участю викладачів — заслужених художників України та кращих випускників — стейкхолдерів освітніх програм; благодійний ярмарок витворів з гончарства, ліплення з глини за участю волонтерів міста на підтримку «завятих синів України» — ЗСУ).

Вкажемо й на те, що суттєвим є, як переконає практика, й ресурси музейної педагогіки щодо використання сучасних цифрових інструментів, цифрових технологій комунікації та співпраці для створення відповідного освітньо-виховного контенту.

Вивчення й узагальнення творчого доробку, що склався у деяких вітчизняних закладах освіти, довели педагогічну вмотивованість щодо введення в освітній процес елективного курсу з проблематики музейної педагогіки.

Зокрема, в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті запропоновано магістрантам курс «Музейна педагогіка» (4 кредити ЕКТС) як дисципліна вільного вибору. Так у контексті відповідних модулів («Музей як соціальна інституція. Музейний предмет, його властивості та ознаки»; «Інтерактивні форми і методи музейної педагогіки»), природним є, як переконає практика, розв'язання двоєдиного педагогічного завдання — стимулювання процесу самовиховання студентів та підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців в аспекті використання новітніх виховних технологій з інтерактивними елементами.

Отже, дбаючи про активізацію музейної комунікації, доцільно по-новому оцінити ресурси музейної педагогіки як чинника формування націоцентричного світогляду сучасної студентської молоді.

Використані джерела

1. Васянович, Г. (2022). Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди. Львів: вид-во «Норма». 2022.
2. Діденко, В.Ф. (1996). Філософія: проблеми, категорії, теорії. Київ.
3. Димань, Т. (2022). Актуальні проблеми змішаного навчання у системі вищої освіти. Вища школа, 1–2, 7–18.
4. Олійник, В., Ольшанецька, Т. (укладач). (2013). Навчання у музеї: Що? Де? Як? Чому? Навіщо? Львів.
5. Zhuravleva, Y., Kichuk, N., Zhuravska, N., Yakovenko, O., Zhytnyk, V., Yashchuk, S. (2021). The problem field of professional (vocational) educational: Innovations and ways to improve. Estudios de Economia Aplicada, 39 (5).

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ОНЛАЙН У СЕРЕДОВИЩІ SHORTHAND ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Коваленко Наталія,

кандидат фізико-математичних наук,
методист відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ
nataliya.kovalenko@man.gov.ua

Пандемія, а згодом війна привели до неможливо-сті навчання і дозвілля у звичному форматі. Очне навчання перейшло в дистанційний або змішаний режим через часті й тривалі повітряні тривоги, відключення електроенергії, міграцію населення тощо. За даними Державної служби якості освіти України, близько третини учнів не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни. У першому півріччі 2022/2023 навчального року лише 15% закладів освіти працювали очно, 33% — дистанційно, 51% — змішано (Державна служба якості освіти, 19.04.2023).

Війна в Україні призвела до очевидних освітніх втрат, які поки що не виміряні кількісно, але є беззаперечними. Музеї, музейна педагогіка, неформальне навчання у поза-шкільний час завжди були вагомим додатковим ресурсом у навчанні школярів. Утім, відвідування музеїв у 2022–2023 роках було неможливим або обмеженим з тих самих причин, що й звичайний навчальний процес у школі.

У такій ситуації ще важливішою стає присутність музеїв в онлайн-просторі. Часто перепорою є відсутність у штаті музею фахівців з інформаційних технологій, розробників

та вебдизайнерів. Але існують програмні рішення для створення гарного контенту у власному темпі контент-команд з музеїв чи освітніх закладів.

Один із таких продуктів — Shorthand (Shorthand, 2023). Метою створення продукту розробники називають можливість дати автономію командам з комунікацій для швидкого створення привабливого контенту для інтернету. Сучасна аудиторія, особливо діти, хоче іммерсивний, кінематографічний контент, а не PDF-файли чи статичні презентації. Середовище Shorthand дає змогу створювати цифрові журнали, цифрові експозиції, звіти, нариси, інформаційні центри і багато іншого.

Функціонал містить такі можливості, як:

- прокрутка;
- візуальна розповідь;
- співробітництво;
- індивідуальна розробка;
- брендинг;
- обмін і аналітика;
- видавничий стиль;
- підтримка;
- безпека.

Продукт підходить для застосування як краєзнавчими та мистецтвознавчими музейними закладами, як музейниками з мистецьких чи краєзнавчих закладів, так і природничими музеями та інтерактивними центрами науки, а також у ресурсах для тренінгу вчителів. Ознайомитися з прикладами застосування багатого функціоналу середовища Shorthand для різноманітного музейного контенту можна за такими покликаннями: Місія до Сонця. Як ми збираємося побачити нашу зірку краще, ніж будь-коли раніше (<https://www.imperial.ac.uk/stories/mission-to-the-sun>); Приховані скарби Кембриджської цифрової бібліотеки (<https://www.cam.ac.uk/stories/digital-library-treasures>); Лабораторія вчителя: навчальні ресурси (<https://sites.barbican.org.uk/teacherslab>); Тиждень

класики на аукціоні Крісті (https://www.christies.com/features/Classic-Week-London-10791-7.aspx?sc_lang=en); Зустрічі з найбільшою бібліотекою світу (<https://www.penguinclassicsbook.co.uk>); Будинок Сіднейської опери на перепочинку (<https://stories.sydneyoperahouse.com/sydney-opera-house-at-rest/>); Історія нейронауки в Оксфорді (<https://oxford.shorthandstories.com/a-history-of-neuroscience-at-oxford/index.html>); Щоденник доктора Дарвіна (<https://www.cam.ac.uk/stories/dr-darwins-diary>); Пізнай свій Брістоль: розширення можливостей спільного дослідження та спільного створення місцевої історії та спадщини (<https://our-research.bristol.ac.uk/know-your-bristol-empowering-community-exploration-and-co-creation-of-local-history-and-heritage>); Динозаври: від панування до загибелі (<https://www.imperial.ac.uk/stories/dinosaur-doom>); День вимирання. Нове дослідження показує, що саме сталося в день смерті динозаврів (<https://www.imperial.ac.uk/stories/extinction-da>).

Портал дає можливість безкоштовного створення і розміщення трьох матеріалів для кожного користувача. Наступне користування передбачає оплату, але є пільги для різних категорій або навіть загалом безоплатні опції. Для опанування функціоналом ресурсу пропонуються вебінари — тренінги англійською, тривалістю 30 і 90 хв (Shorthand, 2023).

Для наукової комунікації Shorthand пропонує створювати візуально привабливі історії, щоб захоплювати та інформувати свою аудиторію (Наукова комунікація за допомогою Shorthand, 2023). Ресурс також дає можливість створювати цифрові часописи (Створення цифрового часопису. Shorthand, 2023) та навчальні ресурси для учнів (Навчальні ресурси для учнів. Shorthand, 2023).

Отже, середовище Shorthand має гарний функціонал для комунікації українських музеїв з аудиторією в цифровому просторі та для компенсації освітніх втрат в умовах воєнного часу.

Використані джерела

1. Державна служба якості освіти (19.04.2023). Освіта під час війни. URL: https://znayshov.com/News/Details/tretyna_uchniv_v_umovakh_viiny_ne_maly_postiinoho_dostupu_do_navchannia
2. Навчальні ресурси для учнів. Shorthand. (2023). URL: <https://shorthand.com/use-cases/educational-resources/>
3. Наукова комунікація за допомогою Shorthand. (2023). Створюйте візуально привабливі історії, щоб захоплювати та інформувати свою аудиторію. URL: <https://shorthand.com/use-cases/science-communication/>
4. Створення цифрового часопису. Shorthand. (2023). URL: <https://shorthand.com/use-cases/digital-magazines/>
5. URL: Shorthand. (2023). <https://shorthand.com/>

НАВЧАЛЬНІ ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ В УМОВАХ ВІЙНИ

Малієнко Юлія,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ
j-b-m@ukr.net

Під час війни Росія не лише руйнує матеріальні цінності, а й намагається знищити саму ідентичність української культури. Попри смертельну небезпеку, музеї зберігають цінності, накопичують та поширюють знання, вивчаючи і демонструючи унікальні пам'ятки матеріальної культури. У час війни, коли російські музейники створюють пропаганду, схвалюють агресію та беруть участь у незаконних переміщеннях українських колекцій, музеї України стають частиною національної безпеки. У січні

2023 року у виданні *The New York Times* зазначили, що це пограбування культурної спадщини може бути найбільшим із часів Другої світової війни (Музеї і війна, 2023).

Процитовані нами слова медійної організації *Ukrainianer* визначають роль музейної спільноти у збереженні духовного потенціалу України, її освітнього простору й подоланні навчальних втрат.

У широкому сенсі освітні втрати означають втрату можливостей для всебічного розвитку учнів — інтелектуального, соціального, емоційного, психологічного тощо (Бичко, Терещенко, 2023).

Погодимось з дослідниками, що важливим складником освітніх втрат є навчальні втрати. Навчальні втрати або втрати в навчанні — це будь-яка втрата знань, умінь, навичок тощо чи їх недоотримання та/або уповільнення чи зупинка академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня. Ці втрати виявляються як у забуванні того, що вже було відоме на певному етапі навчального розвитку, так і в недоотриманні того, що мало б бути потенційно відомим на тому чи тому етапі освіти (своєрідна «утрачена (упущена) вигода від навчання») (Бичко, Терещенко, 2023).

Майже всі українські діти змушені долати освітні втрати, адже реальністю для них стали проживання на тимчасово окупованих територіях і в зоні активних бойових дій, загибель близьких і друзів, тривалі перебої й відсутність електропостачання та інтернет-зв'язку, повітряні тривоги і перебування в укриттях, знищення закладів освіти, евакуації / міграції, перебування за кордоном. Отже, ненадійний, непостійний доступ до української освіти, або взагалі його відсутність призводить до системних освітніх втрат. Зазначимо також, що у зоні ризику опиняються й діти, які перейшли на сімейне навчання, за якість якого відповідають лише батьки.

В умовах зазначених викликів учительство актуалізує технології, зокрема віртуальні екскурсії, що оптимально

поєднують шкільні та віртуальні аспекти. Ми вже досліджували такі екскурсії і дійшли висновку, що це онлайн-форма навчальної діяльності учнів, яка передбачає використання різних об'єктів (історичних і природних пам'яток, експонатів/колекцій музеїв, пам'яток урбаністичної культури тощо) для виконання учнями навчальних (тематичних) завдань із певного предмета чи курсу (Малієнко, Ремех, 2021).

Під час війни віртуальні екскурсії стають освітніми практиками, спрямованими, насамперед, на подолання освітніх втрат учнів. Передусім говоримо про компенсаційну функцію таких практик, які дають змогу особистості розкривати свій потенціал, зменшувати або долати накопичувальний ефект освітніх втрат. Відповідно увиразнюються складники компенсаційної функції віртуальних екскурсій: мотиваційний / рефлексивний, пізнавальний / діяльнісний, креативний / творчий.

Мотиваційний / рефлексивний складник: заохочення / готовність дитини до навчання, усвідомлення його необхідності, самоактуалізація. Мабуть, найскладніше на сьогодні освітнє завдання. В умовах, коли вчитель не може системно працювати з учнями, пріоритетною стає педагогічна емпатія — когнітивна та емоційна підтримка будь-яких навчальних успіхів дитини.

Пізнавальний / діяльнісний складник: самостійне набуття дитиною нових знань шляхом створення віртуальних екскурсій відповідно до запропонованих учителем тем / об'єктів дослідження (самостійний добір змісту, візуалізація, поширення та ін.). У такий спосіб учні здатні частково компенсувати недоотримання знань, умінь, навичок тощо.

Креативний / творчий складник: створення дитиною експозицій власних віртуальних музеїв, які вона наповнює візуальними експонатами, актуальними / цікавими для неї за змістом і формою. Створення і репрезентація іншим свого твору зумовлює розвиток умінь учнів, як от: упорядкування,

систематизація, класифікація джерел інформації; сприяє зменшенню негативного впливу освітніх втрат.

Зазначимо, що й під час війни зберігаються переваги віртуальної екскурсії:

- доступність, можливість повторного перегляду, наявність, наявність інтерактивних завдань;
- така екскурсія може бути використана на уроках із будь-якого предмету чи курсу, з будь-якої теми: соціально-економічної, політичної, культурологічної, усної історії тощо;
- переважна більшість музеїв України, Європи, світу з їх різноманітними, різногалузевими колекціями мають онлайн-забезпечення, що його в актуальний для себе спосіб може використовувати дитина;
- онлайн-формат уможливує поєднання різних видів діяльності учнів, сприяє швидшому знаходженню та опрацюванню ними потрібної інформації, її кращій репрезентації;
- ознайомлення з інформацією, виконання відповідних пізнавальних завдань здійснюється цифровою мовою, зрозумілішою сучасним учням;
- наявний креативний потенціал віртуальної екскурсії дає змогу особистості творчо проявляти себе, подолати психологічне «музейне відчуження» (Малієнко, Ремех, 2021, с. 259).

Втрати: військові, територіальні, музейні, освітні — одні з найпоширеніших слів медійного простору України, що діяльнісно об'єднують наше суспільство. Нині музеї для більшості учнів / учителів це віртуальний освітній простір культурної та історичної пам'яті, увиразнення, урізноманітнення форм боротьби українського народу проти агресора. Власне такий аспект надто важливий, адже у музейних практиках особистість знаходить нові ідеї для подолання освітніх втрат в умовах війни.

Використані джерела

1. Бичко Г., Терещенко В. (2023). Навчальні втрати: причини, наслідки й шляхи подолання. Osvita.ua. URL: <https://osvita.ua/school/88921/>
2. Малієнко Ю., Ремех Т. (2021). Віртуальні екскурсії в контексті онлайн-навчання. Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19. Київ, 258–262.
3. Музеї і війна: зникнути чи стати бронєю. (2023). Ukraïner. URL: <https://ukraïner.net/muzei-i-viyna/>

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МУЗЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАСОБУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Новосьолова Валентина,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ
ribusya@ukr.net

Реалії війни вносять корективи в освітню сферу й зумовлюють потребу у виробленні в українських учнів умінь долати виклики нових умов навчання і життя, зокрема критично осмислювати обставини, оперативно приймати рішення, знаходити нові форми спілкування й застосовувати нові знання, планувати свою навчальну діяльність з врахуванням обмежень часу, оперативно реагувати на швидкозмінні події.

Важливо спрямувати зусилля педагогів застосовувати ефективно в конкретній ситуації методи й засоби навчання, необхідні форми роботи, які сприятимуть створенню умов для реалізації потреби здобувачів освіти в пошуковій активності, здатності досліджувати, оперувати здобутою інформацією,

мовними знаннями й вміннями, інтегрувати знання з різних галузей наук, бути готовими до викликів життя.

В умовах життєвих обмежень особливої значущості набуває організація самостійної навчальної діяльності учнів. Тому одним із важливих завдань сучасної педагогіки є створення сприятливих умов для самоактуалізації й самореалізації особистості учнів у нових реаліях, задоволення її життєвих і духовних потреб.

Формуванню досвіду самостійного пошуку, сприятиме застосування дослідницького методу. Означений метод навчання української мови передбачає оволодіння учнів методами наукового пізнання, психологічної готовності до збагачення знань і творчого застосування їх, вироблення умінь орієнтуватися в потоці наукової і суспільної інформації.

Ефективним засобом в активному пізнанні навколишнього є музейна педагогіка, потенціал її засобів і можливостей. Збільшенню ефективності використання музейного середовища з навчальною метою сприятиме використання прийомів роботи, коли відвідувачі музеїв є не лише пасивними спостерігачами, а перетворюються в безпосередніх учасників екскурсії, дослідників певного питання чи підготовки освітнього проєкту. В умовах війни віртуальні прогулянки, подорожі й екскурсії дають змогу переглянути зали музеїв, визначні історичні місця й природні ландшафти, збагатити свій внутрішній світ.

Розглянемо, як можна реалізувати потенціал музейного середовища як засобу дослідницької діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення української мови.

1. Після самостійного прочитання запропонованого педагогом уривка повісті «Кенінґова колекція. Справа 31» Олександра Есаулова учні роблять висновок, як припущення учителя географії може вплинути на подальший перебіг подій у повісті. Запропонований фрагмент містить певну інформацію про музеї. Учні мають із запропонованого переліку

(Національний музей «Київська картинна галерея», Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків, Скарбниця Національного музею історії України) вибрати той музей, який до списку потрапив помилково. Оскільки уривок для прочитання закінчується реченням: «Щоправда, день народження коштовного музею залишився нез'ясованим», учням доречно запропонувати стати детективами і знайти відповідь на поставлене запитання. Для цього необхідно відвідати сайти наведених музеїв за покликаннями (<https://knag.museum/>, <https://khanenkomuseum.kiev.ua/>, <https://golden ukr.com.ua/>), а також перевірити іншу наведену в тексті інформацію. За результатами свого «детективного» розслідування учні готують невелике усне повідомлення.

2. Користуючись відомостями з вікіпедії, можна запропонувати учням дізнатися, де в Україні розташована Запорозька Січ і поміркувати, чому острів має таку назву. Загальну інформацію про столицю Війська Запорозького можна переглянути за покликанням <https://www.youtube.com/watch?v=mxLWZ11ZYw8>. На нашу думку, доречним буде завдання дослідити розповідь завідувача відділу науково-просвітницької роботи Національного заповідника «Хортиця» Сергія Дударенка про військово-суспільний і духовний центр українського козацтва на предмет дотримання спікером лексичних й орфоепічних норм і підготувати на цю тему невеличкий коментар.

Також учням можна запропонувати прокласти маршрут і здійснити краєзнавчу онлайн-мандрівку в історико-культурний комплекс «Запорозька Січ» Національного заповідника «Хортиця» за покликанням <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>. Учні матимуть можливість здійснити віртуальну подорож історичним музеєм, детально й у зручному темпі розглянути всі споруди козацьких укріплень, дослідити інші експозиційні будівлі, вивчити експонати музею під відкритим небом, зокрема зброю, предмети побуту козаків.

Після екскурсії учні, об'єднавшись у групи, можуть обмінятися враженнями від побаченого й обговорити, як змінилося їхнє уявлення про життя козаків після віртуальної подорожі музеєм. Учні формулюють і ставлять по чотири запитання однокласникам і однокласницям про життя українського козацтва.

Згодом можна запропонувати дослідницьке завдання, що формує навички порівнювати, синтезувати і структурувати мовні явища:

- Зробіть припущення, чому під час словотворення в словах козак — козацький — козацтво відбувається зміна приголосного. Як називається таке фонетичне явище? Чи відбувається воно в словах мистецтво — мистецький? Свою думку обґрунтуйте.

Отже, використання потенціалу музейного середовища в реаліях війни сприяє формуванню в здобувачів освіти дослідницьких умінь, оволодінню методами наукового пізнання, психологічної готовності до поповнення своїх знань і творчого застосування їх, забезпечує можливість розвитку аналітичного й критичного мислення, акумулює й інтегрує застосування інших засобів навчання на уроці.

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ТА НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «ХОРТИЦЯ» В УМОВАХ ВІЙНИ

Палійчук Олена,

старший науковий співробітник,
Національний заповідник «Хортиця»,
м. Запоріжжя
palijchuk71171@gmail.com

Війна — важке випробування для суспільства. Її наслідки важко передбачити. Численні жертви,

насилля, загроза знищення усього живого у світі — це те, що несе країна-агресор. Годі казати про втрати в культурній спадщині, освітній та науковій сфері, економіці тощо. Ефективним інструментом для збереження культурної спадщини, навчання та виховання молодого покоління стає музейна педагогіка, інформаційна та експозиційна діяльність в музеях.

Освіта у музеї відбувається на основі наявної експозиції. Якщо експозиції немає, проводити екскурсію неможливо. Відповідно, освітній контекст відсутній. (Онлайн не враховується). Але експозиційний відділ заповідника «Хортиця» зміг влаштувати в музейних студіях «Місто за порогами» виставку «Запорозжя крізь віки: поступ героїчної історії». Через військову загрозу фонд музейних пам'яток Національного заповідника «Хортиця» евакуйований на початку війни, і для створення виставки експозиціонерам довелося працювати з археологічним матеріалом, макетами і якісно виготовленими копіями. Це поширена практика в музейній роботі. Головною темою експозиції є героїзм різних епох: доби Скіфії, періоду Київської Русі та славетних козацьких часів.

Окрім експозиції, було обладнано інтерактивний стіл з «козацьким» одягом та надана можливість відвідувачам приміряти на себе козацький жупан, пояс, шапку зі шликом, взяти до рук величезну булаву і з ними сфотографуватись. Сучасникам важлива можливість зробити гарні світлини. Та було організовано стіл з різними предметами-новоробами: пічні кахлі, горщики, стремено, підкова, булава, порохівниця, домра, рубель, велика ложка, які можна взяти в руки, дослідити їх, сфотографуватись.

До міжнародного дня музеїв, який співпав у 2023 році із днем вишиванки, 18 травня була створена невелика виставка Запорізького обласного осередку національної Спільноти майстрів народного мистецтва України. Першими зацікавленими відвідувачами були діти-дошкільнята з батьками.

На основі виставки «Запорозжя крізь віки: поступ героїчної історії» освітнім відділом була розроблена екскурсія. Це стало свого роду рятувальним колом просвітницької роботи. У мирний час у період з березня до листопада музейні об'єкти заповідника відвідувало до 250 тис. екскурсантів. А людей, що приїхали просто для відпочинку і насолоди краєвидами Хортиці, було в рази більше. Тепер, у зв'язку із забороною перебувати на хортицьких об'єктах, ми втратили цих відвідувачів. Альтернатива — це відвідування музейних студій «Місто за порогами», де знаходиться вищезгадана виставка. Таким чином ми повернули частину нашої аудиторії.

Крім того, до війни декілька класів запорізьких шкіл навчались за музейною програмою «Світ музею». З початком військової агресії уроки припинились, і деякі класи відмовились зовсім, а деякі погодились на онлайн-уроки в кінці минулого навчального року. Але навчання у 2022/2023 навчальному році у школах Запоріжжя було онлайн, і пропонувати дітям ще і свої послуги було марно. Знову втрати. Відновились подібні уроки вже з іншими дітьми в офлайн-форматі тільки в березні 2023 року, коли була відкрита виставка.

Подібні зустрічі з дітьми, де вони мають змогу взаємодіяти з експонатами, допомагають учням розширити свої знання про історію та культуру, розвивають критичне мислення, емпатію, виховують патріотизм та мають терапевтичний ефект. Музей виступає безпечним середовищем для самовираження та відновлення після травматичних подій у їхньому житті, пов'язаних з війною. Психологічна підтримка важлива, особливо дітям. Музейний простір стає тим безпечним середовищем, де діти можуть відпочити від стресу, переключитися, знайти комфорт і пізнати історію та культуру своєї країни.

Велика кількість навчальних установ під час війни вже зруйнована. Музеї можуть стати центрами навчання для дітей і молоді.

Просвітницьким відділом було розроблена низка майстер-класів на весняні канікули. Назвали їх «Музейні канікули».

№	Дата	Майстер-клас
1	29.03.23	«Весняна квітка», техніка оригамі
2	30.03.23	Листи воїнам ЗСУ, аплікація, малювання тощо
3	31.03.23	Лялька-мотанка із серветок
4	01.04.23	Плетіння патріотичних браслетів зі стрічок
5	02.04.23	«Пташка перемоги», техніка оригамі

Діти не просто приходили, щоб щось зробити своїми руками, а й знайомилися з експозицією музейних студій. Таким чином відбулося набуття замість втрати. Майстерками цікавились і дорослі відвідувачі музею. Для проведення подібних заходів були запрошення і від туристично-інформаційного центру Запоріжжя.

До дня вишиванки було проведено майстер-клас з вишивання із залученням членкині Запорізького обласного осередку Національної Спільноти майстрів та народного мистецтва України Тетяни Листопад. Запропоновано було принести свій одяг і зробити на ньому вишивку. Жінки, що прийшли, обрали для себе національні символи: калину, маки, прапор України, і що цікавого — квітку бавовни (це тепер теж наш неофіційний символ).

Просвітницький відділ відновив лекційну роботу, якої не було вже кілька років через велику відвідуваність об'єктів

заповідника, що унеможливило відсутність працівника на роботі. Прочитані лекції «Емблематика бригад Сухопутних військ Збройних Сил України, що мають почесні найменування на честь козацьких гетьманів та кошових отаманів», «Хортиця — святиня України», «Шевченко та Хортиця» мали успіх.

У березні 2023 року представниці експозиційного відділу, фондів та реставрації відвідали шведську столицю місто Стокгольм. Налагодили тісне співробітництво із музеями, виступали на пресконференціях та розповідали про досягнення у вивченні суднобудування та судноплавства на Дніпрі, наводячи як приклад експонати майбутнього музею судноплавства на острові Хортиця. Окрім цього, мали можливість поділитися досвідом евакуації та збереження культурної спадщини під час війни, а також ознайомитися з унікальними пам'ятками шведської історії в Музеї Васа.

До Національного заповідника «Хортиця» на початку травня з візитом у відповідь приїхали представники шведської науки і музейної справи Фред Хокер і Ларс Амреус.

Професор Фред Хокер є науковим директором музею. Він займається вивченням підводної історії Швеції та, насамперед, історією шведського кораблебудування. Флагман Густава Адольфа Васа, піднятий з дна в 1957 році, є чи не найзнаменитішим кораблем світу, що затонув. Ларс Амреус — генеральний директор усіх морських музеїв та музеїв транспорту Швеції.

Метою цього візиту, що тривав декілька днів, було налагодження контактів із культурною громадськістю України, насамперед музейниками. Окрім всебічної військової допомоги нашій країні з боку Швеції, її культурна еліта прагне підтримати нас і в гуманітарній сфері. Невипадково наші гості посилаються на договір, укладений між Пилипом Орликом та шведською короною, в якому

остання обіцяла захищати та оберігати Україну від зовнішніх ворогів. Шведська сторона зацікавлена взяти активну участь у відновленні культурної спадщини України після війни, сприяти гуманітарним та науковим проектам.

Однією з цілей візиту є ознайомлення з колекцією кораблів, що затонули, які зберігаються на Хортиці. Також ужито цілий комплекс заходів щодо оцифрування підводних пам'ятників, що включає створення високоточних тривимірних моделей кожного корабля за допомогою лазерної зйомки та фотограмметрії. Ці роботи мають особливе значення в умовах обстрілів ворогом міста та неминучого ризику для великогабаритних предметів старовини, які не можна евакуювати.

Такі роботи є початком довготривалої співпраці між Музеєм Васа та Національним заповідником «Хортиця», підготовкою до спільних проєктів після перемоги над загарбниками (Національний заповідник «Хортиця», 2023).

Сьогодні, під час повномасштабного вторгнення країни-агресорки, увага до України з боку європейської та світової спільноти масштабна. Україна, звичайно, втратила цінні артефакти з музеїв Маріуполя, Мелітополя, Херсона та інших міст, але знайшла надійних друзів, готових допомогти не тільки в музейній сфері.

Використані джерела

1. Національний заповідник «Хортиця». (2023). Офіційний сайт. URL: <https://ostriv.org/vizyt-predstavnykiv-shvedskoi-nauky-i-muzeinoi-spravu/>

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ІНТЕРАКТИВНИХ МУЗЕЇВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ревін Фрол,

кандидат філософських наук,
викладач,
кафедра ЮНЕСКО з наукової освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
frollrevin@gmail.com

Історія знає багато прикладів, коли мистецтво та культура знаходилися у фарватері засобів збройних протистоянь. Збереження культурної спадщини та музейних колекцій в умовах війни, відтак, вимагає великої відданості та завзятої праці від працівників музеїв, галерей та інших культурних закладів. Можемо, впевнено констатувати, що всупереч складнощам, багатьом перепонам поточного стану речей і небезпеці, що наші освітяни завзято продовжують виконувати надважливу місію в лоні культурного фронту, зберігаючи та охороняючи цінні мистецькі та культурні надбання і несучи просвітництво до широкого загалу наших співвітчизників.

Це особливо важливо з огляду на те, що Україна, перебуваючи у складних умовах збройного протистояння й тотальної війни на всіх фронтах, стикається з загрозою втрати своєї ідентичності, піддається маніпулятивному впливу з боку ворожої пропаганди. Як відповідь на інформаційну війну, що активно ведеться проти нашої держави, музейні працівники та діячі культури докладають чимало зусиль

задля збереження, збагачення та захисту національної культурної спадщини. Попри невпинну загрозу та важкі умови (особливо на прифронтових територіях), вони продовжують свою діяльність, надаючи доступ до пам'яток мистецтва, культурних цінностей, просторів освітнього розвитку та духовного зростання. Саме у таких умовах музеї та культурні заклади відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини та підтримці національної ідентичності. Вони стають місцями, де люди можуть зустрітися зі своєю культурною спадщиною, відчутти національне коріння й єдність та продовжувати розвиватися в умовах воєнного стану (Міхно, 2022).

Відтак, одним із магістральних напрямків за часів війни виступає музеестерапія, яка є важливим психологічним аспектом сучасної музейно-педагогічної комунікації, особливо в роботі з дітьми. Різноманітні методики, зокрема, такі як арттерапія, ігрова терапія, аудіотерапія, казкотерапія, можуть бути інтегровані для створення адаптивного механізму, що сприятиме активному пристосуванню дитини до навколишнього середовища, реабілітації та психологічній підтримці й духовному розвитку.

Інтерактивні елементи експозицій та інших форм музейної комунікації дають можливість дітям взаємодіяти на символічному рівні, розуміти їхні приховані почуття і переживання. Наприклад, виготовлення писанок або малювання атрактивних музейних експонатів птахів у супроводі аудіозаписів їхніх голосів може допомогти дітям виявити, усвідомити та виразити різні позитивні емоційні стани, такі як захоплення, радість та втіха. Це сприяє емоційному перемиканню з негативних спогадів і переживань, а також знімає напруженість психотравматичних ситуацій і хворобливу симптоматику (Караманов, 2022).

Музеї можуть розробляти спеціальні програми та експозиції, які звертаються до емоційного, творчого

та ігрового потенціалу дітей. Це може включати інтерактивні ігри, рухливі елементи, історії та казки, які стимулюють уяву та виявляють позитивні емоції. Такий досвід може бути особливо корисними для дітей, що пережили травматичні події, допоможе їм знайти певну міру втіхи та заспокоєння. Застосування музеестерапії в освітньому просторі інтерактивних музеїв, отже, може мати значний позитивний вплив на розвиток дітей, сприяючи їхньому фізичному, психологічному та соціальному розвитку й добробуту.

Водночас треба зауважити, що умови воєнного стану ставлять особливі виклики перед освітою, стимулюючи до пошуків альтернативних шляхів для забезпечення освітнього процесу. У таких умовах музейна педагогіка може відігравати важливу роль, надаючи дітям та підліткам можливість зустрітися з однолітками, спілкуватися та зацікавитися новими аспектами науки (Дунець, 2022). У музеї можуть проводитися науково-освітні заняття, на яких діти та їх батьки можуть брати участь у інтерактивних наукових шоу та експериментах. Навіть під час повітряних тривог можуть відбуватися покази наукових шоу, що сприяє розвитку пізнавальної зацікавленості відвідувачів та їх психологічному розвантаженню.

Інтерпретатори, фасілітатори та методичні працівники відіграють важливу роль у створенні програм та організації науково-освітньої роботи для відвідувачів музею. Не зважаючи на обмеження, пов'язані з воєнним станом, які впливають на те, що інтерактивний науково-освітній простір може не повністю відповідати сучасному баченню центрів і музеїв науки, його головною метою наразі є лімітоване забезпечення освітніх завдань у безпечному середовищі. Відтак хотілося б наголосити, що реалізація науково-освітньої діяльності в умовах воєнного стану потребує перш за все створення простору емоційного

комфорту, психологічного розвантаження та поміркованого педагогічного фокусування на інсталяціях та діяльності, що сприяє формування позитивного емоційно-інтелектуального контенту інсталяцій. Відповідно, вкрай важливо продовжувати розробку та створення нових інтерактивних науково-освітніх просторів та центрів у звільнених регіонах, де відвідувачі зможуть поглиблювати свої знання, отримувати позитивний терапевтичний вплив та розвиватися емоційно й інтелектуально в умовах військового стану.

Наостанок, зауважимо, що розгляд цієї теми потребує подальших досліджень, у тому числі соціологічних досліджень та вивчення поведінки відвідувачів. Зрозуміння потреб та реакції дітей у воєнний час допоможе удосконалювати інтерактивні науково-освітні простори та пристосовувати їх до конкретних умов та викликів сьогодення, необов'язково пов'язаних з реаліями війни на теренах нашої держави, і таких, що враховуватимуть сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки.

Використані джерела

1. Дунець, В.Б. (2022). Науково-освітній потенціал центрів і музеїв науки в умовах воєнного стану. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 47–51.
2. Караманов, О. (2022). Актуалізація соціокультурної місії музеїв в умовах воєнного стану. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 61–63.
3. Міхно, О.П. (2022). Інформаційний фронт: діяльність Педагогічного музею України в умовах воєнного стану. Виступ на онлайн-конференції німецькомовних шкільних музеїв Німеччини, Австрії та Швейцарії. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4 (1 квітня 2022). DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4119>

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА STEM-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Січков Дмитро,

член Малої академії наук України,
учень 8 класу комунального закладу освіти
Середня загальноосвітня школа № 91
Дніпровської міської ради,
м. Дніпро
sickovdmitro@gmail.com

У теперішніх реаліях якість освітньої діяльності змінилась, що неодмінно впливає на рівень розвитку суспільства. Цьому сприяють такі чинники: емоційно-особистісні сфери здобувачів освіти, рівень мотивації учасників освітнього процесу до навчання, формат навчання тощо. Подолання освітніх втрат є прямо пропорційним поняттям до розвитку природничої компетентності здобувачів освіти. У поданому контексті ефективною методикою можна вважати застосування STEM-орієнтованого підходу у навчанні (доказом даного твердження є робота Сіčkова Д.Д. та Манькусь І.В. «Розвиток компетентності в природничих науках у здобувачів освіти на основі STEM-орієнтованого підходу», 2022). Водночас музейна педагогіка та STEM-орієнтований підхід підвищують рівень зацікавленості (мотивації) до вивчення, в даному випадку, природничих дисциплін. Це дає змогу вважати їх інструментами, які у разі комплексного застосування матимуть гарний результат.

У публікації висвітлено обґрунтування ефективності комплексного застосування музейної педагогіки та

STEM-орієнтованого підходу у процесі подолання освітніх та навчальних втрат.

Музейна педагогіка — інтеграція музею, музеєзнавства та педагогічної науки. Її прерогативою є вивчення історії та особливостей культурно-освітньої діяльності музеїв, узагальнення та реалізація методів їх впливу на різні категорії відвідувачів, взаємодії з іншими педагогічними установами.

Нині не існує загальноприйнятого визначення поняття STEM-освіти. У широкому розумінні — це педагогічна технологія формування та розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей здобувачів освіти, рівень яких визначає конкурентну спроможність особистості на сучасному ринку праці. Але все ж таки ця методика полягає в глибокому розумінні вивченого матеріалу завдяки поєднанню усіх природничих наук і в синхронному вивченні їх.

Інтеграція музейної педагогіки та STEM-освіти є достатньо результативним поєднанням. Подане сполучення методик формує високий рівень мотивації здобувачів освіти до навчання. Це є ключовим фактором на шляху до подолання освітніх втрат, які виникли через війну. Прикладом цього є відвідування музею науки («Casa Experimentelor») у м. Бухарест (рис. 1).

Рис. 1. Casa Experimentelor

Музей відвідали дві експериментальні групи 8–9 класи та 10–11 класи (ЕГ8-9, ЕГ10-11). В обох дослідних групах було виявлено підвищення мотивації до вивчення природничих наук, зокрема фізики. Це зафіксовано шляхом вербального зв'язку з респондентами (враження від музею, запитання від експериментальних груп, зацікавленість у будові та/або роботі демонстраційного обладнання). Після відвідування експериментаріуму ставлення учасників освітнього процесу

до науки змінилось. Респонденти з низьким рівнем мотивації також поступово почали виявляти зацікавленість до фізики.

Підтвердженням цього є проведення констатувального та формульовального зрізів на визначення рівнів компетентностей у природничих науках (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

**Результати констатувального зрізу в групах (етап А).
За результатами визначення ПК.**

Рівні компетентності	Кількість здобувачів освіти		%	
	ЕГ(8-9)	ЕГ(10-11)	ЕГ(8-9)	ЕГ(10-11)
Елементарний	32	16	65,30	61,54
Достатній	15	8	30,61	30,77
Високий	2	2	4,08	7,69
Разом	49	26	100	100

Таблиця 2

**Результати формульовального експерименту
в групах (етап В).
За результатами визначення ПК.**

Рівні компетентності	Кількість здобувачів освіти		%	
	ЕГ(8-9)	ЕГ(10-11)	ЕГ(8-9)	ЕГ(10-11)
Елементарний	20	6	41,00	23,00
Достатній	16	13	33,00	50,00
Високий	13	7	26,00	27,00
Разом	49	26	100	100

За результатами дослідження можна зробити висновок, що музейна педагогіка та STEM-орієнтований підхід у

навчанні є ефективними у підвищенні не лише рівня мотивації, а й компетентності у природничих науках. Завдяки результативній дії комплексного застосування поданих методик можна стверджувати, що подане дослідження виправдало можливість долання освітніх втрат у такий спосіб.

Використані джерела

1. Караманов, О. В. (2013). Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні. Музейна педагогіка—проблеми, сьогодення, перспективи: матеріали наук.-практ. конф. Київ, 24–25 вересня 2013 р., Нац. Києво-Печер. іст.-культур. заповідник, 35–37.
2. Квас, О., Земан, І. (2019). Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. Молодь і ринок, 5, 172.
3. Січков, Д.Д., Манькусь, І.В. (2022). Розвиток компетентності в природничих науках у здобувачів освіти на основі STEM-орієнтованого підходу.

МУЗЕЙ — ВІДЧИНЕНІ ДВЕРІ З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ ЧЕРЕЗ ТРАГІЧНЕ СЬОГОДЕННЯ

Стець Світлана,

учитель української мови та літератури,
керівник музею літератури, фольклору та мистецтва
Копашнівського ЗЗСО I–III ступенів
Хустської міської ради Закарпатської області,
с. Копашново Хустської ОТГ Закарпатської області
svitlanastec498@gmail.com

Важкі часи сьогодення, спочатку пандемія коронавірусу, а потім повномасштабне вторгнення Росії в Україну, неабияк вплинули на розвиток музейної справи і на культуру загалом. Військові дії дали нам виклики і змусили працювати тут і тепер, працювати в умовах, де треба ухвалювати швидкі правильні рішення та долати раніше небачені труднощі, швидко реагувати в різних ситуаціях.

На музеї України сьогодні лягла неабияка ноша — уберегти, зберегти, передати іншим. Зараз в Закарпатті не ведуться бойові дії, але працювати стає все важче і в нас також не має душевного внутрішнього спокою: щодня стрес, великі затрати енергії, переживаємо за український народ, за майбутнє наших дітей, за родичів, що зараз знаходяться в окупованих територіях. Відвідувачів у музеях сільської місцевості стає менше: молодь Закарпаття масово виїжджає за кордон, учнів переводять батьки на сімейну форму навчання.

Але українці незламні. Ми активніше почали працювати в інтернет-просторі та проводити онлайн-екскурсії, висвітлювати свою роботу в соціальних мережах. Це дає можливість популяризувати музей, донести до нового зміненого покоління важливу роль національно-патріотичного виховання.

Профіль нашого музею — літературно-просвітницький. Народний музей літератури, фольклору та мистецтва села Копашнова був створений за ініціативи Івана Васильовича Хланти, відомого фольклориста, етнографа, літературознавця, заслуженого діяча мистецтв України. Офіційне відкриття музею відбулося 4 вересня 2005 року. У 2013 році музею присвоєно звання «народний».

Найважливіша частина діяльності музею — проведення масових заходів. Форми їх різноманітні, але найбільш поширеними є екскурсії: оглядові й тематичні. Найбільш цікавими є авторські екскурсії, ті, що проводить особисто Іван Васильович Хланта.

Основними напрямками роботи музею є:

- організаційна (оформлення експозицій, розробка тематичних екскурсій);

- навчальна (проведення уроків літератури та історії рідного краю, де здобувачі освіти дізнаються про роль окремих особистостей в історії Карпатської України);
- виховна (проведення позакласних заходів: екскурсій, літературних вечорів, презентації нових видань письменників Закарпаття, різні конкурси, зустрічі з письменни-

- ками, художниками, діячами літератури та мистецтва);
- дослідницька (науково-пошукова діяльність).

Метою роботи нашого музею є збереження закарпатського фольклору та літератури, поширення його серед молодого покоління. Ми маємо можливість зберегти спадщину нашого краю, залучивши учнів до роботи музею, яка допомагає формувати у них національну свідомість, виховувати любов до рідної землі та людей, які збирають, укладають, публікують фольклорні твори (Іван Хланта, Петро Лінтур, Іван Сенько, Степан Мишанич тощо), пишуть власні художні чи наукові роботи (Мирослав Дочинець, Петро Мідянка,

Петро Скунець, Іван Чендей тощо). Сучасні педагогічні методи й прийоми: створення віртуальних екскурсій, презентацій, відеороликів, інтегровані завдання, демонстрація експонатів, допомагають розвивати творчі здібності учнів.

У музеї проводяться такі тематичні екскурсії: «Літературне Закарпаття», «Літературна Хустщина», «Життєвий і творчий шлях Івана Хланти», «Іван Чендей — лауреат Шевченківської премії», «Фольклор Хустщини», «Фольклор Закарпаття», «Пізнаємо український фольклор, народні традиції та ремесла», «Люби і знай свій рідний край», «Українська казка» тощо. Під час них можна дізнатися про письменників, їхні книги, що знаходяться в музеї, познайомитися з виробами народних умільців, іншими експонатами музею.

Музей уже давно перестав існувати як місце із експонатами, яких не можна торкатися. Сьогодні — це живий простір, який розвивається та йде в ногу з часом. Перед нами не просто шкільний музей, який існує формально «для звіту», а реальне зібрання мистецької та літературної спадщини Закарпаття. Колекція може задовольнити будь-яку людину, яка щиро зацікавлена історією нашого краю. Вона розкриває реальні великі скарби, які надихають, дають сили жити та боротися, особливо в наш час великого випробовування. Після кожної проведеної екскурсії, я сподіваюся, що відвідувачі музею потім побіжать у бібліотеки взяти та прочитати книги згадуваних тут письменників. «Адже книги розширюють твої горизонти

і відкривають тобі нові можливості» (Довгий, 2022, с. 194).

Книги, унікальні видання, картини, світлини, старовинні ікони, різні вироби мистецтва, вишивка — усе це нам треба зберегти і передати з покоління в покоління так, аби відчувався зв'язок минулого, сучасного і майбутнього. Музей — це скарбниця минулого, храм спогадів, світлиця сучасного та надійний зберігач історії для майбутнього.

Ворог не може знищити нації, доки живе її народ, культура та традиції. Тому нам є за що боротися. Наш музей теж тримає оборону. На базі музею літератури, фольклору та мистецтва були проведені екскурсії для вимушено переселених осіб. Ми брали та продовжуємо брати участь у волонтерській діяльності, допомагати ЗСУ матеріально (збір коштів) та продуктами харчування. Зокрема ми залучалися до приготування закарпатських голубців для воїнів, що на сході, до плетіння маскувальних сіток для наших військових.

Незважаючи на всі труднощі, ми маємо бути сильними і тримати «музейний фронт», вірити Богу та в сили ЗСУ, вірити в перемогу! Памятаймо: «Усе у цьому світі — минуще. Саме через свою минущість воно безцінне» (Сунім, 2019, с. 65).

Використані джерела

1. Довгий, С.О. (ред.). (2022). Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України».

2. Каталог паспортизованих музеїв системи освіти закарпатської обл. Ужгород, 2004.
3. Сунім, Гемін. (2019). Усе побачиш, коли пригальмуєш. Правила виживання у метушливому світі. Переклад з англ. Т. Марченко. Київ: SNOWDROP.
4. Хланта, І.В. (2017). Моє Копашново: історико-етнографічні, фольклорні статті та матеріали. Ужгород: ТДВ «Патент».
5. Хланта, І.В. (2018). Народний літературно-мистецький музей Копашнівської ЗОШ I–III ступенів Хустського району: путівник. Ужгород: ТДВ «Патент».

МУЗЕЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ МІСТА КРИВОГО РОГУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Троценко Світлана,

методист координаційно-методичного відділу
комунального позашкільного навчального закладу
«Міський палац дитячої та юнацької творчості «Горицвіт»
Криворізької міської ради,
відповідальна за туристсько-краєзнавчий
та національно-патріотичний напрями роботи
11121990xx@gmail.com

Сьогодні ми живемо у правових і побутових реаліях воєнного стану, тому однією з ключових складових роботи педагогів є створення якісного освітнього безпечного середовища і пошук нових форм та методів проведення різноманітних заходів для всіх учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Саме такими заходами є проведення у шкільних музеях віртуальних та онлайн-екскурсій, одним із пріоритетних напрямів роботи яких є національно-патріотичне виховання. Музей закладу освіти також є центром освітньо-виховної і краєзнавчої роботи.

Музеї при закладах загальної та позашкільної освіти керуються у своїй роботі Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 22 жовтня 2014 року № 1195.

На обліку у Міністерстві освіти і науки України з 2023 року нині 32 музеї при закладах освіти нашого міста Кривий Ріг, а саме:

- 30 при закладах загальної середньої освіти;
- 2 при закладах позашкільної освіти.

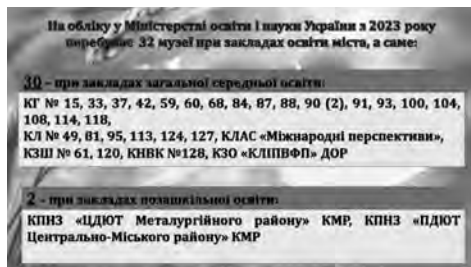
За профілями музеї поділяються так:

- 18 історичні (з них: 13 військово-історичні, 2 широкого історичного профілю, 2 історії освіти, закладу освіти, 1 історії населеного пункту);
- 6 краєзнавчі;
- 7 етнографічні;
- 1 художній.

За значні успіхи у підвищенні ефективності освітнього процесу з 2021 року високого звання «Зразковий музей» мають 14 музеїв закладів освіти міста: 13 при закладах загальної середньої освіти, 1 при закладах позашкільної освіти.

Музеї посідають особливе місце у сучасному освітньому просторі, саме тому керівниками музеїв проводиться активна робота щодо організації діяльності та збереження повноцінної комунікації з музейною аудиторією.

Нові виклики потребують нових методів взаємодії між музеєм та суспільством. У музейній діяльності комунікація здійснюється через використання цифрових технологій, які безперечно сприяють кращій співпраці з громадськими організаціями.

Сьогодні одним з найпопулярніших способів музейної комунікації є засоби масової інформації та інтернет-технології. В умовах дистанційного навчання музеї увійшли у віртуальний простір,

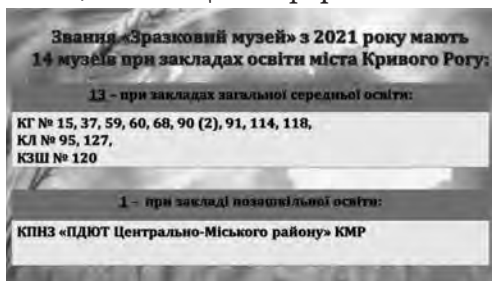
тепер, не залишаючи дому, можна побувати на екскурсії у музеї свого закладу освіти та здійснити віртуальну подорож відвідавши найкращі музеї світу.

У життя музеїв увірвалося та прижилося таке поняття, як віртуальний тур — тобто спосіб фотографічного відображення тривимірного простору на екрані. Інакше кажучи, віртуальний тур — це кілька сферичних панорам, між якими є можливість віртуального переміщення.

Використання комп'ютерної техніки та мережі інтернет дає можливість здійснювати віртуальні мандрівки музеями з можливістю збільшувати зображення на екрані технічного пристрою для більш детального вивчення. Потрібно лише мати гаджет та доступ до інтернету, щоб ознайомитися експозиціями та колекціями музеїв країни та світу.

Сьогодні постала необхідність у створенні віртуальних екскурсій з ефектом прогулянки та присутності. Віртуальна екскурсія — це нове поняття, інноваційна форма навчання, ефективний спосіб представлення інформації з метою самостійного спостереження.

Як приклад пропонуємо вашій увазі онлайн-екскурсії із семи музеїв України під

відкритим небом. Вони допоможуть перенестися на 100-ліття назад та відчутти автентичність духу предків. Познакомитися з українською культурою та побутом можна за допомогою віртуальної мандрівки <https://museums.authenticukraine.com.ua/>

На території Криворіжжя під відкритим небом знаходиться 2 музеї, 1 виставка, 1 історична пам'ятка, 1 геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення.

Єдиний у Дніпропетровській області Музей літаків просто неба. Серед них є літак-кінозірка (Ту-154), який був зняти у популярному фільмі-катастрофі «Екіпаж», а інший — єдиний в Україні, яких у світі лише три, Ту-114 — перший у світі міжконтинентальний пасажирський літак. <https://kryvyrih.dityvmisti.ua/mars-u-kryvomu-rozi-kartynna-galereia-onegzk/ekskursiia-do-muzeiu-litakiv-pid-vidkrytym-nebom/>

Музей гірської техніки, який створено під егідою Північного гірничо-збагачувального комбінату і на основі його виробничої техніки.

Цей невеликий, але дуже цікавий музей знаходиться в Тернівському районі, поблизу Криворізького ботанічного саду. Експонати музею розташовані на площі перед палацом культури ПАТ «Північний ГЗК».

<https://kryvyrih.dityvmisti.ua/muzei-girnychoi-tekhniky-pid-vidkrytym-nebom/>

Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення

«Скелі МОДРу» — один з об'єктів природно-заповідного фонду Дніпропетровської області, які розташовані в житломасиві МОДР Центрально-Міського району міста Кривого Рогу. Статус пам'ятки

природи присвоєно Розпорядженням Ради міністрів УРСР від 14 жовтня 1975 року № 780-р. Вхід вільний у будь-який час. https://www.dnipro.libr.dp.ua/Skeli_MODRu

Відома музейна експозиція просто неба — споруда з кам'яних глиб, що має назву «Кромлех». Споруда, яку складають поставлені вертикально кам'яні глиби, що створюють коло, у центрі встановлено кам'яний саркофаг-дольмен кемі-обінської культури. Кожна плита комплексу є інформаційною ланкою, завдяки стародавнім зображенням, що містяться на них. Ідея встановлення даної експозиції в парку імені Ф. Мершавцева належить місцевим краєзнавцям О. Мельнику та О. Герасимчуку, якими в ході археологічних розкопок у селі Валове Криворізького району у 80-х рр. минулого століття і була знайдена ця споруда.

22 липня 2022 року в Кривому Розі на перехресті вулиць Героїв АТО та проспекту Металургів (в районі Криворізького ліцею № 4 Криворізької міської ради) відкрито виставку просто неба знищеної російської техніки. Тут можна побачити спалені військовими ЗСУ російські бронетранспортери, танки Т-64, Т-72, бронемашини типу «Тигр», «Вітязь».

<https://one.kr.ua/news/44241>

Місто має потенціал для розвитку промислового туризму <https://youtu.be/riGO8gYDd9Y>. У Кривому Розі в 2013 році схвалили програму розвитку промислового туризму. «Фішкою» Кривого Рогу

стали об'єкти діючої індустрії. Кривий Ріг — єдине промислове місто в Європі. Тут є безліч цікавих локацій, які варто відвідати. Проте першими екскурсії відвідують місцеві жителі, але є делегації з інших міст. Окрім пізнавально-розважальних функцій, індустриальний туризм цікавий своєю соціальною та профорієнтаційною складовими.

У музеях при закладах освіти створено екскурсійні подорожі під назвою «Історія одного експонату» та використовуються в освітньому процесі. Також однією з нових цифрових форм комунікації закладів освіти стало створення власних Youtube-каналів. Створений розділ музейної педагогіки на подібних каналах дасть можливість публікації відеороликів тематичних чи оглядових екскурсій та розповіді про експонати з фондів музею. Окрім історичних матеріалів, можна розміщувати відеоролики чи презентації дослідів, практичної діяльності (ткацтво, вишивання, розпис писанки тощо) та записи театралізованих відроджених звичаїв, обрядів, ігор. Педагоги міста можуть вільно використовувати каталог подібних «Історій», що розміщений у вільному доступі, вивчаючи історико-культурну спадщину в дистанційному та онлайн-режимі.

Цифровізація роботи музеїв у контексті впровадження дистанційного навчання сьогодні набула великого значення. Прикладом вивчення історії рідного краю в дистанційному форматі є відео-екскурсія вулицею Сергія Колачевського.

Екскурсивод музею «Берегиня» при Криворізькій гімназії № 42 Рева Аріанна. <https://youtu.be/bbEbRiIsP6M>.

Віртуальні екскурсії мають не лише культурно-виховний потенціал, а й виступають засобом реклами діяльності музею.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УЧИЛИЩА — ЦЕНТР КООРДИНАЦІЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ РОБОТИ

Цикало Ніна,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
ордена «Знак Пошани» вище професійне училище № 75,
с. Олександрівка, Дніпропетровська область
tsikalo.nina@gmail.com

Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання, охоплює всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяє формуванню та утвердженню національних та загальнолюдських цінностей, що притаманні громадянину України і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини.

Надзвичайні обставини, у яких нині перебуває Україна, актуалізували питання національно-патріотичного виховання учнівської та студентської молоді. І важливим осередком патріотичного виховання особистості, я вважаю, є робота музеїв в освітніх закладах.

«Знаємо минуле, живемо сьогодні, працюємо для майбутнього» — під таким девізом працює музей нашого училища, якому у вересні цього року виповниться 140 років з дня заснування. Музей історії училища працює з 1983 року і відкриття його було приурочене до 100-річного ювілею навчального закладу. Головною метою створення музею

було залучення молоді до вивчення історії училища, збереження історико-культурної спадщини народу, формування почуття гордості за свій навчальний заклад, рідний край, збереження історико-культурної спадщини народу, небайдужості до історичного минулого.

Музей — це те місце, де можливо цілеспрямовано виховувати громадян і патріотів України, молодь яка буде пишатися своєю країною, захищати і прославляти її, наслідуючи приклади попередніх поколінь.

Історія нашого училища дуже цікава і постійно поповнюється новими сторінками та історичними фактами. І ми, всі разом — працівники та здобувачі освіти «пишемо» цю історію.

Училище — одне з перших ремісничих сільськогосподарських училищ відкритих на Катеринославщині в ХІХ столітті. Засноване землевласником, мировим суддею, гласним Олександрівського повіту Дмитром Титовичем Гнедіним.

Гнедінське ремісниче училище протягом довгого часу відіграло важливу роль у процесі розвитку професійної освіти в межах усєї південної України, забезпечуючи регіон кваліфікованими фахівцями-ремісниками різноманітних профілів, позитивно впливало на розвиток економіки краю, підняття морального і матеріального рівнів його населення.

Основоположниками, засновниками та першими попечителями ремісничого училища були на той час освічені та професійні педагоги. Серед них був барон Микола Корф — педагог, видатний діяч народної освіти, Почесний член Женевської Академії наук, Петербурзького педагогічного товариства, меценат; Микола Каришев — доктор економічних наук, професор Дерпського університету; етнограф, фольклорист, історик — Яків Новицький.

Протягом свого існування наше училище 11 разів змінювало свою назву, видозмінювалась навчально-матеріальна база, змінювалися професії і спеціальності, за якими готувалися фахівці, реорганізовувалося. Але незмінною залишалася

головна мета — підготовка висококваліфікованих спеціалістів для сільськогосподарського регіону півдня України.

Експозиційний фонд музею складає 963 одиниці. Це фотографії, історичні документи, копії документів, писемні пам'ятки, Речові пам'ятки: знаряддя праці, інструменти, одяг, предмети побуту, художні пам'ятки, предмети ужиткового характеру. Проводиться пошукова робота:

- збір матеріалів з історії училища, села Олександрівка на території якого розташоване училище, селища Покровського;
- поповнення експозиції музею документальними матеріалами, розповідями ветеранів праці ПТО;
- збір матеріалів про видатних земляків-жителів Покровщини, випускників училища різних років;
- збір матеріалів для конкурсних робіт, проєктів.

Було створено ряд презентацій, відеороликів, а саме «Від ремісничого до вищого професійного», «Єднання поколінь», «Їх молодість зосталась на війні...», «Керманичі навчального закладу», «Віхи нашої історії», «Історичний екскурс-подорож у часі». Брала участь у волонтерській благодійній акції «Зігрій воїна!», виготовлено та передано на передову понад 3 500 бліндажних свічок.

За активну підтримку і допомогу військовослужбовцям ЗСУ колектив училища нагороджений грамотою районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки та Подякою обласного департаменту освіти і науки за волонтерську діяльність, проявлений патріотизм і активну участь в благодійній акції «Зігрій воїна».

Робота яка проводиться активом музею, членами краєзнавчого гуртка сприяє розвитку громадської, національно-патріотичної, військово-патріотичної активності здобувачів освіти, яка реалізується в процесі збирання, вивчення, оброблення, збереження та пропаганди матеріалів — першоджерел історії училища, історії та розвитку

Професійно технічної освіти, що мають освітньо-виховну та науково-пізнавальну цінність.

Вивчаючи минуле рідного краю, намагаючись відродити в учнівському колективі традиції, звичаї, народні обряди, ми даємо можливість нашій молоді усвідомити власну причетність до історії свого народу. Цьому сприяють щорічні виставки народних промислів, художньої і технічної творчості наших здобувачів освіти та працівників, підтримання зв'язків з іншими музеями, закладами культури, громадськими організаціями.

До 30-тиріччя заснування музею історії училища було створено проект та презентацію «Музей історії училища як складова виховної роботи навчального закладу в системі громадянського становлення молоді», який був представлений на обласному конкурсі музеїв, де в номінації «Кращий музей професійно-технічного навчального закладу» посів I місце.

У 2017 році Міністерством освіти і науки України за вагомий внесок у справу виховання учнівської молоді, відродження та примноження культурних надбань та історичної спадщини українського народу, пропаганду пам'яток історії, культури Музею історії училища присвоєно звання «Зразковий музей».

При музеї працює клуб «Цікаві зустрічі», на засіданнях якого проводяться зустрічі з видатними земляками, воїнами-учасниками бойових дій, випускниками училища, цікавими людьми.

Зараз постає питання: «Яке значення музеїв нині, в час повномасштабної війни?» Вважаємо, що найбільше значення в тому, що ми фіксуємо, збираємо інформацію та матеріали про нинішню війну і повинні зберігати цю матеріальну пам'ять для наступних поколінь. Сьогодні, як ніколи, — час для єднання української нації, єднання навколо наших святинь, символів, героїв.

З початком російської агресії і військових дій на Сході нашої країни у 2014 році розпочався новий напрям роботи нашого музею. Це — зустрічі з учасниками АТО, допомога

збройним силам України, збір матеріалів про випускників училища, воїнів-захисників.

Взагалі останні роки працювати доволі складно. Реалії сьогодення вносять значні обмеження в можливості повноцінної діяльності. Але ми працюємо і музейна колекція поповнюється навіть у такий важкий час. Збираємо та систематизуємо матеріальні свідчення того, що відбувається. А також усні історії, фото та відеоматеріали, які стануть експонатами для майбутніх експозицій музею. Кожен прожитий день стає живою історією.

Музей формує почуття причетності й поваги до минулого, викликає емоційно-оціночні судження й ціннісні ставлення. Це унікальний засіб навчання та виховання: експонати дають можливість безпосередньо доторкнутися до навчального змісту, а емоційні враження після побаченого сприяють виконанню освітніх та виховних завдань. Музей — це унікальний простір, покликаний слугувати міжкультурній взаємодії, інформаційному і ціннісному обміну, він не лише місце для збереження, обліку і вивчення історичних пам'яток, а й культурно-освітній центр з утілення у життя прогресивних ідей освіти, виховання і навчання, тобто осередок приведення у дію такої перспективної педагогічної галузі знань, як музейна педагогіка.

Музей ВПУ № 75 — це творча співпраця викладачів та здобувачів освіти, він об'єднує не одне покоління педагогів і випускників різних років, залучає молодь до пошукової діяльності, збагачує знаннями, розширює світогляд, зберігаючи та примножуючи кращі традиції навчального закладу.

Використані джерела

1. Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи. (2017). Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.). Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ. http://ipood.com.ua/data/NAUKOVI_CENTRY/UNESCO/Publications/Museum_mater2017.pdf

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

«ДОСЛІДЖУЙ НАУКУ УКРАЇНСЬКОЮ»: МУЗЕЙНІ ПРОГРАМИ УКРАЇНСЬКОЮ ЗА КОРДОНОМ

Дунець Василь,

кандидат політичних наук,
завідувач відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ
v.dunets@man.gov.ua

Упошуках прихистку з початком повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 року мільйони українців вимушено залишали свої домівки та виїхали з країни. Серед них значну частину становили діти. У процесі адаптації до умов проживання у новій країні українські сім'ї зіштовхнулися з багатьма проблемами, зокрема і з мовним бар'єром. Про це свідчать результати досліджень, наприклад, у Польщі, де погане знання мови увійшло у трійку проблем українців. Такі дані опубліковано у Спеціальному звіті соціологічного дослідження «Біженці з України в Польщі», який проводився Міграційною платформою «EWL», Фондацією на користь підтримки мігрантів на ринку праці «EWL», а також Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету, у період з 23 березня до 3 квітня 2022 року (Raport Specjalny, 2022, s. 10). Респонденти цього дослідження відповідали на питання про їхнє занепокоєння щодо життя за кордоном.

Розуміючи необхідність та важливість створення умов для доступу до освіти та науки українською мовою, Мала академія наук України виступила з ініціативою розпочати міжнародний проект «Досліджуй науку українською» у співпраці із закордонними музеями науки та центрами науки. Адже велика кількість українських дітей вимушено перебуває за кордоном, і дуже важливо, «щоб вони не втрачали зв'язок з Україною,

українською мовою», як зазначив Станіслав Довгий, президент Малої академії наук України (Асадчева, 2022). Основна мета проекту полягає в тому, щоб перекласти українською мовою та адаптувати для українських громадян навчально-методичні, інформаційні та екскурсійні матеріали, описи експонатів, субтитри до фільмів, сценарії занять та практикумів, а також вебсайти закордонних центрів науки і музеїв науки (Міжнародний проєкт «Досліджуй науку українською», 2023).

У багатьох країнах музеї науки та центри науки після 24 лютого 2022 року організували ряд різних науково-освітніх заходів для українських сімей — безкоштовне відвідування експозицій, наукові фестивалі, дні науки, лабораторні заняття тощо. Детальніше про таку діяльність розповіли Президент Європейської мережі центрів і музеїв науки Брюно Макар, а також директор Центру науки «Коперник» (Польща) Роберт Фірмгофер під час Міжнародного круглого столу «Музейна педагогіка в умовах воєнного стану», який відбувся у травні 2022 року (Довгий, 2022). Для реалізації таких заходів закордонні музеї науки та центри науки неодноразово залучали україномовних волонтерів, педагогів, перекладачів. Тому ініціатива, запропонована Малою академією наук України, була одразу підтримана багатьма організаціями, передусім у Польщі.

На території Польщі перебуває велика кількість українських громадян. Так, за даними Управління у справах іноземців Польщі, 1,4 млн українців отримали тимчасовий захист у Польщі станом на кінець вересня 2022 року (Postępowania uchodźcze, 2022). Тому 21 травня 2022 року під час святкування Наукового пікніка у Варшаві було підписано перший меморандум про співпрацю у рамках цього проєкту між Малою академією наук України та з одним із найбільших центрів науки у центральній і східній Європі — Центром науки «Коперник».

Фахівці Малої академії наук України у рамках проєкту перекладають на українську мову надані центрами науки матеріали. Всі перекладені тексти опрацьовуються літературними

редакторами та науковцями. Готові україномовні версії представники центрів науки інтегрують у власні інформаційно-навігаційні системи та використовують у процесі навчальної діяльності.

Ініціатива проекту зацікавила велику кількість центрів науки у Польщі. У червні 2022 р. Президент МАН Станіслав Довгий підписав черговий меморандум про співпрацю з польським Центром сучасності «Млин знань» (м. Торунь). Цю угоду про об'єднання зусиль уклали під час найбільшої щорічної європейської наукової конференції «Ecsite», яка відбувалася у м. Хайльбронн (Німеччина). Вже у липні 2022 р. було підписано меморандуми про співпрацю з Асоціацією польських центрів науки — Суспільство і наука СПН, а також із Центром науки Експеримент (м. Гдиня). Асоціація Суспільство і наука СПН — це мережа співпраці, яка налічує понад 30 членів, серед яких польські центри науки, музеї, інституції культури та дослідницькі установи. Підписання цього меморандуму відкрило нові можливості розвитку проекту у Польщі. А у жовтні 2022 року до проекту приєднався ще один польський центр науки — ЕС1 — Місто культури (м. Лодзь).

Перекладені матеріали вже доступні для відвідувачів у Варшаві, Торуні та Гдині. Одними із перших були перекладені українською описи експонатів мобільної виставки Центру науки «Коперник», яка подорожувала містами Польщі, де зосереджувалася велика кількість громадян України. У рамках проекту відбувається також створення та поширення нового україномовного освітнього контенту, що здійснюється педагогами, науковцями та фахівцями Малої академії наук України спільно із закордонними колегами.

Таким чином, міжнародний проект «Досліджуй науку українською» відкриває широкі можливості для реалізації різноманітних форм музейної педагогіки українською мовою за кордоном, сприяючи пізнанню науки та продовженню дослідницького процесу рідною мовою.

У подальших планах Малої академії наук України є розвиток і приєднання до цього проекту музеїв науки і центрів науки

з різних країн світу, створення україномовного освітнього контенту за кордоном та популяризація української мови у світі.

Використані джерела

1. Асадчева, Тетяна. (2022). МАН України готує україномовні версії програм для музею науки у Варшаві. Вечірній Київ. 26.05.2022. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66893/>
2. Довгий, С.О. (ред.). (2022). Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України».
3. Міжнародний проєкт «Досліджуй науку українською» («Discover science in Ukrainian»). (2023). Мала академія наук України. URL: <https://man.gov.ua/contests/mizhнародnij-proyekt-doslidzhuj-nauku-ukrayinsskoju-discover-science-in-ukrainian>
4. Postępowania uchodźcze po III kwartale 2022 r. Urzędy Centralne: strona internetowa. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/postepowania-uchodzczce-po-iii-kwartale-2022-r>
5. Raport Specjalny: Uchodźcy z Ukrainy w Polsce. 2022. URL: https://ewl.com.pl/wp-content/uploads/2022/04/EWL_RAPORT_UCHODZCY_2022_EWL.pdf

МИСТЕЦТВО В МУЗЕЯХ: ДІЯЛЬНІСТЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Маринич Світлана,

здобувач вищої освіти, 4 курс,
кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне
lanamarunuch@gmail.com

Казначеева Людмила,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри
івент-індустрій, культурології та музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне
kaznachejeva1710@gmail.com

Зпочатку повномасштабного вторгнення в Україну змінилися усі площини нашого життя — економічна, політична та соціальна сфери, культурний простір. Напад

Росії прискорив процес нашої самоідентифікації, загостривши проблему визначення того, що є українським.

Світова спільнота підтримала та підтримує українців в усіх сферах, у тому числі й у культурному та мистецькому секторі: реалізуються проекти, організуються концерти та виставки українських митців, проводяться дискусії та форуми, ініціюються аукціони та продажі, провадяться інші культурні та мистецькі активності. Українські культурні інституції отримують максимальну підтримку від колег з усього світу, відбуваються творчі та професійні колаборації з колегами із сфери культурних та креативних індустрій, зокрема й музейної сфери.

Цінною є підтримка польських музеїв та музейників. Приміром, Гданський музей Другої світової війни з перших днів повномасштабного вторгнення надав місце для проживання та можливість працювати українським біженцям — фахівцям музейної сфери. Завдяки такій можливості у Гданському музеї відкрила свою виставку «Воєнний день» заступниця директора Національного музею історії України в період Другої світової війни Людмила Рибченко. Вона представила фотороботи, зроблені в Києві ранньою весною 2022 року — одразу після початку повномасштабного вторгнення (Берндт, 2023). Важливо, що Людмила Рибальченко також провела низку зустрічей та лекцій, де розповідала колегам та усім вільним слухачам про функціонування українських музеїв у важких воєнних умовах.

Столиця Польщі навесні 2023 року гостинно прийняла на зберігання картини відомих художників: цього разу це були роботи італійських та іспанських митців із фондів Музею Ханенків, що у Києві. Будівля музею постраждала від ракетних атак, було зруйновано фасад, і працівники музею, рятуючи музейні колекції, поклопотали про їх перевезення і надійне зберігання у сусідній та дружній нам країні (Через повномасштабну війну, 2022). До слова

сказати, така евакуація творів образотворчого мистецтва відбулася вже втретє.

Окрім міжнародної співпраці, музейні працівники не втомно працюють всередині країни. Вітчизняні музейні інституції національного, регіонального та місцевого рівнів віднаходять усі можливі канали задля голосної артикуляції та висвітлення подій, що відбуваються нині в Україні. Так, у Галереї протестного мистецтва Музею Майдану, що є однією з локацій Національного Меморіального комплексу героїв Небесної сотні — Музею Революції Гідності, експонується виставка фотохудожника Олександра Пархоменка та військової Ірини Рибаквої, «Соледар. Сіль. Війна», яка презентує відвідувачам виставки місто Соледар за мирних часів та періоду війни (Соледар. Сіль. Війна, 2022). Світлини, представлені фотомитцями, глибоко та проникливо пропонують глядачеві згадати безтурботне життя у мирному містечку та відчувати біль, жах та страхи війни, що розпочали наші північно-східні сусіди. Окремо «чіпляють за живе» портрети захисників — звичайних українців, які до війни не були військовими.

Цікаву виставку пропонує своїм глядачам Житомирський обласний літературний музей — там експонуються світлини французького фотомитця, кінорежисера-документаліста Жакі Леба. У своїх роботах, що зібрані під назвою «Україна очима француза», представлено фотографії, які митець зробив в Ірпені, Бородянці, Києві та інших містах. Кожна з цих робіт — крик про біль та страждання, які проживав та проживає народ України у часи страшної війни, розв'язаної росіянами (Україна очима француза, 2023).

Рівненський обласний краєзнавчий музей у рамках традиційного Музейного марафону у травні 2023 року залучив дітей та пропонує виставку їхніх робіт «Війна очима дітей», де діти через образотворче мистецтво, через творчість висловлювали свої емоції та переживання від обстрілів,

повітряних тривог та інших жахів війни (Рівненський обласний краєзнавчий музей, 2023).

Отже, у складних умовах війни вітчизняні музеї продовжують активно працювати, пропонуючи своїм відвідувачам через мистецтво прожити, усвідомити, зрозуміти ті страшні події, що відбуваються нині в Україні. Музейні працівники як всередині країни, так і на міжнародних музейних майданчиках презентують виставки, експозиції, інші музейні продукти. І вказані активності — це лише «крапля в морі» прикладів того, як вітчизняні музеї працюють в воєнних умовах, реалізують виставкову діяльність та інші форми робіт як в Україні, так і за кордоном; прикладів того, яку колосальну підтримку має у світі прагнення українців жити у вільній незалежній демократичній країні. І яку важливу роботу у цьому напрямі проводять вітчизняні музейні працівники та музейні інституції.

Використані джерела

1. Берндт, Гжегош. (2023). Україна сьогодні переживає досвід Польщі в період війни. URL: <http://surl.li/hfukl>
2. Рівненський обласний краєзнавчий музей. (2023). <http://museum.rv.gov.ua/>
3. Соледар. Сіль. Війна. (2022) Виставку відкрили у галереї протесаного мистецтва. URL: <https://maidanmuseum.org/uk/node/2476>
4. Україна очима француза. (2023) У Житомирі відкрилась виставка. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3679448-u-zitomiri-vidkrilas-vistavka-ukraina-ocima-francuza.html>
5. Через повномасштабну віну до Варшави на два роки перевезли картини з Київського музею Ханенків. (2022). URL: <https://zmina.info/news/cherез-povnomasshtabnu-vijnu-do-varshavy-na-dva-roky-perevezly-kartyuny-z-kyyivskogo-muzeyu-hanenkiv/>

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ
ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ І МУЗЕЇВ
В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ:
ЕТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

ЗРУЙНОВАНІ ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ СУМЩИНИ: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бондар Ірина,

кандидат філософських наук,
доцент, викладач
ДПТНЗ «Сумський центр
професійно-технічної освіти»,
м. Суми
bondariryna965@gmail.com

Дука Дмитро,

викладач,
ДПТНЗ «Сумський центр
професійно-технічної освіти»,
м. Суми
dimadukalis@gmail.com

У країна є країною, яка має потужну історичну і культурну спадщину, що відображає багатотисячлітню історію нашого народу. Сумщина — один із регіонів, що має значну кількість унікальних і цінних пам'яток культури й музеїв, які засвідчують багатство національної спадщини. Проте умови російсько-української війни створюють серйозні проблеми для збереження цих значущих об'єктів. У нашому дослідженні ми розглянемо актуальні проблеми, пов'язані зі збереженням і реставрацією зруйнованих воєнними діями пам'яток культури Сумщини, в яких розташовані музейні заклади.

Одним із прикладів руйнування пам'яток культури на Сумщині внаслідок російсько-української війни є Охтирський міський краєзнавчий музей (далі ОМКМ), що знаходиться

у центрі міста, яке розташоване всього за 40 кілометрів від російського кордону. Історія існування ОМКМ починається від 14 жовтня 1920 року. Заклад є центром вивчення та збереження історико-культурної спадщини Сумщини, в якому зберігається майже 10 тисяч експонатів. Із 1952 року музей розташовувався у центрі міста, у колишньому приватному маєтку кінця XIX–початку XX століття, автор якого невідомий, будівля музею є пам'яткою архітектури місцевого значення.

ОМКМ суттєво постраждав у ніч із 7 на 8 березня 2022 р. внаслідок авіаційного бомбардування центральної частини міста. Втрат серед експонатів практично не було. Однак будівля музею знаходилася в аварійному стані (зруйновано дах і міжповерхові перекриття, понівечені й потріскані стіни, вибиті вікна й двері) й потребувала відновлення.

Від 9 березня по 26 квітня 2022 р. працівники музею разом із комунальниками й волонтерами проводили розчищення завалів, розбирали руїни та діставали з-під уламків експонати. Пізніше міська влада й команда музею вирішували, чи можна відновити будинок кінця XIX століття. Ставало зрозуміло, що без сторонньої допомоги й хоча б мінімального фінансування не обійтись. Оскільки будівля ОМКМ була більше не придатна для використання за призначенням, музей отримав усі необхідні пакувальні матеріали й евакуаційні скрині, що дало змогу перевезти фонди в приміщення дитячої бібліотеки.

У грудні 2022 р. ОМКМ став пілотним епізодом нового проекту Благодійної організації «Фонд культурної спадщини України» «Поранена культура» (Пошкоджений під час війни, 2022). За інформацією Музейного кризового центру, наданою ЗМІ 19 грудня 2022 р., ОМКМ потрапив у благодійний проект «Збережіть українську культуру» зі збору коштів на відновлення зруйнованої окупантами культурної спадщини України, який був запущений

Міністерством культури (Охтирський краєзнавчий музей, 2022; Порятунок музею, 2022). Відчутною для ОМКМ стала й допомога місцевої громадської організації «Ініціативи розвитку», підприємця Володимира Басанця, підприємства «Укрбудмайстер-М», спеціаліста з технічного нагляду Михайла Гончаренка та багатьом іншим (Пошкоджений під час війни, 2022).

Улітку 2022 р. почалась непроста робота з підготовки переконливої документації, аби на фінансування проекту з порятунку охтирського музею зарубіжні меценати виділили грант. На цьому етапі необхідну фахову допомогу музейним працівникам надав керівник Управління містобудування та архітектури Сумської ОВА Володимир Биков.

За грантової підтримки міжнародної організації World Monument Fund (WMF) «Всесвітній фонд пам'яток», котра займається збереженням пам'яток історичної архітектури та культури, міжнародної організації з порятунку культурної спадщини Cultural Emergenct Respond (CER) та на початку листопада 2022 р. були підписані документи на підготовку будівлі ОМКМ до осінньо-зимового періоду 2022–2023 рр. та проведення невідкладних протиаварійних заходів (Пошкоджений під час війни, 2022). Спільний договір на фінансування на виконання робіт було укладено через громадську організацію «Ініціативи розвитку» м. Охтирка (Скакун, 2022).

23 листопада 2022 р. надано кошти й розпочаті роботи з відновлення будівлі. Під науковим керівництвом члена-кореспондента Української Академії Архітектури Володимира Бикова проведено протиаварійні роботи зі збереження пам'ятки архітектури місцевого значення «Краєзнавчий музей» у м. Охтирка. На грантові кошти в січні 2023 р. визначені об'єми робіт, а саме відновлення покрівлі та консервація будівлі завершені. На сьогодні цей об'єкт є один

з найкращих та позитивних прикладів співпраці зі Світовим Фондом Пам'яток (World Monuments Fund) в Україні (Відродження, 2022).

ОМКМ налагодив співпрацю з Міністерством закордонних справ Нідерландів, Почесним консульством Азербайджанської Республіки в м. Харків, Міжнародними організаціями, неодноразово отримана гуманітарна допомога для потреб закладу в зберіганні музейної колекції. На рахунок музею не одна перемога у грантових проєктах. Директорка музею Людмила Міщенко стала менторкою нового проєкту «DOCU ДІЄ 2.0» (Рік тому, 2023).

В ОМКМ, що належить до списку культурних та наукових інституцій, які постраждали від війни, нині здійснено всі невідкладні заходи, що забезпечують в подальшому його існування як центру культурного життя регіону.

Руйнування пам'яток культури на Сумщині, спричинене російсько-українською війною, стало причиною втрати ще одного об'єкту неоціненної культурної спадщини: будинку Леопольда Кеніга у місті Тростянець, який визнаний пам'яткою архітектури національного значення. Цей історичний будинок, що датується ХІХ століття, був запланований для реставрації в межах державної програми «Велика реставрація» у 2022 році. Разом із радниками Міністерства культури Максимом Казанніковим та Віктором Гребенюком місцеві чиновники оглянули об'єкти та ознайомилися з проєктно-кошторисною документацією з реставрації садиби Л. Кеніга. Згідно з проєктом реставрація була розрахована на три роки, загальна кошторисна вартість проєкту — 150 млн. грн. Після експертної оцінки й проведення тендеру для визначення виконавця робіт, реконструкція мала розпочатися в квітні–травні 2022 р. Однак під час окупації Тростянця російською армією будівлю було пошкоджено військами РФ шляхом підпалу (На реставрацію, 2022).

Цей руйнівний акт посягнув не лише на архітектурну цінність будівлі, а й на унікальні художні елементи, що прикрашали її внутрішні приміщення. Знищено унікальні зразки паркету, виготовлені на південному заводі Кеніга, а також шикарні каміни та дерев'яні сходи з червоного дубу. Крім того втрачено бібліотеку, яка налічувала понад 15 тисяч книг, включаючи рідкісні видання з епохи Кеніга, а також офіційні документи, пов'язані з лісовим господарством. Проте у залах музею був ремонт, експонати не встигли розвісити на стіни, тож таким чином, за збігом обставин, більшість із них вдалося врятувати.

Незважаючи на цю втрату для національного і світового культурного спадку, садиба Кеніга не зникла назавжди. Уже в серпні 2022 р. музейно-виставковий центр «Тростянецький», до якого входить садиба Кеніга, відновив свою роботу, починаючи процес відновлення та реставрації (Гладенко, Ворона, 2022).

На допомогу відновленню зруйнованої культурної спадщини в Україні було запущено благодійний проєкт «Збережіть українську культуру». Цей проєкт передбачає збір коштів на повну реставрацію пам'яток, зазначених у списку Міністерства культури та інформаційної політики, включаючи Садибу Кеніга. Загальна кошторисна вартість реставрації садиби становить 67,2 млн. грн., з яких 4,2 млн. грн. планують витратити на науково-проєктні роботи (Члек, 2022).

Цей благодійний проєкт став важливим кроком у відновленні культурної спадщини Сумщини, зокрема відновленні пам'ятки архітектури садиби Кеніга. Він нагадує нам про необхідність збереження та охорони культурних цінностей як національного достатку, який важливо передати майбутнім поколінням.

Зазначені приклади лише частка загального зруйнування та втрати культурної спадщини на Сумщині внаслідок війни. Ця негативна ситуація вимагає негайних заходів для

збереження та відновлення пам'яток культури та музеїв. Міжнародна спільнота, організації та уряди повинні об'єднатися, щоб надати фінансову та технічну підтримку для забезпечення безпеки, відновлення та збереження культурного надбання Сумщини. Лише таким чином ми зможемо зберегти цінну спадщину для майбутніх поколінь та відновити пошкоджену історичну пам'ять регіону.

Використані джерела

1. Відродження «Краєзнавчого музею» в м. Охтирка. (2022). URL: <https://yaa.com.ua/vidrodzhennya-kraeznavchogo-muzeyu-v-m-ohytyrka/>
2. Гладенко К., Ворона К. (2022). Музейно-виставковий центр «Тростянецький», який постраждав від російських військових, відновлює роботу. URL: <https://suspile.media/269345-muzejno-vistavkovij-centr-trostanekij-akij-postrazhdav-vid-rosijskih-vijskovih-vidnovlue-robotu/>.
3. На реставрацію садиби Кеніґа у Тростянці необхідно 150 мільйонів. (2022). URL: <https://sumypost.com/sumynews/suspilstvo/na-restavratsiyu-sadyby-keniga-u-trostyantsi-neobhidno-150-miljoniv/>
4. Охтирський краєзнавчий музей отримав грантову підтримку. (2022). URL: <https://rama.com.ua/ohytirskij-kraeznavchij-muzej-otrimav-grantovu-pidtrimku/>
5. Порятунок музею — справа міжнародна. (2022). URL: <http://www.golos.com.ua/article/368165>
6. Пошкоджений під час війни Охтирський краєзнавчий музей — у проєкті «Поранена культура». (2022). URL: <https://debaty.sumy.ua/news/poshkodzhenij-pid-chas-vijni-ohytirskij-kraeznavchij-muzej-u-proyekti-poranena-kultura>
7. Рік тому рашисти пошкодили Охтирський музей. (2023). URL: <https://okhtyrka.online/vijna/rik-tomu-rashysty-poshkodyly-ohytirskij-muzej/>
8. Скакун, С. Охтирський міський краєзнавчий музей отримав допомогу з-за кордону. (2022). URL: <http://dancor.sumy.ua/news/newsline/440097#sel=5:1,5:8>
9. Члек, К. (2022). Пам'ятки Тростянця та Охтирки на Сумщині потрапили у проєкт відновлення культурної спадщини. URL: <https://suspile.media/273908-pamatki-trostanca-ta-ohytirki-na-sumsini-potrapiли-u-proekt-vidnovlenna-kulturnoi-spadsini/>

ДІАЛЕКТНІ МАТЕРІАЛИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВІРТУАЛЬНОГО ЕТНОГРАФІЧНОГО МУЗЕЮ

Русаченко Наталя,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського університету імені Бориса Грінченка
n.rusachenko@kubg.edu.ua

1. Самобутність кожного народу поряд із традиціями, ціннісними орієнтаціями, культурою виявляється, передусім, у мовних стереотипах поведінки. Мова є засобом і матеріалом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів. Народ, який утрачає свою мову, утрачає і увесь духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті рідної мови.

2. Відновлення інтересу до минулого свого народу, його матеріальної та духовної культури, усвідомлення своєї належності до одного з найдавніших етносів активізували в українському суспільстві дослідження діалектів української мови, у яких концентруються ознаки національної вдачі, характеру, що формувалися століттями, і які зберігають величезну кількість матеріалу, втрачену літературною мовою, містять джерела національного, які ми намагаємося віднайти.

3. Етнолінгвістичні дослідження протягом тривалого часу в українському мовознавстві не були актуальними, унаслідок агресивної мовної політики Росії належали до заборонених, а відтак унікальний фактичний етнографічний і діалектний матеріал зникав, не будучи зафіксованим ні фольклористами, ні діалектологами. Поглиблюють

проблему вивчення унікальних поліських говорів української мови Чорнобильська катастрофа, унаслідок якої велика кількість людей була переселена на інші території, та війна, що змусила на тривалий час переселитися українців зі зруйнованих північних та східних регіонів України.

4. Сучасний етап розвитку української діалектології характеризується посиленою увагою до лексичного складу говорів, що виражається в підготовці лексичних атласів, монографічних описів лексичних мікросистем говорів, а також у створенні великої кількості діалектних словників.

5. Надактуальним на сьогодні є пошук нових форм та засобів для збереження, дослідження і популяризації унікального діалектного матеріалу не тільки серед науковців, а й усіх без винятку українців, які мають зрозуміти цінність, автентичність говіркового мовлення й побачити в ньому потужне джерело для оновлення української літературної мови, яка тривалий час відчувала на собі згубний вплив російської.

Сьогодні увесь світ залучений в єдину інформаційну систему, яка фактично працює в режимі реального часу. Канали масмедіа дозволяють донести до величезної кількості людей одночасно будь-яку інформацію, формуючи світоглядні позиції, смаки та вподобання.

На Ютуб-каналі доступними для перегляду є якісні, оригінальні, пізнавально-розважальні проекти «Говірник» <https://www.youtube.com/@zik691/videos> та «Співаник» <https://www.youtube.com/@zik2469/videos>, створені українським телеканалом «ZIK» та студією «Наша файта» як міжпрограми заставки. «Говірник» містить 83 відеофрагменти з поясненням слів із волинсько-подільських, галицько-буковинських та карпатських говорів української мови. Репрезентують слова відомі широкому загалу в певному регіоні люди, а супроводжують пояснення відеофрагменти із

говірковим мовленням. У «Співанику» подано 44 коротких відео зі звичайними українцями з різних регіонів Західної України, які розповідають історії зі свого життя та співають забутих пісень, уживаючи діалектні слова. Для зйомок знімальна група телеканалу провела етнографічні дослідження, що робить зібраний матеріал безцінним для широкого кола дослідників.

У мережі «Фейсбук» вартій уваги мовно-інформаційний проєкт «Щебетарня» <https://www.facebook.com/shchebetarnya/>, який виник через бажання показати, що мова — це не просто засіб спілкування, а й красиве, цікаве та унікальне явище. Автори проєкту в ненав'язливій і доступній формі пояснюють багато діалектних слів та залучають до обговорення в коментарях тисячі однодумців, збираючи у такий спосіб корисну для вивчення діалектів інформацію.

У мережі «Тік-ток» набуває поширення використання діалектних слів у мові блогерів. Зокрема, не лише спілкується із глядачами, використовуючи західнокарпатську говірку, але й наводить приклади та пояснює велику кількість слів, відразу уводячи їх для прикладу в речення Крістіна Готра https://www.tiktok.com/@_kristina_gotra_.

Без сумніву, відеофрагменти говіркового мовлення можуть стати цінним елементом віртуального музею, насамперед етнографічного, — захопливого тренду сучасності.

МУЗЕЙНІ ПРОЄКТИ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ЗМІСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

МУЗЕЙ БОЙОВОЇ СЛАВИ ЯК ОСЕРЕДОК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

Беценко Тетяна,

доктор філологічних наук, професор,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
м.Суми

Пушкарьов Юрій,

кандидат військових наук, доцент,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
м.Суми

Музей є тим сприятливим середовищем національно-культурної пам'яті, що сприяє формуванню цілісної, всебічно розвиненої, світоглядно багатой особистості. Значне місце посідає музей у патріотичному вихованні молоді, зокрема у підготовці майбутніх захисників Вітчизни. Тому роль музею сьогодні аж ніяк не другорядна. Навпаки, з огляду на криваві події, що відбуваються в Україні нині, музейній педагогіці відводиться одне з чільних місць у навчально-виховному процесі.

У царині музейної педагогіки в Україні відомі здобутки таких учених, як А. Близнюк, В. Снагощенко, М. Кашин, М. Лоцинин, Ю. Омельченко, З. Огрязко, В. Обозний, І. Прус, Н. Ганнунсенко, О. Грекулов А. Сайненський, В. Столетов, Я. Треф'як та ін.

У публікації спробуємо окреслити в загальних рисах значення Музею бойової слави для формування особистості майбутнього військовослужбовця як захисника Батьківщини.

Мета будь-якого музею — реалізовувати культурно-освітню, інформативно-пізнавальну, громадянсько-патріотичну функції, бути допоміжним науково-освітнім, науково-виховним середовищем у навчальному закладі, слугувати залученню молоді до пошукової, краєзнавчої тощо діяльності, активізувати інтерес молодого покоління до здобутків насамперед національної історико-культурної спадщини. Мета музею бойової слави — своєрідна. Такий музей покликаний увіковічнити і уславити подвиг захисників народу. Музейні матеріали (експозиції, експонати) мають неоціненну значущість для усвідомлення національної належності, національної гідності, громадянської честі. Вони викликають гордість, почуття громадянського достоїнства, пошанне ставлення до героїв, виховують мужніх і самовідданих захисників народу. Тому в усіх освітніх закладах України різних рівнів повинні бути відкриті музеї бойової слави з експозиціями про захисників Батьківщини у сьогоденній війні, активна фаза якої розпочалася в Україні 24 лютого 2022 року.

Чим вартісні, значущі, чому особливо потрібні сьогодні музеї бойової слави в кожному навчальному закладі — школі, професійно-технічному училищі, коледжі, університеті? Насамперед тим, що такий музей — початок і основа формування національно свідомої особистості молоді, переповненої патріотичними почуттями, самоповагою, національною гідністю.

Вважаємо, Музей бойової слави повинен обов'язково функціонувати в освітньому закладі (на факультеті, в інституті, на кафедрі тощо), що займається підготовкою майбутніх військовослужбовців. Він повинен стати невід'ємною частиною освітньо-виховної підготовки майбутніх офіцерів.

Музей — це осередок, епіцентр виняткової пам'яті; матеріально-документальне свідчення героїзму, відваги, любові до Батьківщини. Саме такі почуття викликають музейні експозиції у молодого покоління юнаків і дівчат, які збираються присвятити своє життя захистові Батьківщини.

Показово, що музей пробуджує і формує історичну пам'ять, змушує замислюватися над призначенням військовослужбовця, його обов'язком бути захисником народу. Матеріали минулого, представлені в музеї, зорієнтовані в майбутнє.

Музей бойової слави потрібен для виховання національно свідомої особистості майбутнього військовослужбовця. Музейні експозиції формують у молоді дух патріотизму, почуття самовідданості народу, прагнення захищати його ідеали, духовні і матеріальні цінності, культурні надбання, відстоювати територіальну незалежність.

У багатьох навчальних закладах України, в тому числі — і у ЗВО, є музеї, що засвідчують історію розвитку закладу. Окрема увага приділена експозиціям, що висвітлюють пам'ять про захисників Батьківщини в часи Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. До цих матеріалів, безперечно, обов'язково буде додана значуща інформація про захисників нашої Батьківщини у часи сьогодення.

У процесі навчання варто практикувати (за можливості) деякі заняття у Музеї бойової слави закладу.

Варто знайомство з навчальним закладом розпочинати з екскурсії до Музею бойової слави. Добре, аби екскурсоводами були також і студенти.

Зразком музею бойової слави є музей «Дзвони пам'яті», що започаткований і функціонує завдяки самовідданій діяльності його засновника — директора Анатолія Михайловича Близнюка.

Отже, Музей бойової слави — необхідний складник навчально-виховного процесу майбутніх військовослужбовців; своєрідний осередок плекання культури поведінки військового, усвідомлення смислу його життєдіяльності, професійного покликання.

Використані джерела

1. Вайдажер, Ф. (2005). Загальна музеологія: посібник; перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів: Літопис.
2. Салата, О. О. (2015). Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД».

ОНЛАЙН-ПРОЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ «ЦЕЙ ДЕНЬ В ІСТОРІЇ ОСВІТИ»

Бондаренко Вікторія,

старший науковий співробітник,
Педагогічний музей України,
м. Київ
v_bondarenko87@ukr.net

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни в країні, Педагогічний музей України продовжує свою діяльність, спрямовану на збереження, вивчення, наукову інтерпретацію та популяризацію історії української освіти та культури. У 2023 році музей реалізує 11 онлайн-проектів різної тематики. Це віртуальні інформаційно-освітні проекти з музейної педагогіки, історії освіти та науки. Тематика дописів в межах проектів розроблена науковцями музею з урахуванням Постанови Верховної Ради України від 17 грудня 2021 року № 1982-ІХ «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» (Про відзначення пам'ятних дат, 17.12.2021).

Одним із таких проектів є культурно-освітній онлайн-проект «Цей день в історії освіти». Мета проекту — популяризація наукової, педагогічної та історико-культурної спадщини України засобами цифрової комунікації. Проект реалізується на офіційних сторінках Педагогічного музею України в соціальних мережах Фейсбук (<https://www.facebook.com/pedmuzua>) та Інстаграм ([pedmuz_ua](https://www.instagram.com/pedmuz_ua)). Періодичність дописів в межах проекту — двічі на місяць під хештегом #Цей_день_в_історії_освіти.

Тематика проекту «Цей день в історії освіти» складається з таких частин: 1) важливі події в історії української освіти (заснування академій, навчальних закладів, прийняття

законів, постанов тощо); 2) важливі дати в історії української культури (поява на світ відомих творів мистецтва, видання знакових книг, заснування видавництва, культурних установ); 3) винаходи та відкриття в історії людства, що відіграли вагомую роль в освіті та науці.

Так, наприклад, у 2023 році в межах вищезазначеного проєкту плануються до висвітлення такі події в історії освіти, як: заснування Національної академії педагогічних наук України; відкриття Київського університету, Київського політехнічного інституту імені І. Сікорського, Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова у Празі; заснування Київської братської школи; винайдення друкарської машинки, цифрового комп'ютера, кольорової фотографії, кулькової ручки, метричної системи мір, азбуки Брайля; запуск Вікіпедії, тощо.

Темі української культурної спадщини присвячені публікації на теми: видання першої друкованої книги українського автора Юрія Дрогобича «Прогностична оцінка поточного 1483 року...»; заснування друкарні Івана Федорова у Львові; першого видання «Кобзаря» Тараса Шевченка; внесення до списку Світової спадщини першого українського об'єкту — «Софійський собор у Києві та прилеглі монастирські будівлі, Києво-Печерська лавра»; заснування Української академії мистецтв; видання «Острозької біблії»; видання «Пересопницького Євангелія»; вихід «Енеїди» І. Котляревського; прем'єра фільму «Земля» О. Довженка та ін.

Варто зазначити, що кожна публікація в межах віртуального проєкту «Цей день в історії освіти» містить коротку інформаційну довідку про подію чи пам'ятку та графічний макет. Наведемо для прикладу текст публікації за 4 січня 2023 року присвяченої Всесвітньому дню азбуки Брайля: «У цей день, 4 січня 1829 року, французький тифлопедагог Луї Брайль розробив рельєфно-крапковий шрифт, що використовується для навчання та спілкування людей з вадами зору. Це унікальна азбука, яка являє собою тактильне поєднання

графічних символів за допомогою 6 точок, що дає змогу передавати літери, цифри, музичні, математичні та наукові знаки. У фондах Педагогічного музею зберігаються підручники, казки для дітей та Євангеліє виконані шрифтом Брайля. Серед експонатів музею також механічна друкарська машинка для друку шрифтом Брайля» (Педагогічний музей, 07.02.2023).

Графічний макет, розроблений художником музею, складається з фото об'єкту, про який ідеться в дописі, календарної дати події, її назви та логотипу музею. Мінімум текстової інформації, читабельний шрифт, яскраве оформлення графічного макету забезпечує його привабливість для користувача у віртуальному просторі (рис. 1).

Статистика переглядів підтверджує успішність реалізації проекту. Загалом, з січня 2023 року в межах проекту було опубліковано 8 дописів, загальним охопленням аудиторії — 25400 користувачів. Станом на червень 2023 року найбільше охоплення отримала публікація за 7 лютого 2023 року про видання першої друкованої книги українського автора Юрія Дрогобича «Прогностична оцінка поточного 1483 року...» (9765 користувачів, залучення до допису 998 користувачів відповідно).

Отже, віртуальний культурно-освітній проект «Цей день в історії освіти» Педагогічного музею України сприяє популяризації історії освіти та науки, формує культурно-освітнє середовище, де користувач у інтерактивній формі може отримувати пізнавальну інформацію про події, винаходи, пам'ятки і об'єкти культурного надбання України та світу.

Використані джерела

1. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках: постанова Верховної Ради України від 17 грудня 2021 року № 1982-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-IX#Text>

Рис. 1. Графічний макет

2. Педагогічний музей України. (2023, 7 лютого). Цей день в історії освіти. Перша друкована книги українського автора Юрія Дрогоби-ча «Прогностична оцінка поточного 1483 року...»: URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=649295503871642&set=a.498474125620448>

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ У ГАЛУЗІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК, ТЕХНІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ У МУЗЕЯХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Василишин Марія,

проектний менеджер з питань змісту освіти,
Команда підтримки реформ МОН
m.vasylyshyn.rstmoes@gmail.com

Зміна освітньої парадигми із знанневої на компетентніс-ну відкриває перед музеями України нові можливості застосування музейної експозиції у навчальному процесі загальноосвітньої школи. Водночас перед музейними співробітниками та учителями постає проблема планування та розробки освітніх заходів для учнів різного віку, а зокрема, квестів, командних змагань, вікторин, навчальних ігор тощо, які б сприяли підвищенню мотивації школярів до відвідування музеїв, формуванню результатів навчання з окремих освітніх галузей та ключових компетентностей навчання протягом життя.

З 2016 року українське освітнє середовище зазнає змін і трансформацій пов'язаних із запровадженням реформи середньої освіти «Нова українська школа». У рамках зазначеної реформи освіти передбачено (Концепція, 2016):

- оновлення змісту освіти, що передбачатиме формування компетентностей;
- професійний розвиток вчителів, надання їм педагогічної автономії;

- організація наскрізного процесу виховання, що формуватиме цінності;
- орієнтація на потреби учнів у навчальному процесі;
- запровадження засад педагогіки партнерства;
- формування сучасного освітнього середовища, із сучасними засобами і технологіями навчання учнів, не лише у приміщеннях навчальних закладів.

У серпні 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив концепцію розвитку природничо-математичної (STEM — освіти), реалізація якої буде здійснюватися до 2027 року. Серед основних засад Концепції: «навчальні методики та навчальні програми STEM-освіти будуть спрямовані на формування компетентностей, актуальних на ринку праці. Зокрема, це критичне, інженерне і алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації й аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості та інноваційність, навички комунікації. STEM-освіта може реалізуватися через усі види освіти — формальну, неформальну, інформальну (на онлайн-платформах, у STEM-центрах/лабораторіях, за допомогою екскурсій, турнірів, конкурсів, фестивалів, практикумів тощо)» (Концепція, 2020).

У вересні 2020 року було затверджено новий Державний стандарт базової середньої освіти, який окрім характеристики змісту освіти та вимог до обов'язкових результатів навчання учнів надає перелік ключових компетентностей та наскрізних умінь, що ґрунтується на «Рекомендаціях Європейського парламенту та Єврокомісії щодо формування ключових компетентностей навчання протягом життя». У документі визначено 11 ключових компетентностей учнів, які покликана формувати сучасна українська школа. Усі 9 освітніх галузей покликані формувати усі ключові компетентності НУШ, та особливе значення для формування наукового світогляду майбутніх дослідників та інноваторів відіграє формування математичної компетентності та компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій. Математична

компетентність передбачає здатність розвивати і застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті; моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичного апарату; усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини (Державний стандарт, 2020).

Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, передбачають формування наукового світогляду; здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс наукових знань і методологій для пояснення світу природи; набуття досвіду дослідження природи та формулювання доказових висновків на основі отриманої інформації; розуміння змін, зумовлених людською діяльністю; відповідальність за наслідки такої діяльності (Державний стандарт, 2020).

Варто звернути увагу також на те, що 2020–2021 навчальний рік був роком математики в Україні. Упродовж року зусилля освітніх управлінців, вчителів та бізнесу були спрямовані на запровадження інновацій та підвищення мотивації учнів до вивчення математики, через застосування ефективних освітніх технологій для розвитку і формування математичної компетентності та інших ключових компетентностей із урахуванням кращих світових практик.

На нашу думку, відповідні тенденції в освітньому просторі України, сприяли тому, що з поодиноких музеїв науки і техніки до прикладу, «Експериментаріуму» та Першого державного «Музею науки» Малої академії наук України у місті Києві, «Музею цікавої науки» в Одесі, «Музею науки» у Вінниці розпочалося формування мережі музеїв відповідного спрямування в інших регіонах України. Так, у грудні 2022 року незважаючи на воєний стан було відкрито «Музей науки» у Львові та Чернівцях, що створило можливість для вчителів природничо-математичних дисциплін для проведення навчальних занять у середовищі цих музеїв, а також додаткових занять, консультацій для надолуження освітніх втрат учнів, викликаних війною в Україні.

Для вчителів математики та їх учнів до Міжнародного дня числа Пі, який відзначають щорічно 14 березня, Мала академія наук України підготувала різноманітну програму заходів. Насамперед, 7 березня 2023 року методисти Лабораторії математичних наук МАН провели вебінар «Як цікаво організувати Міжнародний день математики». Учасників ознайомили із програмою заходів до Міжнародного дня числа Пі, що була розроблена для учнів різного віку та студентів, у співпраці із Інститутом кібернетики імені В. М. Глушкова, Київським університетом імені Бориса Грінченка, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, НПУ імені М. П. Драгоманова (Лабораторія математичних наук МАН, 2023).

Київська мала академія наук у співпраці з ліцеєм «Наукова зміна» провели для учнів 7–11 класів онлайн заняття «Пі-пазл», де учні навчалися розв'язувати арифметичні і геометричні головоломки. У співпраці зі школою «Базис» учні 8–11 класів та студенти демонстрували свої знання в змаганні з геометричного конструювання, виконуючи різнорівневі задачі в застосунку Geogebra. Методисти Лабораторії математичних наук МАН та математична спільнота «Bluebird Math Circle» організували командну роботу для школярів, які були залучені до змагань «Командоломки» та «Математичні розваги», а також двомовний вебінар для школярів 7–11 класів «Sunflower Bluebird Pi Day» (Вікторини, змагання, лекції, 2023).

До міжнародного дня математики у «Музеї науки» на ВДНГ у Києві з 15 по 17 березня для школярів різного віку організували квести-завдання та читали лекцію доктора фізико-математичних наук, професора і члена-кореспондента НАНУ Ярослава Жука «Сучасні задачі механіки: від порядку до хаосу і назад до порядку». Для учнів 10–11 класів у музеї провели алгебраїчний батл від механіко-математичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вчителі школи «Базис» у «Музеї науки» провели для учнів 5–11 класів наукову гру «Бачимо-глумачимо» з фізичними дослідженнями.

Для налагодження співпраці з вчителями природничих дисциплін у «Музеї науки» у Чернівцях за сприяння «Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників» Чернівецької міської ради було проведено консультацію для вчителів Буковини «Інтерактивний Музей науки на допомогу вчителю природничнику», яка відбулася 26 квітня 2023 року. Для педагогів провели оглядову екскурсію та розповіли про особливості побудови експозиції, зокрема, що музей розподілено на чотири тематичні зони — про людину, природу, фізику й математику та візуальні ілюзії. У кожній зоні музею працюють інтерпретатори, як користуватися експонатами, та які закони природи вони ілюструють. Педагоги відзначили, що представлені на експозиції експонати «Музею науки» допоможуть учням на практиці дізнатися, як працює наука в реальному житті (Інтерактивний «Музей науки», 2023).

Підсумовуючи все раніше зазначене, варто звернути увагу, на значний вплив музеїв науки і техніки на формування математичної компетентності та компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій учнів загальноосвітніх шкіл. Важливим є те, що заходи, які пропонують музеї відбуваються у офлайн та онлайн форматі, що надає можливості для залучення численної аудиторії. На нашу думку, очне відвідування музейної експозиції, детальний огляд та застосування музейних експонатів мають вирішальне значення для формування в учнів наукового світогляду, розуміння закономірностей природи, а спеціально розроблені музейні заходи математичної чи природничої тематики сприяють засвоєнню комплексу знань і методологій для формування цілісної картини світу. Водночас, дуже важливими є заходи, що відбуваються в онлайн форматі, оскільки частина учнів проживають на окупованих територіях, інша частина у маленьких містах, містечках і селах та не мають можливості фізично відвідати музей науки. З огляду на це, участь онлайн у різного роду

заходах: вікторинах, групових та індивідуальних змаганнях, лекціях, надасть чудову можливість школярам соціалізуватися серед однолітків, мотивуватиме їх до розвитку вмінь і виконуватиме також функцію психоемоційного розвантаження, сприятиме соціально-психологічній адаптації до нових умов життя під час воєнного стану в Україні.

Важливою описана раніше діяльність музеїв науки також є для вчителів, які можуть урізноманітнити традиційний урок, провівши його у музейному середовищі, із використанням музейних експонатів. Часто педагогам бракує для цього відповідних знань і досвіду, тому важливим є обмін досвідом, адаптація іноземних методологій та демонстрація власних прикладів навчальних занять із використанням ігрових та проектних методик, які пропонують методисти Лабораторії математичних наук МАН у співпраці із вчителями природничо-математичних дисциплін та викладачами закладів вищої освіти.

Використані джерела

1. Вікторини, змагання, лекції та інші заходи до Міжнародного дня числа π . (2023). Мала академія наук України. URL: <https://man.gov.ua/events/viktorini-zmagannya-lekciyi-ta-inshi-zahodi-do-mizhnarodnogo-dnya-chisla-pi>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 року «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення 15 червня 2023 року).
3. Інтерактивний «Музей науки» у Чернівцях. (2023). Комунальна установа «Міський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Чернівецької міської ради. URL: <http://surl.li/iehuu>
4. Концепція Нової української школи. (2016). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Концепція розвитку STEM-освіти до 2027 року. (2020). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-konceptsiyu-rozvitku-stem-osviti-do-2027-roku>

6. Лабораторія математичних наук МАН. (2023). Як цікаво організувати Міжнародний день математики. Вебінар для вчителів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yPpr5fvJFsg>

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ САМООБОРОНИ (ЛІТО — ОСІНЬ 1943 Р.) В ОСВІТНЬО-ВИХОВНІЙ ПРАЦІ НА БАЗІ ПЛАСТОВОЇ ОСЕЛІ «ГАЛИЦЬКЕ ОПЛЛЯ»

Дрогобицький Ігор,

кандидат історичних наук, викладач кафедри теорії та методики навчання Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Івано-Франківськ
drogobutsky@ukr.net

2023 рік є пам'ятним у контексті подій, пов'язаних із національним рухом Опору нацистській та радянській тоталітарним системам середини ХХ ст. Йдеться, зокрема, про створення та розгортання військових структур під егідою представників Організації українських націоналістів (бандерівців) (ОУН (б)) в Галичині під час нацистсько-радянської війни (1941–1945 рр.). Наприкінці червня — у липні 1943 р. у регіоні розпочалося формування збройних загонів Української народної самооборони (УНС). Поява згаданої структури обумовлювалася сукупністю передумов як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Серед безпосередніх причин створення УНС варто, окрім іншого, виділити появу в Галичині радянських військових частин, зокрема Сумського партизанського з'єднання під керівництвом Сидора Ковпака. Необхідність активної збройної протидії спробі радянського чинника закріпитися у сприятливих для розгортання боротьби партизанського характеру регіонах Галичини (Прикарпаття) стала

однією із спонук для керівництва ОУН (б) на місцевому та центральному рівнях розпочати процес розгортання власних військових загонів. Відзначимо, що при цьому до уваги брався накопичений націоналістичним крилом національного руху Опору в попередній період досвід протистояння, зокрема й військового, із нацистами та радянськими партизанами у межах Волині та Полісся у формі Української повстанської армії (1942 р.). У розвитку УНС можна виділити декілька етапів:

- середина літа (червень–липень) 1943 р. — час комплектування визначеної кількості підрозділів особовим складом та початок навчально-вишкільної діяльності (у межах сучасного Прикарпаття — на базі попередньо підготовлених таборів у важкодоступних, здебільшого гористих місцевостях);
- кінець літа–осінь 1943 р. — власне вишкільний період, що передбачав активну роботу, спрямовану на посилення знань і навичок особового складу УНС у військовій сфері; час збройних зіткнень з угорськими та гітлерівськими військовими частинами, а також радянськими партизанами;
- кінець осені–грудень 1943 р. — час об'єднання УНС та УПА в одну структуру із збереженням останньої назви та поділом на краї (УПА-Північ, УПА-Захід, УПА-Південь); період переміщення загонів УНС із згаданих навчально-вишкільних осередків із паралельним розгортанням на їхній основі збройних частин УПА-Захід.

Із регіоном, де розміщено пластову оселю «Галицьке Опілля» (с. Курипів Галицької ОТГ Івано-Франківської області), безпосередньо пов'язані події, згадані вище. Так, у сусідньому с. Блюдники зупинявся особовий склад сотні УНС «Сіроманці» (листопад 1943 р.) під час передислокації до меж посталої згодом Воєнної округи (ВО) III «Лисоня» («Подільська»). До територіальних меж останньої на той

час входили регіони сучасної Рогатинщини, а урочище «Осова поляна» стало одним із стаціонарних місць дислокації згаданої сотні.

Загалом же регіон, де розміщено оселю «Галицьке Опілля», був знаковим у діяльності як збройних частин тактичного відтинку (ТВ) 22 «Чорний ліс» ВО IV «Говерля» УПА-Захід, так і структури збройного підпілля ОУН (б) у другій половині 1940-х рр. ХХ ст.

Окремо відзначимо факт того, що із згаданою місцевістю щільно пов'язані визначні представники націоналістичного крила національного руху Опору середини та другої половини ХХ ст. Достатнє число з них були безпосередніми функціонерами УНС на різних рівнях (Олександр Луцький «Беркут», Богдан Трач «Дунай», Володимир Чав'як «Чорнота» та інші). Приклад їхнього життєвого шляху та їхньої діяльності, спрямованої на здобуття та утвердження національної державності, є однією із підвалин формування належного розуміння минувшини молодим поколінням.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В УМОВАХ ВІЙНИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ СЗШ № 50 М. ЛЬВОВА ТА ЛЬВІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ

Железник Ольга,

вчитель музичного мистецтва,

СЗШ I–III ст. № 50

м. Львова

zheleznikola@gmail.com

Протягом двадцяти років СЗШ № 50 м. Львова співпрацює з музеями Львова: під керівництвом заслуженого учителя України Ласкій І.В. відбуваються заходи із впровадження авторських педагогічних технологій «Педагогічний марафон» та «День школи в музеях». Це й інтегровані уроки

Рис. 1. Настільна дидактична гра «Спогади львівської бруківки: шляхами П. Карманського», «Радіогараж», 21.05.2022 р.

Рис. 2. Екскурсія — інтелектуальна гра «Цікавинки міста Лева» у Стрийському парку, 24.06.2022 р.

Рис. 3. Настільна дидактична гра «Котильонова забава» в містечку для переселенців у Стрийському парку, 18.09.2022 р.

Рис. 4. Інтелектуальна гра-екскурсія «Проходи Стрийським парком із задоволенням» (у рамках Днів європейської спадщини у Львові), 09.09.2022 р.

(які проводять вчителі мистецтва разом із науковими співробітниками музеїв та вчителями української мови й літератури, англійської мови, історії, географії, математики, хімії, фізики тощо), круглі столи, позаурочні науково-просвітницькі й виховні заходи. Опубліковано низку методичних посібників, до яких увійшли теоретичні матеріали та розробки музейних уроків учителів школи у співпраці з музейниками, серед них: «Моделльні уроки до проекту «Освіта через мистецтво», Львів, НМЦО, 2014 р., «Моделльні уроки до проекту «Єдиний культурно-освітній простір», Львів, НМЦО, 2015 р.,

Рис. 5. Вистава Мобільного театру пісні «Левеня» СЗШ № 50 м. Львова у Військово-медичному клінічному центрі західного регіону, 12.10.2016 р.

Рис. 6. Ольга Ваккаус, «Авантюра», «НК «Богдан»», 2022 р.

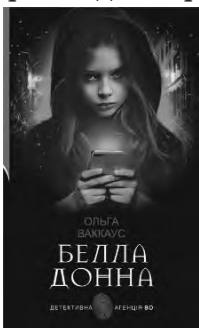

Рис. 7. Ольга Ваккаус, «Белла Донна», «НК «Богдан»», 2023 р.

Рис. 8. Ольга Ваккаус, «Валькірія», «НК «Богдан»», 2023 р.

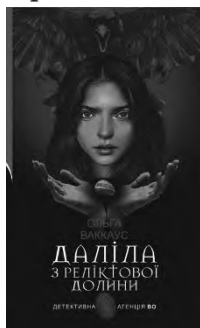

Рис. 9. Ольга Ваккаус, «Даліла з Реліктової долини», «НК «Богдан»», 2022 р.

Методичний посібник модельних уроків «Спогади львівської бруківки», (2017 р.), Методичний посібник модельних уроків на експозиції музею «Літературний Львів I пол. ХХ ст.», «Мистецькі зустрічі у «Машині часу» (2017 р.).

Із початком повномасштабного вторгнення армії РФ на територію України музеї вжили запобіжних заходів задля

збереження своїх унікальних колекцій, які вже понад рік, на жаль, не експонуються, в цих умовах учителі та наукові співробітники музеїв знаходять нові, нестандартні підходи задля продовження ознайомлення учнів із скарбами матеріальної спадщини нашого народу, шедеврами світового мистецтва. Віртуальні екскурсії, виїзні лекції наукових співробітників музеїв у школах м. Львова — варіанти розв'язання цієї проблеми. Ця публікація присвячена опису нестандартних мистецьких науково-просвітницьких заходів, які провели протягом воєнних років учитель музичного мистецтва СЗШ І–ІІІ ст. № 50 м. Львова Железник О.Ф. та старший науковий співробітник Львівського історичного музею Журавльова О.Б.

Педагогів СЗШ № 50 м. Львова та наукових співробітників Львівського історичного музею пов'язують роки плідної творчої співпраці. Так, учитель музичного мистецтва Железник О.Ф. та наукові співробітники сектору «Літературний Львів І пол. ХХ ст.» Львівського історичного музею Журавльова О.Б. та Федорова І.О. розробили і провели низку уроків на експозиції музею, є авторами настільних дидактичних ігор, створених на музейних матеріалах, серед них: «Майстерня Святого Миколая», «Котильонова забава», «Загадки музичної вітальні», «Перевтілення Лиса Микити».

Війна внесла свої корективи у плани проведення заходів із музейної педагогіки, як і, загалом, у плин життя українців: Львів надав прихисток внутрішньо-переміщеним особам (ВПО), які змушені були виїхати із зони проведення бойових дій. 2022 року, з просвітницькою метою, старший науковий співробітник Львівського історичного музею Журавльова О.Б. та вчитель Железник О.Ф. провели низку заходів для ВПО: в «Радіогаражі» лекцію — настільну дидактичну гру «Спогади львівської бруківки: шляхами П. Карманського» (рис. 1), у Стрийському парку екскурсію — інтелектуальну гру «Цікавинки міста Лева» (рис. 2), в містечку для переселенців у Стрийському парку дидактичну

гру «Котильонова забава» (рис. 3), у рамках загальноєвропейської ініціативи «Дні європейської спадщини у Львові» було проведено інтелектуальну гру-екскурсію «Проходи Стрийським парком із задоволенням» (рис. 4).

У першу воєнну зиму 2014–2015 р. учитель музичного мистецтва Железник О.Ф. організувала у СЗШ № 50 м. Львова Мобільний театр пісні «Левеня», який відтоді займається активною добродійною волонтерською діяльністю, виступаючи з виставами у школі, військових частинах, церквах, ТРЦ «Кінг Кросс Леополіс» та Військово-медичному клінічному центрі західного регіону (військовому шпиталі). На зібрані під час вистав кошти закуповуються соки, фрукти, солодоці, необхідні пацієнтам шпиталю товари (засоби гігієни, посуд тощо). 2016 р. наукові співробітники Львівського історичного музею Федорова І.О. та Журавльова О.Б. взяли участь у виставі театру «Легенди Львова» (рис. 5).

Одним із дієвих інструментів просвітницької, арттерапевтичної діяльності під час війни вважаю видані у видавництві «НК «Богдан» під псевдонімом Ольга Ваккауз свої детективні романи «Авантюра» (рис. 6), «Белла Донна», «Валькірія» і «Даліла з Реліктової долини», жанр яких визначаю як дидактичний детектив. Поеднання детективного сюжету із відомостями з історії Львова, описами мистецьких шедеврів, легендами, переказами, філософськими сентенціями, що визначають менталітет українського народу, патріотична тематика («Валькірія» та «Даліла з Реліктової долини» це хроніки війни в режимі реального часу) — характерні ознаки цих жіночих детективів із львівською душею. Після цьогорічної вистави театру «Переможна весна» пацієнтам та працівникам шпиталю подаровано 15 примірників «Авантюри», заплановано провести аукціон-презентацію решти книг, які щойно видано (рис. 7, 8, 9), із метою збору коштів на підтримку поранених у зоні бойових дій воїнів.

Українське суспільство переживає надскладний період своєї історії, і педагоги, науковці-музейники, як і представники інших

професій, не залишаються осторонь боротьби народу за незалежність: чимало освітян беруть участь у бойових діях, інші «воюють» на інформаційному «фронті», займаються волонтерською діяльністю, і, найголовніше, навчають учнів на засадах притаманної українському народові людяності, правдивого патріотизму. Музейна педагогіка, що розвивається на стику музеєзнавства, педагогіки й психології, завдяки впливу на емоційну сферу дітей та діяльнісному підходу до навчання надає унікальні можливості не лише для оптимального формування в учнів освітніх компетентностей (згідно Концепції НУШ), а й проведення просвітницької, арттерапевтичної роботи з пацієнтами шпиталю, ВПО, школярами. Це актуально, зокрема, у Львові, «музеї під відкритим небом, місті музеїв», що здавна має неформальний статус культурної столиці України.

МУЗЕЙНІ ПРОЄКТИ В РАМКАХ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Іванов Владислав,
заступник директора з ВР,
студент 5 курсу, ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
Харківська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 108
Харківської міської ради Харківської області,
м. Харків
vlad1998panda@ukr.net

В умовах війни важливо не тільки гарантувати безпеку громадянам, але й виховувати їхню свідомість щодо питань безпеки та воєнних ризиків. Один зі способів досягнення цієї мети — музейні проєкти науково-освітнього змісту.

Таким проєктом може бути створення музею безпеки, де будуть експонуватися матеріали та інформація про різні типи загроз, які можуть виникнути в умовах війни, а також способи їх уникнення та особливості захисту від них. У музеї можуть бути розміщені експонати, які демонструють зразки

захисного спорядження, озброєння, засобів комунікації та лікування, які можуть використовуватися в умовах війни.

Також можна провести музейну виставку про історію війни, щоб показати, як людство намагалося вирішити конфлікти та піклуватися про свою безпеку протягом віків. Це може сприяти підвищенню свідомості громадян про те, що війна не є новим явищем, а історичний досвід може допомогти в розв'язанні поточних проблем.

Для широкої аудиторії можна провести навчальні лекції та майстер-класи з безпеки, де фахівці розкажуть найважливіші аспекти, дадуть практичні поради та інструкції.

Окрім того, можливими напрямками музейних проєктів у рамках розвитку культури безпеки в умовах війни є:

1. Експозиції, присвячені історії захисту країни та бойової діяльності збройних сил. Такі експозиції можуть містити експонати, що розповідають про військові події, про техніку, знаряддя, зброю тощо, які використовувалися в період війни. Такі експозиції можуть допомогти громадянам краще зрозуміти важливість національної безпеки та історичних подій, пов'язаних із захистом країни.

2. Проєкти, що розповідають про засоби захисту від небезпечних ситуацій. Ці проєкти можуть передбачати навчання громадян основам безпеки в повсякденному житті, таких, як правила пожежної безпеки, правила поводження з електрикою, правила поводження з хімічними речовинами, а також навчатимуть поводитися у разі різних небезпек чи нападу.

3. Музейні проєкти, що присвячені захисту природи та довкілля в умовах війни. Такі проєкти можуть розповідати про вплив війни на природні ресурси, про екологічні наслідки війни, а також про засоби захисту природи і людей від небезпечних ситуацій.

4. Музейні проєкти, які пропагують мир, толерантність та співробітництво. Такі проєкти можуть містити інформацію про

національну єдність та співробітництво, про історичні приклади того, як важливо бути разом та допомагати один одному.

Один із проектів, який можна запровадити в музеї, це інтерактивна виставка «Війна і безпека», з такими різноманітними елементами:

1. Інтерактивні експонати, які допоможуть відвідувачам краще зрозуміти принципи безпеки в умовах війни. Наприклад, експонати, які демонструють, як правильно використовувати газову маску, або яким чином облаштувати тимчасовий притулок.

2. Інтерактивні майстер-класи, які дозволять відвідувачам самостійно відчувати себе в ролі особи, яка перебуває в умовах війни. Наприклад, майстер-класи з першої допомоги.

3. Інтерактивні ігри, які допоможуть відвідувачам відчувати себе в ролі учасників війни та приймати швидкі та правильні рішення в умовах стресу. Наприклад, ігри, які демонструють, як виживати в умовах безпеки в зоні бойових дій.

4. Інформаційні стенди, які розповідають про основні принципи безпеки в умовах війни, а також про заходи щодо уникнення загрози.

Крім того, в музеї можна запровадити інші проекти, що спрямовані на підвищення культури безпеки в умовах війни. Наприклад,

- організація тренінгів та семінарів для співробітників музеїв та інших культурно-освітніх закладів, які дозволяють підвищити рівень культури безпеки в роботі з відвідувачами та експонатами. Такі заходи можуть проводитися як в форматі онлайн-курсів, так і наживо;
- віртуальні екскурсії в зонах військових конфліктів або на територіях зі збройним конфліктом, які дозволяють показати відвідувачам реалії війни та підвищити їхню культуру безпеки;
- створення та публікація в мережі інтернет матеріалів з питань безпеки в музейній роботі, в яких

розглядаються основні правила роботи з експонатами, відвідувачами та іншими аспектами роботи культурно-освітніх закладів в умовах війни;

- використання новітніх технологій для гарантування безпеки в музеях, наприклад, встановлення систем відеоспостереження, датчиків вогню та інших засобів контролю та захисту;
- організація акцій та заходів з привертання уваги громадськості до питань культури безпеки в умовах війни, які можуть бути спрямовані на збір коштів для створення нових проєктів з цієї галузі.

Загалом, музеї можуть грати важливу роль у підвищенні культури безпеки в умовах війни, використовуючи свої ресурси та технології для гарантування безпеки відвідувачів та експонатів. Реалізація таких проєктів може допомогти формуванню відповідальної поведінки в суспільстві, зокрема серед молоді, яка є особливо вразливою до негативних наслідків війни та конфліктів. Також ці проєкти можуть стати важливим інструментом політики держави, спрямованої на збереження історичної пам'яті про події війн та конфліктів, ушанування жертв та збереження національної ідентичності.

Отже, музеї мають великий потенціал у розвитку культури безпеки в умовах війни, у відтворенні історичної пам'яті та вихованні відповідальної поведінки громадян. Реалізація таких проєктів потребує співпраці з державними та громадськими організаціями, залучення фахівців з різних галузей знань та використання сучасних технологій, що забезпечать якість та ефективність відповідних заходів.

Використані джерела

1. International Council of Museums. (2020). COVID-19 and museums. <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/covid-19-and-museums/>
2. Kogen, L., & Griswold, W. (2017). Museums and the public sphere. John Wiley & Sons.

3. Learning from experience: Museums and war (2019). <https://www.liverpoolmuseums.org.uk/stories/learning-experience-museums-and-war>
4. Museums and crisis management (2019). <https://icom.museum/en/news/museums-and-crisis-management/>
5. National Museum of American History. (2020). Strategies for reopening. <https://americanhistory.si.edu/about/reopening>
6. National Museum of Natural History. (2020). Reopening the museum. <https://naturalhistory.si.edu/visit/reopening-museum>
7. Roby, T. (2018). Museums and war. In Routledge Handbook of Museums, Media and Communication (pp. 305-318). Routledge.
8. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020). Culture and COVID-19: Impact and response tracker. <https://en.unesco.org/covid19/culturetracker>

ПЕРША МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ НАУКОВА ШКОЛА З МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ПРИКЛАД МУЗЕЙНОГО ПРОЄКТУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ЗМІСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Карчина Лариса,

методист вищої категорії, керівник секції педагогіки
відділення філософії та суспільствознавства
КПНЗ «Київська Мала академія наук
учнівської молоді»,
м. Київ
methodist2012@ukr.net

Ми були впевнені, що в нашій країні завжди буде мир. Але 24 лютого 2022 року війна постукала до кожної нашої домівки, до великого нашого дому, який зветься Україна. Росія почала проти нас повномасштабну війну. Але ми ні на мить не втратили віри в себе, у своїх рідних і близьких, друзів, наших захисників. Перед освітянами, а особливо перед освітянами позашкільля, війна постави-

ла нові виклики і велику відповідальність. Як ніхто, цю відповідальність зрозуміла команда Київської МАН, яка працює 24/7 і працює наш проект «Музейна педагогіка в освітньому просторі Києва: проблеми, сьогодення, перспективи». У межах проекту ми прагнемо сприяти патріотичному піднесенню українців, які об'єдналися в тяжкі часи, пишаються своєю країною, створюють позитивний імідж України в світі.

Для освітян віра в переможне майбутнє України реалізується в конкретних справах із налагодження освітнього процесу, а також гуртування учнівської молоді довкола актуальних проблем сьогодення, історико-культурних ідеалів нашого героїчного минулого.

Сучасний етап розвитку освіти України передбачає виховання особистостей з гуманістичним світоглядом. Питання співпраці музейних установ та закладів позашкільної освіти протягом останніх років мають особливе зацікавлення серед науковців, педагогів та музейників. Одним із важливих напрямів роботи музею є музейна педагогіка, і це показала робота Першої Міжнародної літньої наукової школи з музейної педагогіки.

Київською Малою академією наук учнівської молоді спільно з Національним центром «Мала академія наук України», Національною спілкою краєзнавців України, за сприяння наших партнерів — Національної академії педагогічних наук України, Інституту обдарованої дитини НАПН України, Інституту історії НАН України, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України та музеїв України й зарубіжжя — 20–24 червня 2022 року було проведено Першу Міжнародну літню наукову школу з музейної педагогіки, метою якої було залучення креативної учнівської молоді України та зарубіжжя засобами музейної педагогіки до освітньо-пізнавального музейного простору України та світу, активізація творчих здібностей

підростаючого покоління, формування традиції входження в музейний простір.

Під час роботи літньої наукової школи було проведено:

- тематичні вебінари: «Музей — місце зустрічі минулого з майбутнім», «Освітнянський музей: структура та діяльність», «Основи музейної педагогіки», «Музеї науки світу»;
- пізнавальні майстер-класи: «Софія Київська як символ незламності України», «Освітні проекти Педагогічного музею України», «Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка: збережений простір Великого Кобзаря», «Національний заповідник «Києво-Печерська Лавра» — одне із семи чудес України»;
- цікаві тренінги з музейної педагогіки: творимо онлайн музей «Україна — моя Батьківщина», «Психологічна підтримка учнів засобами музейної педагогіки», «За лаштунками Національного художнього музею України», «Громадянська наука в контексті музейної педагогіки».

Були проведені інтелектуальні дискусії з відомими науковцями України, педагогами, музейниками, яскраві онлайн-екскурсії музеями України і світу. Також відбувся обмін досвідом юних науковців і відомих вчених України.

Випускницею Київської МАН, а нині професійним соціологом, було проведено соціологічне опитування учнів «Музей і молодь: шляхи взаємодії».

Учасникам літньої наукової школи було запропоновано створити онлайн-музей «Україна — моя Батьківщина». Онлайн-музей включав такі розділи експозиції:

I — Історико-культурна спадщина України. Учням пропонувалося самостійно обрати історико-культурну пам'ятку для розміщення експозиції онлайн-музею, враховуючи її основні критерії: зовнішні ознаки — автентичність і збереженість, внутрішні соціокультурне та історичне значення, безпосередньо пов'язану з історичними подіями, життям і діяльністю видатних особистостей, та описати її за планом:

1) назва; 2) дата і місце походження; 3) з якою історичною подією чи податтю пов'язана; 4) чому її необхідно зберегти для нащадків.

II — Видатні діячі української історії та культури. Учні обирають фото відомих українських та сучасних постатей, описують їхній внесок у створення та збереження духовного надбання нашої держави.

III — Педагогічна мапа України. Учні пропонують ім'я видатного педагога для перейменування вулиці у їхньому місті, готують фото та стислу інформацію про нього.

Після завершення роботи літньої школи її учасники презентували матеріал для онлайн-музею. З онлайн-музеєм Першої Міжнародної літньої наукової школи з музейної педагогіки і соціологічним опитуванням можна ознайомитись, сканувавши QR-код.

Створення музейних експозицій в онлайн-музеї літньої наукової школи з музейної педагогіки сприяє процесу виховання особистості, підвищує інтерес учнів до науково-дослідницької діяльності та навчання, виробляє здатність до самостійних суджень, розвиває критичне мислення. А досягнення цих завдань передбачає застосування психологічних, культурологічних, етичних, естетичних знань та вмінь у поєднанні з інтерактивними технологіями та новими формами роботи.

Освітня діяльність в умовах воєнного стану, спільними зусиллями з музейниками та науковцями, засобами музейної педагогіки послідовно плекають майбутнє України, її патріотичне та національно-свідоме молоде покоління.

МУЗЕЙ ЯК СУЧАСНИЙ ЦЕНТР РЕАБІЛІТАЦІЇ І АРТТЕРАПІЇ

Караманов Олексій,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи, викладач-методист
ВСП «Педагогічний фаховий коледж», завідувач
Науково-навчальної лабораторії музейної педагогіки,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів
ank@online.ua

В умовах воєнного стану, який переживає Україна, особливого значення у суспільстві набувають різні способи реабілітації громадян від наслідків війни — вимушеного переміщення, евакуації, поранення, дискомфорту, стресу, страху, паніки, негативних емоцій тощо. Справді, все, що відбувається останнім часом у країні, є колективною травмою для нашого суспільства, адже власні переживання кожним сприймаються не як унікальні, а як масові, поділені з великою кількістю людей (Вознесенська, 2015, с. 43).

У цьому на допомогу нам можуть прийти культура і мистецтво, зокрема арттерапія і реабілітаційні практики, розвиток яких зумовлений пошуком ефективних технологій, пов'язаних із вирішенням психоемоційних та особистісних проблем людини. Оптимальним місцем реалізації таких практик виступає музейний простір як центр ефективної комунікації з різновіковою аудиторією.

Метою нашої розвідки є виявлення потенціалу вітчизняних музеїв для проведення терапевтичних і реабілітаційних практик в умовах воєнного стану.

Загалом музейну арттерапію можна визначити як метод психологічної роботи, який використовує музейне середовище та образотворче мистецтво для досягнення позитивних змін в особистісному розвитку людини, її емоційній та когнітивній сферах, а також як спосіб зцілення за допомогою творчого самовираження, де «зцілення» — це досягнення людиною певного цілісного усвідомленого стану (Вознесенська, 2015, с. 44).

Дослідження зазначають, що арттерапія має кілька форм: активну (пацієнт сам створює малюнки, скульптурні зображення, живописні та музичні твори тощо), пасивну (пацієнт використовує художні твори, створені іншими митцями, тобто розглядає картини, слухає музику, читає книги й ін.), змішану (пацієнт використовує твори відомих митців для створення власних живописних картин, малюнків, скульптурних зображень й ін.), а також існує два основних варіанти арттерапевтичної роботи — індивідуальна та групова (Авер'янова, 2020, с. 10).

Актуалізація терапевтичної ролі музеїв зумовлена важливістю психосоціального відновлення для учасників бойових дій, вимушених переселенців, громадських активістів, що перебувають у стані емоційного вигорання; потребою в розробці ефективних систем реабілітації психологічної травми, спричиненої війною, мобілізації творчого потенціалу людини, внутрішніх механізмів саморегуляції та зцілення; потребою у зверненні до культурної спадщини як визначального суспільного та соціального орієнтира.

Відомо, що експозиції та тематичні виставки дають змогу в індивідуальній або груповій роботі через механізми арттерапії (символізація, децентрування, екстерналізація) рефлексувати та опрацювати емоційні переживання. Музейне середовище відповідає вимогам середовища для арттерапії, виступає умовою для активізації творчої діяльності, а також символічної та терапевтичної комунікації. Музей як місце інтеграції мистецького, історичного та емоційного досвіду людства є готовим простором для фасилітації пси-

хологічних і соціальних процесів. Він не тільки вирішує естетичні та освітні завдання, а й активізує неусвідомлювані процеси психіки для досягнення психотерапевтичних цілей.

З цього випливає вагомість та важливість терапевтичної ролі музеїв, а саме:

- розвиток навичок саморегуляції;
- подолання наслідків психотравмувальних подій;
- адаптація до актуальних соціально-психологічних умов;
- подолання відчуття ізольованості та навчання різних моделей комунікації;
- занурення в нові соціальні ролі та моделі поведінки.

Найважливішими напрямками терапевтичних стратегій музею ми вважаємо:

- тренінги комунікації з ефектами занурення;
- музейні реабілітаційні програми з урахуванням індивідуалізації та універсального дизайну;
- терапевтичні майстер-класи;
- заняття з елементами сторітелінгу;
- спеціальні заняття для формування групової ідентичності.

Ідеї музейної реабілітації та арттерапії активно втілюються у діяльності багатьох вітчизняних музеїв, культурних та просвітницьких центрів.

Приміром, проєкт Реабілітація: Арт-терапія (Київ) — це інноваційна програма мистецько-психотерапевтичної реабілітації для матерів і дітей, що постраждали від російської агресії і потребують психологічної підтримки.

Метою проєкту є використання арттерапії та артрефлексії як засобів психологічної допомоги постраждалим під керівництвом професійних психологів, а також надання важливої фактичної та практичної інформації для розробки ефективних систем реабілітації психологічної травми, спричиненої війною (МІТЕЦ.УА, 2023).

У містечку Шостка (Сумська область) на базі музеїв міста проводять майстер-класи та арттерапію для психологічної

підтримки місцевих жителів та переселенців. На основі проєкту «Терапія мистецтвом», ініційованого для допомоги у подоланні психологічних наслідків війни, створюється дуже ефективний унікальний терапевтичний простір мистецтва у поєднанні з психологією, адже «музеї у територіальних громадах наразі мають переформатуватися, наповнитися іншими сенсами, стати місцями, які не тільки бережуть історію та експонати, а й надають людям відчуття захисту під час проживання нового історичного періоду — коли знову йде боротьба за Україну, за національну ідентичність» (Укрінформ, 2023).

Ще один приклад — історичний музей імені Омеляна Дверницького у м. Володимир на Волині, де відбуваються арттерапевтичні заняття, такі актуальні зараз для усіх українців, що перебувають у постійному стані емоційного напруження через війну. Вони використовують нейрографіку — один із напрямів арттерапії, який застосовує спонтанний, інтуїтивний малюнок, коли у процесі роботи людина перетворює свої думки та досвід на символи та метафори, зрозумілі лише їй. Це дозволяє осмислити власне «Я», а також подолати стрес та психологічні порушення у дітей та дорослих. Окрім того така робота допомагає звільнитися від негативних почуттів та розслабитися, спрямувати свою енергію на покращення взаємовідносин у колективі (Слово правди, 2023).

Отже, музейна терапія і реабілітація сприяють:

- психосоціальному відновленню особистості засобами музейної педагогіки;
- можливостям творчого самовираження в музейному освітньому середовищі;
- зниженню тривожності та покращенню взаємин з оточуючими під час різних форм комунікації;
- підвищенню рівня самооцінки під час участі в різних формах музейних занять.

Вітчизняні музейні заклади мають величезні ресурси і потенціал для проведення арттерапевтичних та реабілітаційних

занять із вимушено переміщеними особами, біженцями, військовими, іншими категоріями громадян, які отримали стрес та психологічний дисбаланс унаслідок військових дій. Вважаємо, що такі ініціативи обов'язково повинні знайти усебічну підтримку на державному рівні.

Використані джерела

1. Авер'янова, Н. (2020). Арт-терапія як засіб реабілітації учасників бойових дій в умовах російськоукраїнського збройного конфлікту. Українознавчий альманах, 26, 8–12.
2. Вознесенська, О. Л. (2015). Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 3 (29), 40–47.
3. МІТЕЦ.УА. (2023). «Реабілітація. Арт-терапія» для матерів та дітей, котрі постраждали від війни. URL: <https://mitec.ua/reabilitacziya-art-terapiya-dlya-materiv-ta-ditej-kotri-postrazhdaly-vid-vijny/>
4. Слово правди. (2023). Музейна арт-терапія. URL: <https://slovopravdy.com.ua/muzejna-art-terapiya/>
5. Укрінформ. (2023). У Шостці на базі музеїв переселенцям надають психологічну підтримку мистецтвом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3464776-u-sostci-na-bazi-muzeiv-pereselencam-nadaut-psihologicnu-pidtrimku-mistectvom-ulead.html>

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЕТА ДМИТРА КРЕМІНЯ

Коломієць Раїса,

методист кабінету навчального «Освіта Миколаївщини»
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Миколаїв
raisa.kolomiiets@moippo.mk.ua

Ця публікація про видатну людину, поета, публіциста, есеїста, перекладача, автора двадцяти п'яти збірок

віршів, Дмитра Дмитровича Креміня, якому у цьому році виповнилося б 70 років з дня народження.

Народився Дмитро Кремінь 21 серпня 1953 року в с. Суха Іршавського району Закарпатської області, в сім'ї колгоспника. Батьки піклувалися про розвиток дитини і мотивували її до навчання. Дмитро продовжив здобувати освіту в Ужгородській школі-інтернаті для обдарованих дітей. Навчався у студії образотворчого мистецтва при Закарпатському обласному будинку художньої творчості та відвідував ізостудію ушавленого художника і педагога Золтана Баконія. Баконій помітив у дитини художнє бачення навколишнього середовища, прагнув розвинути художні смаки Дмитра, навчав його бачити прекрасне у природі, у житті, прищеплював любов до творчості, а тому не випадково хлопець став переможцем міжнародного конкурсу дитячого малюнка.

Далі Дмитро Кремінь вступає на філологічний факультет Ужгородського державного університету (1975 р). А після закінчення вишу не міг залишитися на Закарпатті через свої неординарні погляди. Пише свої перші вірші. Бере активну участь у літературному об'єднанні при Закарпатській організації СПУ. Спілкується з відомими класиками української літератури. Коли почалися гоніння на інтелігенцію та письменників, у цю когорту ненадійних потрапив і Дмитро Кремінь. Друзі порадили змінити місце проживання. Дмитро Кремінь їде працювати учителем української мови та літератури в Казанківську середню школу № 2 Миколаївської області (1975–1977 рр). Він приїхав у степовий край, який став для нього другою батьківщиною. «Тут, у Казанці, я відкрив собі цілий степовий материк. Це батьківщина Павла Глазового, батьківщина народної комедії Леоніда Юхвіда «Весілля в Малинівці». Але це тільки література. А народ виявився страшенно доброзичливим. Тим паче — море вчорашніх студентів, які тут же, як і я, ставали лікарями, вчителями. Я ж тоді був двадцятирічним

хлопцем, елегантним і красивим. А що дітей у школі любив і ніколи не давав образити нервовим колегам, то й діти мене любили. А значить, полюбили й ненависну їм до того укромову й укрлітературу, яку я викладав. Щоб тебе пам'ятали, щоб тебе любили в народі і в такі часи, як наші, — для цього й самому треба бути людиною» (Вікіпедія, 2023).

Приїхавши у Казанку вчителем, Дмитро Кремінь не залишив свій хист до віршування. Він добре поєднував і талант учителя і поета. Олександр Гаврош так писав про Дмитра Креміня: «...У долі горянина з'явилася степова Казанка, яка на карті виглядала поруч з морем. Але за чотири роки тамтешнього учителювання поет так і не скупався у хвилях Чорного моря, натомість змушений був навіть купувати питну воду, якої в степу бракує» (Постать Дмитра Кременя, 2023).

Дмитро Кремінь щиро полюбив широкі плеса степу, любив своїх учнів і старався прищепити таку ж любов до рідного краю, до краси українського слова у душі кожного свого учня. Він частенько ходив у степ на гостини, там черпав нові відчуття. У степу кожна людина почувається вільною, варто вийти в широкий степ, вдихнути на повні груди тонкий та солодкий запах степових квітів. Він просто любив доторкнутися до землі, закрити очі, відчути голоси пташиного співу та послухати своє серце, що б'ється в такт зі степом, з природою, зі свободою. У такі хвилини народжувалися віршовані рядки: «Далеке крайнебо, пропахле пригаслими зорями, і стиглими зорями, й степом, де колос і цвіт...» (Поетичні майстерні, 2023).

Степовий край для Дмитра Креміня став натхненням, колискою творчості, зорею поетичного парнасу. І тому не випадково з'явилася перша збірка віршів «Травнева арка» (1978). Передмову до збірки написав відомий поет і публіцист Віталій Коротич, який дав високу оцінку молодому даруванню. Ось деякі рядки ранніх віршів поета:

Ледь шелестить вологими губами
В колодязі глибокому вода.
Глибока ніч схиляється над нами,
Зірками в душу небо загляда

(Поетичні майстерні, 2023)

Згодом поет починає працювати кореспондентом районної газети (1977–1979) і робить спроби у якості журналіста. Дмитро Кремінь з головою поринає у журналістику. Він описує звичайну працю володарів землі, пересипаючи віршованими рядками. У своїй роботі журналіста Дмитро Кремінь дуже ретельно підходив до збору інформації, до вивчення тої події, яку мав описати. Та особливо багато пише поезії. І згодом виходять його збірки «Південне сяйво» (1982), «Танок вогню» (1983).

Талант Дмитра Креміня як педагога найбільше розкрився, коли обіймав посаду керівника обласної літературної студії «Джерела», пізніше керівником обласної молодіжної літературної студії «Борвій». Він завжди був серед молоді. Працював на посадах доцента Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв, Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського, професора Південнослов'янського інституту Київського славистичного університету, Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (за сумісництвом). І це тільки маленька частинка діяльності поета Дмитра Креміня. Помер Дмитро Кремінь 21 травня 2019 року у м. Миколаєві. Його творча діяльність ще чекає свого дослідника.

Використані джерела

1. Вікіпедія. (2023). Кремінь. Дмитро. URL: <https://uk.wikipedia.org>
2. Поетичні майстерні. (2023). Дмитро Кремінь (1953–2019). Вірші. URL: [https:// maysterni.com>publication](https://maysterni.com>publication)
3. Постать Дмитра Креміня. Закарпатець став символом. (2023). Рідсвобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МЕНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Крутий Віталій,

директор, Комунальний заклад
«Менський краєзнавчий музей
ім. В. Ф. Покотила»
Менської міської ради,
м. Мена
muzeum.mena@gmail.com

Російська агресія 24 лютого 2022 року кардинально змінила роботу мабуть усіх музеїв України, а особливо там, де відбулися активні бойові дії. Через своє географічне розташування наша Менщина опинилась на шляху просування російських військових колон 25 та 26 лютого та в останній день зими. До початку агресії наш музей працював у штатному режимі, працював краєзнавчий гурток, проводились тематичні екскурсії для місцевих та туристів у населених пунктах громади. Уже о 5 годині ранку 24 лютого над Меною було чути вибухи. На засіданні працівників музею було вирішено сховати в сейфах фондів книги, особливо важливу документацію. Робота музею припинилася, але її було відновлено після повного звільнення Чернігівщини від окупантів 4 квітня 2022 року.

На початку травня команда ГО «Спілка жінок Менщини» спільно з нашим музеєм подало заявку на проєкт від «Спілки ініціатив Чернігівщини». На той момент на території громади проживало близько 7 тис. внутрішньо переміщених осіб, майже половина з них діти шкільного віку. Сума проєкту 25 тис. грн. мала покрити транспортні та харчові

витрати для всіх учасників. Першим кроком у реалізації стало оперативне дослідження потреб переміщених осіб та можливості їх долучення до культурного та історичного життя нашого краю. У соцмережах поширювалась інформація про можливості організації подорожей нашим краєм. «Менщина туристична» з 2017 року на постійній основі організовує подорожі як у межах краю, так і в інші регіони. Було розроблено та впроваджено 7 веломаршрутів, переважно для внутрішньоопереміщених дітей шкільного віку та їхніх батьків. Акцент ставився на унікальності нашого краю, місцях бойових дій та аналогію 2022 року з подіями 1917–1921 рр. та Другої світової війни.

Паралельно розпочали роботу над проектом «Менські говірки». Грантодавцем виступили «Громадські ініціативи України» за сприяння Національного фонду підтримки демократії (NED). Масштабна діяльність мала залучити бібліотеки, школи, музеї та небайдужих громадян. Робота провадилася в кількох напрямках: так при шкільних музеях та бібліотеках були проведені опитування людей старшого покоління. Збирались застарілі та маловживані слова на Менщині. Було зібрано більше 500 слів, з них вибрано 80, які увійшли до настільної гри за принципом доміно «Менські говірки», де на кожній карточці є слово та зображення. Загалом було випущено 150 екземплярів, планується ще випуск через постійний попит. Безкоштовно кожний навчальний заклад та бібліотеки отримали екземпляри гри. Зараз точно відомо, що гра постійно використовується на уроках краєнавства та виховних годинах. Фінальним етапом стали презентації та випуск двох відеороликів про проект.

Проект від «Поліського фонду», що мав незначний бюджет — 3 тис. грн., передбачав проведення двох акцій для молоді. Перша полягала в проведенні Дня молоді в Комунальному закладі «Центр культури та дозвілля молоді». З дітьми були

проведені інтерактивні ігри та квест. Другою акцією стали спортивні змагання з настільного тенісу серед дітей до 18 років.

Нині розпочато підготовку проекту «Дерев'яні “очі” Менщини». Він передбачає дослідження, оцифрування та виготовлення пазлів дерев'яного мережива (лиштви) вікон, фронтонів будинків. Ініціатором проекту стала активна молодь. Саме молодь на початку повномасштабного вторгнення створила волонтерський центр «Волонтери Менщини», збирали продукти харчування, плели сітки, виготовляли окопні свічки тощо. Разом із музеєм передбачається провести шість експедицій, презентацій. Мета проекту — популяризація вже зникаючого дерев'яного мережива фасадів будинків, вікон, портиків, фронтонів. Навчальні заклади отримують сучасні ігри-пазли для учнів. Для найменших учнів будуть виготовлені розмальовки зі зразками мережива (до 1000 штук).

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСАХ ВІДНОВЛЕННЯ ФОТОЗОБРАЖЕНЬ

Кудряк Віктор,

старший науковий співробітник,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ
masterds56@gmail.com

Можливості нових комп'ютерних технологій перевтілювати реальність у віртуальний світ суттєво доповнені широкими функціональними можливостями сучасних цифрових пристроїв і комп'ютерних програм. Основою для віртуальних освітніх і наукових сайтів є оцифровані фотозображення, отримані із застосуванням спеціалізованих пристроїв, професійної оптики і новітніх технологій зйомки. На їх основі

будуються кругові і сферичні панорами, багатосторінкові фотогалереї та інтерактивна 3D-графіка. Тому до якості самих фотографій висуваються високі вимоги — максимально точно передавати основні властивості предметів зйомки (фактуру, колір, деталі, форму), мати найбільш виграшний ракурс та підкреслювати об'єм, реалістично відтворювати тони живопису, природне освітлення пейзажів тощо. А у фотографіях технічного характеру, де взагалі неприпустимі нечіткість, розмиття, відхилення в експозиції кадру, засвічення, він'єтування, наявність шумів та інших артефактів, потрібна максимальна якість зображень. Тому так важлива правильна організація процесу оцифрування експоната, що передбачає технології створення цифрових фото і відео, а також технологічні засоби — фотоапаратуру, освітлювальні прилади, засоби корекції та профілізації кольору всього цифрового тракту.

Але в музейних сховищах значна частина артефактів, бібліотечних раритетів, світлин і слайдів у фотоархівах являють собою матеріали, які переважно потребують реставрації. Це і відновлення кольору, чіткості та різкості фотографій, усунення механічних пошкоджень, отриманих під час зберігання, й інших дефектів, отриманих за час користування.

Раніше Google для реставрації старих фотографій представляв програму PhotoScan (Фотосканер. 2021) Програма давала можливість оцифрувати та відреставрувати знімки, зроблені багато років тому, вирівняти та змінити орієнтацію зображення, прибрати непотрібні відблиски. Однак якість кінцевого зображення все ж таки була низькою.

У 2021 році Google інформував, але не надав доступу до технології, що давала змогу збільшувати роздільну здатність зображень у 16 разів, зберігаючи при цьому ключові деталі. Технологія, яка дослівно називалася «Створення зображень високої чіткості з використанням моделей дифузії», включала алгоритм, що давав можливість, у кілька підходів додаючи зображенню відсутні пікселі, збільшувати

масштаб фотографії, наприклад, з розміру 64×64 до 256×256, а потім до 1024×1024 (Jonathan Ho, & ест, 2021).

Можливості відновлення якості фотографічних матеріалів останнім часом значно розширюються з розвитком штучного інтелекту. Дослідники з компанії Tencent розробили інструмент на основі технологій штучного інтелекту, який дає змогу відновлювати старі пошкоджені фотографії у якісніші зображення.

Рис. 1. Приклад використання штучного інтелекту для відновлення світлин

Ця розробка отримала назву GFP-GAN (Generative Facial Prior-Generative Adversarial Network) (Tencent, 2021). Розробники також опублікували свій код, щоб дозволити будь-кому впроваджувати технологію оновлення у власні проекти.

Нова система оперує інформацією про завантажені фото, порівнює їх з «моделями» бази даних штучного інтелекту і на основі реалістично згенерованого «відновлення» заповнює деталі, яких бракувало в оригінальному первісному зображенні.

Суть методу відновлення зображень полягає у тонкому налаштуванні моделі штучного інтелекту шляхом вимірювання відмінностей між штучними моделями та реальними фотографіями. Висока точність та якість кінцевого

фотозображення забезпечується завдяки тому, що алгоритм GFP використовує зворотний зв'язок із генерованою моделлю у різні моменти процесу, допомагаючи зберегти ідентичність та точніші характеристики в порівнянні з іншими алгоритмами реставрації фотографій.

Гарний баланс реальності та точності досягається за допомогою використання нових шарів трансформації просторових ознак із розділенням каналів. Тобто завдяки потужному попередньому генеруванню обличчя та делікатному дизайну GFP-GAN може якісно відновлювати деталі обличчя та покращувати кольори.

Потенційні сфери застосування цієї технології доволі різні — від відновлення старих сімейних фотографій до медичних досліджень із використанням якісних світлин.

На рис. 1 наведені достатньо інформативні результати використання штучного інтелекту для відновлення світлин відомих письменників, поетів, акторів, науковців сучасності і минулих століть для експозицій віртуальних музеїв, бібліотек, архівів та ін. Вражає точність відтворення найдрібніших деталей зображень, якість колірної реставрації фотографій, що майже втратили колір, і точність перетворення чорно-білих зображень на кольорові, усунення дефектів і навіть виправлення некоректних експозиційних параметрів, встановлених ще при самій зйомці.

Сподіваємось, із розвитком технологій ресурси штучного інтелекту стануть незамінні також для реставрації живопису і особливо картин та ікон, які втратили колір та отримали механічні пошкодження, у тому числі значні.

Використані джерела

1. Фотосканер. (2020). Нове життя старих знімків. URL: <https://www.google.com/photos/scan/>
2. Jonathan Ho, Chitwan Saharia, Brain Team. (2021). High fidelity image generation using diffusion models. BLOG. URL: <https://ai.googleblog.com/2021/07/high-fidelity-image-generation-using.html?m=1>

3. Tencent. (2021). ITC.ua. URL: <https://itc.ua/tag/tencent/>

ІМЕНА НА СКРИЖАЛЯХ ІСТОРІЇ

Мельник Наталія,

учитель вищої категорії, заступник директора
з виховної роботи, Красносільський заклад
загальної середньої освіти I–III ступенів
Володимирецької селищної ради
Вараського району Рівненської області
nataliemelnuk1012@gmail.com

Борцю за мир

(Присвячено Роману Сергійовичу Авруці)

На скрижалях історії імена тих,
Хто в берцях за мир на схилах крутих,
Хто відважно у руки взяв автомат;
Для мами — синочок, для інших — солдат.
Воює відважно, сміливо Роман,
Щоб країна не мала неволі кайдан.
Сльозами обливається рідна земля,
Зазнала наруги рашистів і зла.
За правдою світла прийде перемога,
Молитва ж вкраїнців — героям підмога.
Закінчиться люта, кривава війна,
Піде до кобзона кацапська орда.
Я вірю: настане свята перемога,
Зникне безсоння матерів і тривога,
Священна буятиме цвітом земля,
Козацька засіється хлібом рілля.

Наталія Мельник

Війна — страшне слово, яке несе у собі розуміння великих страждань, понівечені долі, відібране життя, зруйновані мрії і сподівання, украдене дитинство. Саме

герої сьогодення пишуть історію часу. Адже вони захищають Батьківщину, відстоюють територіальну цілісність, яку залишили їм предки, від збройної агресії російської федерації. Ми повинні пам'ятати і шанувати кожного захисника миру, світлого майбутнього.

Шкільний музей — освітній центр, де зберігається правда, достовірна інформація про борців за волю на Сході України, щоб прийдешні покоління знали своїх героїв, виховувалися на їх прикладі любові до рідної землі. Я твердо вірю: ніколи не будуть майоріти чужі прапори на нашій Україні, патріоти дають гідну відсіч противнику, щоб прийдешні покоління не мали неволі.

Також всі визволителі заслуговують того, щоб про них знали. Надихнув на ідею створення проекту «Особистості творять історію» наказ Рівненського інституту післядипломної освіти, де організовувався інтернет-фестиваль відеороликів музеїв при закладах освіти «Музей — жива пам'ять народу» по різних тематичних напрямках. Перші два відеоролики, «Герой нашого часу» (Гаврилюк С.В.), «Герой сьогодення» (Гаврилюк О.П.), були надіслані на запропонований захід.

Згодом уже створені наступні відеоролики:

- «Відстоює мир» (Патлатий В.О.);
- «Борець за мир» (Аврука Р.С.);
- «Виборює мир» (Ковлев М.П.);
- «Захисник миру» (Ковлев О.М.);
- «Повертає мир» (Гаркуша В.Р.);
- «Бореться за Україну» (Беленчук А.І.);
- «Борець за волю України» (Трофимчук В.М.).

Односельчани, не тільки учні, чекали появи нової відеорозповіді про героя, який ще вчора поряд з ними сів хліб, ростив дітей, займався улюбленою справою. Це жест підтримки патріотам незламної країни, підтвердження того, що ми про них пам'ятаємо, гордимся, чекаємо живими. Ми посилаємо велику вдячність і шану справжнім синам нації

за захист від російських загарбницьких військ, бо великою ціною платять за волю України. А ще я маю велике бажання: Нехай Матінка Божа покриває воїнів України своїм Омофом на передовій. Щоб повернулися солдати до отчих домівок живими і з перемогою. Нехай кожна мати дочекається сина чи доньку, які виборюють суверенітет українських земель.

Нелегкий шлях

Дороги перемоги важкі,
Тернею покриті, в крові.
Солдати в окопах, в снігу
Виборюють мирну снагу.
Ракети в країну летять,
Сирени волають, кричать.
Нікчеми ж воюють з дітьми.
Це роблять вони залюбки...
Як можна жити лиш так,
Щоб погрузнути в тяжких гріхах?
Вовік честі не здолати поріг,
Тим, хто з совістю дружити не зміг.

Наталія Мельник

Потрібно зазначити, що відеоролики «Герой нашого часу» (Гаврилюк С.В.) та «Герой сьогодення» (Гаврилюк О.П.) були оргкомітетом Фестивалю Рівненського інституту післядипломної освіти відзначені «...за оригінальність ідеї, спроби її розкриття та силу емоційного впливу роботи у інтернет-фестивалі відеороликів музеїв при закладах освіти «Музей — жива пам'ять народу».

Життя вишиває час, а точніше, це місток між минулим і майбутнім, жива частка нашої історії.

Саме діяльність шкільного музею допомагає здобувачам освіти знайомитися із достовірними матеріалами історичного, культурного та духовного надбання рідного краю, барвами якого ми пишаємося.

Українські барви

Синьо-жовті кольори –
Любі, милі нам вони.
Миру символи бутони,
Радості душі перони.
Синя смуга — небо ясне,
В ньому лише миром пахне.
Жовта — нивонька рясна
Із міриадами зерна.
Мак червоний — символ волі,
Пишно він цвіте у полі.
Рада я, що українка,
гордої нації краплинка.
Хай квітує мирне поле.
Родить хай пшеничне море.
Пісня миру хай лунає
Над квітучим рідним краєм.

Наталія Мельник

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (З ДОСВІДУ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ ГАЛАГАНА)

Острякова Олександра,

старший науковий співробітник відділу
науково-освітньої роботи, Чернігівський обласний
художній музей імені Григорія Галагана
artmuseum.ch.info@gmail.com

У критичний для держави час робота культурних установ (музеїв, галерей, бібліотек) є дуже важливою для суспільства, бо посилює відчуття стабільності психологічного стану людини. Щоденні тривоги вносять свої корективи, і

тому зараз до нас приходять більше діти з батьками, ніж групи учнів у супроводі вчителів. Адже це реалії сьогодення. Відвіданню також сприяє наявність в музейному приміщенні облаштованого сховища. Адже це реалії сьогодення.

Під час відвідання музею мами неодноразово казали, що із задоволенням читають разом із дітьми публікації не тільки серйозного, але й розважального змісту на музейній сторінці. Наприклад, дописи про Європейський день kota, День ліні, День соняшника або День «Надихни своє серце мистецтвом», Всесвітній день мрії, Всесвітній день книголюба тощо, часто у супроводі ілюстрацій певними музейними експонатами. Читаючи, діти та дорослі відволікаються та відпочивають, отримують не тільки певні знання, але й позитивні емоції, і в цей важкий час музей стає для відвідувача не просто закладом культури, але й компаньйоном, приятелем, другом. Побачивши на екрані монітору незвичайну картину або цікавий факт, відвідувачі будь-якого віку прагнуть потім прийти до музею і побачити все це «вживу», радять відвідати своїм друзям та знайомим.

Також необхідними для виховання дітей шкільного віку є публікації патріотичного змісту, які нагадують нам про сторінки нашої історії — День Героїв Небесної Сотні, Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту, День Чорнобильської трагедії, День пам'яті захисників України, День Мартина Милостивого — покровителя військових капеланів тощо.

Окрім публікацій ми пропонуємо школярам і традиційні офлайн-зустрічі та заходи: наприклад, до річниці широкомасштабного вторгнення РФ на територію України та Дня кримського спротиву відбулась лекція за участю Сергія Бутка представника Українського інституту національної пам'яті в Чернігівській області, з нагоди Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні була проведена зустріч з учасниками Євромайдану Євгенієм Петренком та Володимиром Мозговим. В обох випадках до нас прийшли учні середньої школи № 3.

У березні для родин з дітьми та жінок майстер-клас з виготовлення свічок з воску провела учасниця АТО Богдана Короваєва. А після закінчення заходу кожен з учасників отримав приємний сюрприз — антистрес-набір для творчості. Адже це був не просто майстер-клас, а певний відпочинок та терапія.

У зв'язку з минулорічним повномасштабним вторгненням ми певний час працювали без відвідувачів, і як результат, з проєктів запланованих в офлайн-форматі, а реалізованих онлайн, ми створили цілу рубрику «Виставки, яким завадила війна», де представили як знаних, так і молодих митців: Марфу Тимченко, Олега Євлаша, Оксану Єфименко.

Також співробітники нашого музею створюють онлайн виставкові проєкти, що знаходять своє продовження і оффлайн, — плакатна виставка за мотивами робіт ніжинської художниці Катерини Васечко «Не на тих напали», виставка ескізів патріотичного муралу, фотовиставка «Янголи спорту», де представлені портрети спортсменів, які загинули під час війни.

А нещодавно під час виставки «Свобода вибору» наші відвідувачі за допомогою планшета та завантаженого застосунку artvive змогли «оживити» оцифровані офорти ізраїльських художників Сергія Бунькова та Тенно Пент Соостера. Митці створюють «живі ілюстрації» алфавіту мови іврит, перегляд яких викликає у відвідувачів будь-якого віку радість. І ніхто не залишився байдужим.

Онлайн-аукціон творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, кошти від продажу яких спрямовуються на допомогу ЗСУ, поступово перетворився на постійно-діючу виставку, де можна не тільки придбати певний твір, але й просто пожертвувати кошти, поклавши їх до скриньки.

Уже багато років музей співпрацює з Чернігівською дитячою художньою школою, у наших залах не лише експонуються роботи учнів цього закладу та інших мистецьких шкіл області, а також персональні виставки викладачів та випускників художньої школи. У січні було відкрито

то виставку за результатами Відкритого міського конкурсу образотворчого мистецтва «Святкові зимові розваги». Конкурсанти різного віку присвятили свої роботи чарівній атмосфері новорічних та різдвяних свят.

Згодом у квітні благодійний фонд «Рокада» організував у нашому музеї виставку дитячих малюнків учасників акції «Коли ми разом», на якій були представлені роботи дітей, змушених через війну залишити свої домівки і стати внутрішньо переміщеними особами (ВПО), а також вихованців Чернігівської дитячої художньої школи.

Зараз у межах відзначення 40-річчя Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана у нас діє персональна виставка творів народного художника України, багаторічного директора нашого закладу (1992–2000) Володимира Ємця. Він створив цілу низку портретів відомих постатей культури, освіти та політики. І куратор проекту Олена Ісаченко організовує «Музейні зустрічі» з цікавими непересічними особистостями нашого краю, які були його друзями, колегами або учнями.

Так, 27 квітня відбулась не тільки зустріч з директоркою Чернігівської Дитячої художньої школи, мистецтвознавцем, ученицею Володимира Ємця Марією Рибіною-Ткач, а ще й майстер-клас зі створення портрету, який провели досвідчені педагоги для своїх вихованців. Сталі традиції дарують нам та нашим відвідувачам певну стабільність, упевненість та надію.

У межах зазначеного вище ювілею ми започаткували онлайн-вікторину з 6 питань, що стосуються картин з музейної колекції. Рівень складності яких дозволяє дітям брати в ній участь разом із батьками.

Співробітники нашого музею невимушено допомагають дізнатися про щось нове, відволіктись від сьогодення і просто відпочити та отримати нові враження. А ще це той досвід, який багатьом зараз потрібен — залишити свої помешкання та здійснити подорож до світу мистецтва, який знаходиться поряд із кожним з нас.

ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ: ІДЕЙНА КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ «НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ЕНЕРГІЯ»

Охват Сергій,

магістрант кафедри ЮНЕСКО
з наукової освіти Український державний
університет імені Михайла Драгоманова,
керівник Громадської організації
«Центр реконструкції та енергомодернізації»,
м. Київ
serg.ohvat@gmail.com

Савиченко Оксана,

магістрантка кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, методистка II категорії
відділу регіональної співпраці НЦ «МАНУ»,
м. Київ
oxana135@gmail.com

Федорченко Вікторія,

магістрантка кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, методистка II категорії
відділу регіональної співпраці НЦ «МАНУ»
м. Київ
95vfedorchenko@gmail.com

Енергетична безпека є одним із головних викликів ХХІ століття, який набув особливої актуальності після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Пошук

рішень із підвищення енергоефективності, енергозбереження та відповідального споживання й виробництва енергії є сучасними глобальними трендами, які узгоджуються з однією з цілей сталого розвитку (ЦСР 7 «Відновлювана енергія») (The 17 Goals, 2021) й відображені в Енергетичній стратегії України на період до 2050 року та Стратегії енергетичної безпеки України. Метою державної політики в цій галузі є «забезпечення збалансованості економічного, соціального й екологічного вимірів сталого розвитку України» (Стратегія, 2021).

Економіка України, як і багатьох країн світу, значною мірою залежить від викопного палива, що є одним із вагомих чинників кліматичних змін. Після військового вторгнення РФ в Україну аргументи на користь швидкого переходу країн ЄС на чисту енергію стали як ніколи актуальними у пошуках способів зменшити залежність від постачальників палива. Збільшення частки енергії з відновлюваних джерел дає змогу не тільки заощадити кошти, а й відкриває можливості для розвитку національних виробників і розробників обладнання, які працюватимуть на внутрішньому та міжнародному ринках. Усе це вказує на необхідність залучення якомога більшої кількості випускників до інженерно-технічних спеціальностей, а також підвищення рівня обізнаності українського суспільства в питаннях енергозберігаючих технологій.

Україна володіє потужним потенціалом для трансформаційного переходу на нову модель функціонування енергетичного сектору, що передбачає використання відновлюваних та альтернативних джерел енергії. Важливою умовою впровадження та розвитку нового ринку електроенергії є підвищення енергетичної грамотності у громадах, зокрема формування компетентності з питань енергетичної безпеки, енергоефективності та енергозбереження (Запорожець, Сліпухіна, Атамась, 2021, с. 55).

Енергетична грамотність — це розуміння природи й ролі енергії у світі та житті людини, а також здатність знаходити

рішення для актуальних проблем, спираючись на таке розуміння (Energy Literacy, 2020). Раннє залучення до усвідомлення питань енергозбереження є метою просвітницьких і навчальних програм, що реалізуються в багатьох країнах світу за допомогою різних платформ та проєктів. Одним із потужних ресурсів для формування енергетичної грамотності населення є науково-технічні музеї, зокрема центри науки, які зародилися у США ще наприкінці 1960-х років, а згодом поширилися по всьому світу. Основною метою діяльності таких музеїв є створення та підтримка культури навчання, яка сприяє процесу особистого дослідження, експериментування, спілкування, розуміння та обміну знаннями про оточуючий світ (Semper, 1997).

Ми пропонуємо концепцію пілотного проєкту зі створення наукового центру «Енергія», метою якого є формування енергетичної грамотності в територіальних громадах України шляхом просвітницької та науково-освітньої діяльності, а також через залучення дітей і молоді до дослідницької діяльності. Ідея проєкту виникла під час обговорення науково-освітньої концепції музею науки для громади магістрантами УДУ імені Михайла Драгоманова й стисло викладена у цій статті.

Завданнями проєкту є:

- підвищення рівня обізнаності населення з питань енергетики, енергоефективності й енергозбереження шляхом інформування про економічні, екологічні й соціальні переваги, які дає енергозбереження та ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів, відновлюваних джерел енергії й альтернативних видів палива;
- підвищення рівня усвідомлення екологічних аспектів енергетики та енергетичних аспектів охорони довкілля;
- формування стійких навичок енергозбереження через наочне та інтерактивне навчання, а також за допомогою досліджень та експериментів, що демонструють відновлювані джерела енергії в дії;

- формування публічного просвітницького простору, який має ресурси для комунікації та впливу на мешканців громади, сприяє активізації громадських ініціатив, формуванню відповідальності за своє майбутнє;
- сприяння навчанню та науково-технічній творчості через креативний і захоплюючий досвід, долучення до науки через наочне й інтерактивне навчання, а також експерименти, що демонструють відновлювані джерела енергії в дії.

Передбачається, що науковий центр «Енергія» стане освітньою платформою, яка сприятиме підвищенню рівня обізнаності в громадах про важливість та переваги відновлюваної енергетики і вплив невідновлюваних джерел енергії на довкілля й зміни клімату. Окрім цього, науковий центр буде демонструвати новітні технології, інновації та досягнення в галузі, знайомити з історіями успіху, тематичними дослідженнями й найкращими світовими практиками. Сучасний експозиційний простір, сформований з урахуванням освітніх трендів, дасть змогу відвідувачам провести цікаві й пізнавальні години за дослідженням експонатів, здійснити віртуальні тури. Лабораторії наукового центру слугуватимуть місцем досліджень і розробок у сфері технологій відновлюваної енергетики. Науковий центр «Енергія» — це сучасний публічний простір, який об'єднає науковців, інженерів та інноваторів для співпраці та обміну знаннями і сприятиме налагодженню ефективної комунікації між науковцями, фахівцями галузі та населенням громади.

Важливою перевагою наукового центру «Енергія» є орієнтація на активну участь відвідувачів у різних заходах — тематичних гуртках, регулярних наукових хакатонах, спеціалізованих олімпіадах, наукових виставках, тематичних круглих столах, симпозіумах, конференціях, лекціях, дискусіях, презентаціях наукових ідей та винаходів тощо. Передбачається,

що цільова аудиторія центру охоплюватиме представників громади всіх вікових категорій, а використання сучасних педагогічних методик STEAM-освіти, інтерактивних виставок та проектного підходу в дослідницькій діяльності дасть змогу створити процес, в якому всі учасники стають основою для синергічного розвитку.

Зважаючи на важливість відновлення України на заходах енергоефективності та враховуючи потребу в розробці й впровадженні відновлюваних джерел енергії, реалізація проекту зі створення наукового центру «Енергія» є актуальною для будь-якої території й будь-якої громади. Формування експозиційного простору відбуватиметься з урахуванням територіальних і соціально-економічних особливостей регіону та ступеня руйнівного впливу, якого такий регіон зазнав внаслідок військової агресії РФ. Важливо, щоб громади максимально інтегрували наукові центри «Енергія» у свої стратегії розвитку, долучалися до реалізації програм, робили їх інформаційними, комунікаційними та підтримуваними майданчиками. Це допоможе відкрити більше внутрішніх ресурсів для розвитку життєстійких громад. Співпраця місцевої влади, громад, бізнесу й наукової та освітянської спільноти в питаннях підвищення енергетичної грамотності дасть змогу покращити ефективність використання енергії та ресурсів і започаткувати всеукраїнський рух відповідального споживання. У довгостроковій перспективі це дасть змогу скоротити витрати на енергетику та збільшити економічну ефективність і покращити конкурентоспроможність бізнесу, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню рівня добробуту в громадах і суспільстві загалом. Упровадження нових технологій та розвиток нових індустрій, пов'язаних з енергозбереженням, стимулюватиме появу нових робочих місць та економічний розвиток громад. Використання відновлюваних та аль-

тернативних джерел енергії, а також енергозбереження дадуть можливість знизити антропогенний вплив на довкілля, зокрема скоротити викиди парникових газів та зменшити забруднення повітря.

Отже, впровадження проєкту зі створення наукового центру «Енергія» дасть змогу реалізувати не тільки просвітницькі та науково-освітні завдання, пов'язані з підвищенням енергетичної грамотності й залученням дітей до наукової освіти, а й принесе безліч додаткових переваг, серед яких економічна ефективність, зниження впливу на довкілля, створення нових робочих місць, покращення якості життя та розвиток партнерства між різними секторами громад.

Використані джерела

1. Запорожець, В., Сліпухіна, І., Атамась, А. (2021). Дистанційний фізичний практикум: Дослідження проблеми побутового енергозбереження. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, 1(26). URL: https://pi.ioid.gov.ua/images/pdf/2021_1/55-64.pdf
2. Стратегія енергетичної безпеки України. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>
3. Energy Literacy: Essential Principles for Energy Education. (2020). URL: <https://www.energy.gov/eere/education/energy-literacy-essential-principles-energy-education#:~:text=Energy%20Literacy%20is%20an%20understanding,in%20terms%20of%20energy%20systems>
4. Semper, R. (1997). Science Centers: Partners in Science Education. APS News, 6, 4. URL: <https://www.aps.org/publications/apsnews/199704/education.cfm>
5. The 17 Goals. (2021). URL: <https://sdgs.un.org/goals>

ОНЛАЙН-ПРОЄКТ «РУШНИКОВА СКАРБНИЦЯ» — ДОСВІД РОБОТИ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ МІСТА КРАМАТОРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пальона Ольга,

старший науковий співробітник,
Музей історії міста Краматорської міської ради,
м. Краматорськ
opalovna123@gmail.com

Починаючи з 24 лютого 2022 року Музей історії міста Краматорської міської ради був зачинений для відвідувачів, адже того ранку, як і багато інших міст в Україні, Краматорськ здригнувся від вибухів. Першочерговим питанням було збереження музейних колекцій, їх переміщення у більш глибокий тил. Процес підготовки та сама евакуація проходила в кілька етапів.

Відтоді, єдиним майданчиком комунікації музею з містянами стали інтернет-платформи, серед яких більш відвідуваною була офіційна сторінка в мережі Фейсбук.

Уже у квітні–травні 2022 року стало зрозумілим, що попри всі трагедії та випробування, які спричинило повномасштабне вторгнення країни-терориста, зацікавленість музейною сторінкою не тільки не зменшилась, а і почала зростати.

Свій сайт на безоплатній платформі та сторінки в найбільш популярних соціальних мережах у закладу були вже протягом багатьох років. Та значне збільшення віртуальної аудиторії відбулося, як і в багатьох інших музеях України та світу, з 2020 року, під час карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19. Саме з того часу на всіх доступних інтернет-ресурсах співробітники музею розпочали систематичне розмі-

цення публікацій, презентацій заходів, проведення конкурсів та вікторин, авторських майстер-класів в онлайн-форматі.

Тож це був і давно знайомий спосіб роботи та спілкування з відвідувачами, і зовсім новий та незвичний одночасно, в умовах воєнного стану.

Після закликів обласної адміністрації евакуюватися близько 60% мешканців тимчасово виїхали з міста та області у відносно безпечні регіони України або за кордон. Більшість працівників музею також залишили місто, тільки кілька з них продовжили працювати віддалено.

Весною 2022 року місто зазнавало регулярних обстрілів, лінія фронту ставала все ближчою, були перебої з електрикою та інтернетом. Після невеликої перерви до свята Великодня співробітники музею зробили кілька тематичних публікацій з метою відновити діалог з постійними відвідувачами, виявити їх побажання та потреби. Це була просто спроба, яка дала свій результат.

Мешканці міста з радістю відгукнулись, від них надходив постійний зворотній зв'язок. Для багатьох музейні публікації в соціальних мережах стали містком, простягнутим крізь сотні кілометрів до рідного міста та минулого життя. Така активна реакція надихала науковців, давала сили працювати у цьому напрямку, попри всі випробування. Більшість користувачів у особистих повідомленнях писали, як сумують за містом та музеєм. Тугу за рідною домівкою цілком розуміли та розділяли і музейники.

Так у співробітників виникла ідея, що навіть на відстані можна підтримати містян, зробити так, щоб віртуальна інформація мала можливість перетворитись на матеріальний предмет.

До повномасштабного вторгнення в музеї систематично, протягом багатьох років досліджувалися зібрані колекції, зокрема етнографічні. Так, ще у 2010 році був виданий ілюстрований каталог «Рушнікова скарбниця» з описом та

світлинами рушників музейної колекції, яких на той час було більше 200, у 2021 році їх кількість збільшилась майже до 400. Протягом 2015–2017 років у музеї проводилась робота над створенням каталогу жіночих сорочок кінця XIX — початку XX ст., із власних колекцій. У 2018 році цей каталог побачив світ. Детальні фото предметів з колекції високої якості роками зберігались у хмарному сховищі музею. Саме з ними розпочали роботу працівники для онлайн-проекту, який отримав таку ж назву, як і музейний каталог — «Рушникова скарбниця».

Ідея проекту полягала в тому, щоб за допомогою спеціальних програм для створення схем вишивки хрестом відмальовувати найцікавіші фрагменти орнаментів рушників, що побутували у Краматорську наприкінці XIX — початку XX ст., та регулярно розміщувати ці схеми на музейній сторінці, об'єднавши їх під одним гештегом та створивши таким чином певну базу орнаментів, які побутували у нашому місті та на його околицях. Кожен охочий, де б він не знаходився, мав змогу відтворити візерунок у цій простій для виконання техніці.

Робота над проектом була розпочата ще влітку минулого року, перша публікація з орнаментом була опублікована на музейній сторінці 14 жовтня 2022 року, з коротким описом проекту та гештегом #skarbkram.

На момент написання цієї статті вже перемальовано і опубліковано на сторінці 88 фрагментів орнаментів, робота триває і далі.

Ми пропонували не тільки спробувати вишити давній орнамент у новому, сучасному звучанні, а й закликали всіх охочих ділитися світлинами робочого процесу та готових робіт.

Нове, потужне звучання «Рушникова скарбниця» отримала завдяки співпраці з громадським проектом «Народжені у вишиванках — непереможні». Його авторка та координаторка — давній партнер музею пані Оксана Муравльова — громадська діячка Донеччини, голова правління ВГО «Союз українок», координаторка Українського розмовного

клубу «Файно». На сьогодні пані Оксана вже двічі переселенка. Вона була викладачем української мови в Ясинуватій, коли це місто в 2014 році окупувала російська навала. Одразу почались погрози, а через кілька днів ворота двору, де мешкала родина, облили бензином, намагаючись підпалити. З одним наплічником Оксана Муравльова разом із родиною була вимушена переїхати до Краматорська, де на той момент мешкали її родичі, а в 2022-му пані Оксана знову була вимушена переїхати. Зараз вона тимчасово мешкає у гостинному місті Бережани Тернопільської області.

Учасники акції «Народжені у вишиванках» з 2017 року дарують вишиті льолі новонародженим малюкам у Всесвітній день вишиванки. Розпочиналося все з кількох льоль у Краматорську, а сьогодні ця акція охоплює понад 30 міст нашої країни. У цьому році волонтери із різних міст вишили та подарували новонародженим понад 1100 перших вишиванок. На багатьох із них стараннями майстринь розквітли та набули нового життя фрагменти орнаментів рушників, які побутували в Краматорську і були включені до «Рушникової скарбниці».

КУЛЬТУРНІ ДІАЛОГИ: МУЗЕЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ГОСТЕЙ ПОЛТАВИ

Пісцова Марія,

завідувачка науково-дослідного
експозиційного відділу етнографії,
Полтавський краєзнавчий музей
імені Василя Кричевського,
м. Полтава
mariapistsova@gmail.com

Роль музеїв у збереженні та інтерпретації культурної спадщини зростає. В умовах воєнного стану та тривалих ремонтно-реставраційних робіт, культурно-

освітня діяльність Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (далі ПКМВК) відбувалась у позамузейному просторі: бібліотечних залах, аудиторіях вишів, шкільних кабінетах. У літній період приймаємо відвідувачів у музейному дворі та флігелі.

Різновікова аудиторія потребувала коректного підходу у виборі тематики (адаптоване розкриття матеріалу) та форм (активні) проведення пропонуванних заходів з урахуванням місця проведення, умов (можливість відключення електроенергії), коригування часу (часті повітряні тривоги). Спосіб комунікації з аудиторією — безпосередній контакт музейників і відвідувачів, сприяв діалогічному спілкуванню, залучаючи до активної участі, що зацікавлювала, адаптувала та заохочувала до засвоєння нової інформації (Удовиченко, 2017, с. 30).

Так, проект для дорослих відвідувачів «Етнографічні зустрічі» був організований на базі бібліотеки-філії № 5 ЦБС м. Полтави за ініціативою волонтерки Оксани Кравченко. Для переселенців з Сум, Харкова, Чугуєва, Донецька, Лисичанська, Краматорська, Запоріжжя, Маріуполя проводили інтелектуальні бесіди, лекції, майстер-класи. Музейниці знайомили гостей з фондovими колекціями, відомими постаннями, дослідженнями про побут, звичаї та обряди Полтавщини. Зокрема, в етнографічному заході «Сторінками брошури «Вареники. Галушки» із серії «Традиційні полтавські страви» йшлося про різновиди варених виробів з борошна, які досліджували авторки на основі аналізу анкет мешканців Полтавщини про побутування і приготування страв народної української кухні в родинях респондентів. Учасники переглядали світлини, фрагменти фільмів, слухали пісні та різні цікавинки, які свідчили про те, що вареники — одна з найулюбленіших страв в Україні та найвідоміших у світі як традиційний святковий наїдок на відміну від щоденних, не менш смачних галушок. Відвіду-

вачі дізналися про походження страв, та їхніх назв, різновиди потрібного тіста та начинок, традиції використання в обрядах та зміни у рецептурі в процесі виготовлення та споживання борошняних виробів на території Полтавщини в останні десятиліття (Сахно, Пісцова, 2022). Гості долучалися до розмови, ділилися спогадами про традиції побутування та приготування цих страв у своїх родинях, виділяли спільні риси культури народного харчування в різних областях України.

Перед Великоднем був організований етнографічний захід «Полтавська писанка» з майстер-класом — виготовленням мальованки. Музейниці спільно з бібліотекарками підготували святкову зустріч, щоб подарувати запрошеним хвилини відпочинку, приємних вражень, підтримки. Після прослуханої розповіді, підсиленої фоторядом, про виникнення писанок, символіку орнаменту, кольору, технологію виконання, сучасні види великодніх яєць, пошанування писанки у світі, звичаї й обряди, пов'язані зі святкуванням Великодня на Полтавщині, перегляду відеоролика про музейну колекцію писанок, учасниці виготовили мальованку з мотивами полтавського народного розпису та авторських творів майстрині з Кременчука Тетяни Зацеркляної з фондової збірки ПКМВК. Практичний процес супроводжувався звучанням тематичних народнопісенних зразків, що сприяло зануренню в творчий процес, релаксації, позитивним емоціям (радості, задоволення, захоплення).

Інший напрям — це співпраця з громадською організацією «Шелтер –Україна», у рамках якої були розроблені та проведені етнографічні заходи для юних гостей та мешканців міста. Серед них — «Символи Різдва» з майстер-класом «Різдвяник». Учасники наповнювали персонажами вертеп, прослідковуючи історію народження Ісуса Христа, формували Вифлеємську зірку, фіксуючи традиції святкування цієї

Події в Україні, колядували, створювали різдвяник з фетру. Пізніше проводили етнографічний інтерактивний захід «Полтавські страви» з майстер-класом — гольниця «Полуниця» з фетру. Упродовж зустрічі юні учасники не лише слухали розповідь, доповнену фоторядом, про традиційну «мультиварку» — піч, як джерело світла, тепла та їжі, способи приготування страв, їхній асортимент, а й ділилися своїми гастрономічними уподобаннями, мали можливість спробувати себе у ролі повара, «готуючи» борщ, вареники та інші автентичні страви через інтерактивні завдання.

До вже традиційного музейно-бібліотечного проекту «Етноінтерактив. Музейні уроки» на базі дитячої бібліотеки-філії № 9, програма якого оновлюється щороку, у цьому сезоні долучились нові учасники з Краматорська, Макіївки, Запоріжжя, Харкова. Тематика заходів охоплювала народне мистецтво, усну народну творчість, обрядовість Полтавщини. Серед них — «Зимова обрядовість» з майстер-класом «Колядники» (малярство на склі), «Весна усім красна» з майстер-класом — «Дощова квітка» (гіацинт з фоамірану) (Весна усім красна, 2023), «Яка пшениця, така й паляниця» з майстер-класом «Калачик» (брелок або магніт з полімерної глини). Надзвичайно гармонійна та сімейна атмосфера панувала на заході «Образи українських колискових» з майстер-класом — «Котик» (рухома іграшка з фетру), упродовж якого діти дізнавалися про чарівний світ колискових, які передають ніжність і любов материнського серця, знайомлять немовля з рідною мовою, навколишнім світом, створюють затишок і безпеку. Діти наспівували пісні, які чули від мами, слухали народні та авторські зразки, прослідкували шлях української колискової «Ходить сон коло вікон», яка стала спочатку арією опери, а згодом — джазовим шедевром «Summertime» Джорджа Гершвіна. Пригадували персонажів народних пісень, а одного з найпоширеніших, котика, втілили в рухомій іграшці з фетру.

Улюблена учасниками щорічна серія майстер-класів «Напиши свою писанку» уміщувала три заходи із інформативним наповненням, ігровими завданнями та практичним виконанням зернівки, крапанки, писанки. Творчість опанувала і дітей, і підлітків, і дорослих, не дивлячись на велику кількість охочих, кожному вдалося створити свій мистецький твір, а посмішки на обличчях були безцінною вдячністю та запорукою надії.

Зернівку створювали на дерев'яних формах яєць за допомогою викладання насіння різних культур (гороху, кукурудзи, сочевиці, льону, рису, гречки, проса, вівса, кунжуту). Крапанку виконували на шкаралупі курячого яйця за допомогою цвяшка, воску і фарби. Для писанки створювали ескізи, переглядаючи зразки музейної колекції на сторінках дослідження С. Кульжинського, відеоролик про фондову збірку та зразки на великодньому дереві, створеному для цього проекту. А далі писали свої писанки воском і серцем, з любов'ю укралювали крапочку кожну... Такі заходи мали терапевтичний характер, позитивно впливали на психоемоційний стан учасників, сприяли гармонізації стану особистості через розвиток здатності самовираження та самопізнання за допомогою мистецтва (Песоцька, 2022, с. 49).

Також на численні прохання пробний комбінований проект «Бісероплетіння. Техніки» (на базі дитячої бібліотеки-філії № 9) для дорослих учасниць та підліток, що містить короткі інформаційні блоки про традиційні українські прикраси, сучасні тенденції побутування прикрас в Україні та світі у процесі глобалізації та практичне навчання плетінню з бісеру різними техніками. Обмежена кількість учасниць, невимушена атмосфера спілкування сприяє творчому процесу, успішному результату, задоволенню від виконаної роботи.

Також відбувалась активна співпраця зі школами міста Полтави, у весняний період у проміжках між повітряними

тривогами було проведено десятки етнографічних інтерактивних заходів з майстер-класами для учнів 1–8 класів.

У процесі проведення заходів спостерігалась значна зацікавленість дітей і дорослих у пізнанні нашої історико-культурної спадщини, відбувались активні діалоги про сприйняття, рефлексії, ділення власними знаннями та спогадами, висловлення пережитих емоцій упродовж нашого спілкування. Ми намагалися розкрити світогляд, традиції, звичаї українського народу, ділилися духовним скарбом музейних зібрань, збагачуючи, зміцнюючи, надихаючи відвідувачів, формуючи ціннісне ставлення до історичних, культурних надбань України.

Використані джерела

1. Весна усім красна. (2023). Етнографічний інтерактивний захід. URL: <http://pkm.poltava.ua/ua/2562-etnografichnij-interaktivnij-zakhid-vesna-usim-krasna.html>
2. Песоцька, Ю.Ю. (2022). Роль музейної педагогіки під час освітнього процесу та соціальної реабілітації дітей та молоді у воєнний час. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 2022, 44–51. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.6>
3. Сахно, Н. М., Пісцова, М. П. (2022). Вареники. Галушки. Харків: Майдан, ПКМ імені Василя Кричевського.
4. Удовиченко, І. (2017). *Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник*. Київ: Логос, Національний музей історії України.

МУЗЕЙ ЗВЕРНЕНІЙ ДО ЛЮДЕЙ

Рябчук Софія

експертка у сфері музейної освіти
координаторка української програми
Національний музей у Варшаві
Київ-Варшава
s.riabchuk@gmail.com

«У музеї можна все» — так називалася виставка у Національному музеї у Варшаві, яка була продумана і реалізована.

лізована у 2016 році... командою дітей. Коли чуєш словосполучення “дитяча виставка” в уяві спливають дитячі малюнки, що висять рядочком на стіні. Але тут йшлося про інше. Музейна команда працювала з 6-ма групами дітей віком від 6 до 16 років упродовж цілого року. Вони зустрічалися щотижня, знайомилися з різними музейними професіями, об'єктами, історією мистецтва, музейним мисленням як таким. Завданням було, щоби кожна з груп дітей могла вигадати і продумати кураторську концепцію виставки, познайомитися з відповідними творами з музейних фондів, обрати найбільш важливі до виставки, знайти способи їх представлення, збудувати виставкові маршрути тощо.

За цей рік діти досить глибоко познайомилися з музейною справою та в результаті цієї роботи створили шість міні-виставок. Над кожною працювала дитяча команда, кожна мала свою концепцію, назву, простір. Одним з найбільших викликів для працівників Музею, як з'ясувалося пізніше, було пояснити публіці, що йдеться не про дитинну виставку, не про вид дозвілля, не про майданчик для забав, а про цілком “дорослу” експозицію у сенсі багатшаровості значень, креативних рішень, можливості побачити твори, які ніколи раніше не покидали запасники, пошуків відповідей на непрості питання. Це була виставка, про яку аж ніяк не скажеш, що її робили діти, якщо не знаєш цього наперед...

Головним реалізатором цього проекту був відділ освіти Національного музею у Варшаві. Стиль роботи цього відділу з відвідувачами, а також працю освітніх відділів в інших музеях Варшави я вивчала упродовж півроку в межах дослідницької стипендії *Gaude Polonia*. Вже тоді, 6 років тому, ключовою у польській музейній освіті для мене здавалася одна річ — поділ відвідувачів на різні типи аудиторій і уважна робота з кожною з них.

В освітньому відділі Національного музею у Варшаві працює понад 50 осіб. Насамперед це координатори програм, кожен з яких відповідає за роботу з конкретною аудиторією (це родини з дітьми різного віку від немовлят до підлітків, школярі трьох вікових категорій, дорослі, пенсіонери, вчителі, люди з інвалідністю) і розробляє програми для своєї аудиторії. Це також близько 40 екскурсіводів, які реалізують програми у співпраці з координаторами (а це переважно тематичні зустрічі з елементами майстер-класу, а для дітей — з елементами гри), або ведуть тематичні екскурсії — працюють безпосередньо з відвідувачами.

Освітня програма в музеї — це спеціальне запрошення, яке демонструє, що музей чекає на певну групу людей, певну аудиторію.

Чому я звертаю увагу на цю схему роботи — обличчям до відвідувача, на цінності, на яких стоїть музей. Бо вони мають безпосереднє відношення до нашої сьогоденної ситуації: з початком війни у Варшаві з'являється нова аудиторія з новими потребами — українські біженці. Запросити їх до Музею на початку 2022 року здавалося цілком очевидним — по-перше, бо важливо було підтримати у складній ситуації, по-друге, щоби показати, що Музей чекає на цю аудиторію, що має що їй запропонувати.

Як і більшість варшавських інституцій у перші місяці війни, Національний музей у Варшаві запроваджує для українських біженців безкоштовні квитки. Але, на відміну від інших, безкоштовні квитки зберігаються упродовж 1,5 року і заплановані на майбутнє. У перші місяці у всіх популярних просторах Музею — в холах, при інформації, в освітньому просторі — працюють україномовні волонтери, які допомагають розібратися, що і як.

У перші тижні війни здавалося, що найбільшої підтримки потребують діти. Тож до Освітнього простору Музею було

запрошено польські та українські родини з дітьми, які часто жили разом. В ігровій частині простору гралися молодші, за великим столом відбувалися нон-стоп майстер-класи для трохи старших дітей — і так упродовж обох вихідних. У кінозалі можна було подивитися перекладені українською мультфільми. Незабаром у будні було запроваджено родинні екскурсії, орієнтовані на дітей, польською мовою з перекладом, який забезпечували волонтери.

Дуже швидко з'ясувалося, що дорослі теж потребують “музейної уваги”. Безкоштовні тематичні екскурсії з перекладом збирали величезні групи і було ясно, що дорослим потрібен цей простір побути разом, зануритися у світ мистецтва, поспілкуватись. Музейні екскурсоводи повторюють, що українські дорослі групи — одні з найприємніших у роботі у сенсі заангажованості в процес, інтересу, тривалого діалогу.

Так сформувалася увага до потреб дорослих: наприклад, мамам з дітьми хотілося взяти участь в програмі для дорослих в час, коли хтось займеться дітьми. Так постала програма, яку Музей вів спільно з громадською організацією “Клуб католицької інтелігенції”, під назвою “Зустрічі з мистецтвом”. Програма передбачала, що кожної п'ятниці у просторі Музею будуть проходити два паралельні маршрути — дитячий і дорослий. Поки екскурсовод за допомогою перекладачів-волонтерів працював з дітьми, обходячи окремі галереї відповідно до теми та завершуючи майстер-класом в Освітньому просторі, дорослі йшли своїм маршрутом, обговорюючи з екскурсоводом більш «дорослі» теми.

Обидва типи діяльності (зрештою, як і всі екскурсії та воркшопи в Музеї) не передбачали монологічного викладу екскурсовода, а максимально залучали відвідувачів до діалогу, до висловлення власних думок та бачення, своїх асоціацій та емоцій, пов'язаних з обговорюваним твором мистецтва.

Метод роботи з групою, який активно використовується в межах української програми у Музеї, ми називаємо “методом неспішного оглядання”. Він допомагає глибше зануритися у твір, провівши перед ним не стандартно-статистичні 8 секунд, а справді порозглядати і поділитися враженнями та почуттями у групі. Метод передбачає, що кожен має право бачити щось своє, мати власні асоціації і переживання, бо кожен дивиться на твір через призму свого досвіду. У музейній групі у часі війни такий спосіб “бути собою” і мати можливість проявляти свій голос на тему мистецтва, зовсім не будучи в ній спеціалістом, виявився особливо важливим. Іншими словами, цей метод — не лише створює простір цікавої розмови, але й допомагає кожному учаснику бути почутим і цінним. Бо мій голос, моє перше враження, моя думка мають значення і стають важливим доповненням до канви знань і емоцій про картину, які ми спільно творимо.

У межах української програми Музей намагається відповідати якнайбільше й іншим потребам дорослих. Великою популярністю досі користуються такі цикли музейних зустрічей, як “Польська мова через мистецтво” (рівень 1 і рівень 2), розмови про емоції та їхню важливість у межах циклу “Емоції в мистецтві” або зустрічі для осіб пенсійного віку “Пізнаймо(ся) в Музеї”. Усі ці заняття ведуть польський та український екскурсоводи-едукатори, застосовуючи метод неспішного оглядання та глибоко ангажуючи групу у процес знайомства з творами мистецтва.

Один раз на місяць, в неділю, Музей запрошує відвідувачів на “Український день в Національному музеї у Варшаві”. Для Музею — це день солідарності з Україною, можливість показати україномовним відвідувачам, що на них чекають у Музеї. В цей день ми готуємо серію подій для різних аудиторій — дітей і дорослих — українською мовою або з перекладом. Уже з минулого року Музей спеціально

найняв професійного перекладача, який супроводжує усі освітні події для дітей чи дорослих, де потрібен український переклад.

Дехто з наших відвідувачів приходять час від часу, а де-хто знайшов у Музеї “другий дім”, свою когорту людей і підтримуюче середовище. Дехто був частим гостем музеїв удома до війни, і походи в музей стали для таких людей опорою, поверненням до знайомого довоєнного життя. Але багато хто з українських відвідувачів раніше ніколи або дуже рідко ходили в музеї. І все одно знайшли тут своє місце і задоволення. Бо музей, звернений до людей, стає важливою і підтримуючою інституцією в житті багатьох. А у складні часи — тим більше.

На завершення подам трохи статистичних даних за минулий, 2022 рік:

- 23 683 осіб скористалися безкоштовними вхідними білетами для українців.
- 2 267 осіб взяли участь у 149 освітніх подіях, організованих для українців (з них 1 413 осіб — то діти/родини, 854 — дорослі),
- 2 231 осіб взяли участь у 39 інтеграційних майстер-класах вихідного дня.

**ТЕМАТИЧНА ВИСТАВКА ТВОРЧОСТІ Й
МИСТЕЦЬКОГО ШЛЯХУ ГРИГОРІЯ САВОВИЧА
СКОВОРОДИ У ШТАБ-КВАРТИРІ ЮНЕСКО
ДО 300-РІЧЧЯ З ДНЯ ЙОГО НАРОДЖЕННЯ:
ЦИФРОВІ ОБРАЗИ**

Савченко Ірина,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
учений секретар,
Національний центр
«Мала академія наук України»,
м. Київ
savchenko_irina@ukr.net

Кудряк Віктор,

старший науковий співробітник
відділу створення і використання
інтелектуальних мережних інструментів,
Національний центр
«Мала академія наук України»,
м. Київ
masterds56@gmail.com

Белан Тетяна,

провідний інженер
відділу створення і використання
інтелектуальних мережних інструментів,
Національний центр
«Мала академія наук України»,
м. Київ
t_belan@bigmir.net

Мосенкіс Юрій,

доктор філологічних наук, професор,
заслужений діяч мистецтв України,
почесний академік
Національної академії мистецтв України

Димшиць Едуард,

заслужений діяч мистецтв України,
почесний академік Національної академії
мистецтв України,
Інститут обдарованої дитини
НАПН України

Гальченко Максим,

доктор філософських наук,
директор Інституту обдарованої
дитини НАПН України

Савченко Ярослав,

аспірант Інституту
обдарованої дитини НАПН України,
молодший науковий співробітник
відділу інформаційно-дидактичного
моделювання,
Національний центр
«Мала академія наук України»,
м. Київ
savchuyarik@gmail.com

У 2022 році, попри війну, Україна відзначала 300-річний ювілей Українського Сократа, філософа XXI століття загальноєвропейського масштабу, провідного Вчителя людства Григорія Савовича Сковороди. І саме в цей ювілейний рік 7 травня у Харківській області російські загартники, під час звірячого обстрілу, знищили Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди

(рис. 1) у селі Сквородинівка (<https://ui.org.ua/postcard/muzej-grygoriya-skovorody/>).

Рис. 1. Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сквороди до травня 2022 року

Григорій Савович є одним із наших найвидатніших співвітчизників, який зробив вагомий внесок у світову культуру та освіту. Саме тому його 300-літній ювілей внесений ЮНЕСКО (від англ. UNESCO; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) до календаря її пам'ятних дат (Мала академія наук України, 2022).

Безцінний внесок видатного українського мислителя у світову освіту та культуру визнано міжнародною спільнотою, і кульмінацією цього визнання стало внесення 300-літнього ювілею Григорія Сквороди до календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО (Мала академія наук України, 2022).

Центр ЮНЕСКО 2 категорії «Мала академія наук України» спільно з Національною комісією України у справах ЮНЕСКО, Постійним представництвом України при ЮНЕСКО, привертаючи світову увагу до ювілею пам'яті нашого видатного українця, підготував і урочисто відкрив 25 листопада 2022 р. у Паризькій штаб-квартирі ЮНЕСКО

виставку видатного українського діяча, який зробив свій внесок у філософію, педагогіку, літературу, музику та культуру, — Григорія Савовича Сковороди (Укрінформ, 01.12.2022; Мала академія наук України, 2022).

Зазначимо, що співпраця з ЮНЕСКО, яка формує список Всесвітньої спадщини, Національного центру «Мала академія наук України» (далі — НЦ «МАНУ») не є випадковою. У 2018 році, вивчивши досвід НЦ «МАНУ» щодо організації дослідницької роботи з українськими школярами, ЮНЕСКО визначила його незаперечним лідером у роботі з юними дослідниками. У результаті на 39-й Сесії Генеральної дирекції ЮНЕСКО було вирішено створити на базі НЦ «МАНУ» Центр ЮНЕСКО 2 категорії з метою роботи та розвитку обдарованої творчої молоді (розпорядження Кабінету Міністрів України № 445-р. від 4 липня 2017 року «Про підписання Угоди між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) про створення на базі Національного

Рис. 2. Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди у селі Сковородинівка після обстрілу військами РФ

Рис. 3. Відкриття виставки у штаб-квартирі ЮНЕСКО

центру «Мала академія наук України» центру 2 категорії ЮНЕСКО»).

Результатом цієї взаємодії стало використання адаптаційних методів у наукових розробках та низка проектів, як реалізованих, так і таких, що перебувають у розробці, наприклад тематична виставка Григорія Сковороди. Наразі НЦ «МАНУ» є найбільш активним у Східній Європі центром наукової освіти, що плідно співпрацює з ЮНЕСКО.

Виставка отримала позитивний відгук від представників країн-членів та Секретаріату ЮНЕСКО, які завдяки чудовій експозиції мали можливість долучитися до життя та творчості Григорія Сковороди, а Україна вкотре продемонструвала свої культурні та освітні надбання, як

Рис. 4. Науково-освітній інтернет-портал
«Григорій Савович Сковорода»

і потенціал, на прикладі її талановитого представника, засвідчивши свою належність до розвинутих країн з високими моральними та культурними цінностями.

Символізм виставки полягав у демонстрації спільних зусиль України, її партнерів та ЮНЕСКО, спрямованих на збереження пов'язаних із життям великого українського філософа культурних експонатів за допомогою засобів цифрових технологій, у контексті трагічної події знищення музею Григорія Савовича у Харківській області.

Окрім культурних надбань та цінностей, на виставці було представлено сучасні ресурси, створенні завдяки інформаційним технологіям, які є актуальними в умовах воєнного часу, а саме цифрові образи нашого видатного співвітчизника, спроектовані засобами науково-освітнього інтернет-порталу «Григорій Савович Сковорода» (<https://s.3k.group/category/news>); флешбуклети і флешпостери у вигляді електронних книжок з ефектом перегортання сторінок фоліанта англійською (<http://vkds.in.ua/skovoroda>) та українською (http://vkds.in.ua/skovoroda_ua) мовами, а також відеофільм-презентацію (https://www.facebook.com/watch/?v=723366128619488&extid=NS-UNK-UNK-UNK-IOS_GK0T-GK1C&ref=sharing) (рис. 4–6).

Рис. 5. Флешбуклети і флешпостери про Григорія Савовича Сковороду

Рис. 6. Відеофільм-презентація про Григорія Савовича Сковороду
Флешбуклети і флешпостери про Григорія Савовича Сковороду (англійською та українською мовами) мистецьки виконано Віктором Кудряком, лауреатом Державної премії України в галузі освіти, заслуженим працівником культури України, лауреатом Міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди.

Елементом, який допомагав досягти комплексності експозиції, було створення фільму-презентації про видатного митця та розміщення його у мережі Facebook (<https://is.gd/bAm9rQ>) (рис. 6).

В умовах жорстокої війни особливо важливо пам'ятати та відстоювати ту ідентичність, ті принципи та цінності, які так нещадно намагаються знищити окупаційні війська. В умовах нерівноцінної, складної боротьби внесок культури та цінностей в серця та розуми людей є тим, що надає якісну моральну перевагу. Для цього потрібно не тільки пам'ятати, а й критично оцінювати видатних діячів і їх внески, адже саме наш правильний вибір чи його відсутність можуть дати чи забрати нашу чи не найбільшу перевагу над ворогом — силу та мужність духу, розуму і тіла.

Використані джерела

1. Мала академія наук України. (2022). Як у штаб-квартирі ЮНЕСКО відкривали виставку на честь Григорія Сковороди. URL: <https://man.gov.ua/en/about/news/yak-u-shtab-kvartiri-yunesko-vidkrivali-vistavku-na-chests-grigoriya-skovorodi>
2. Укрінформ. (01.12.2022). У штаб-квартирі ЮНЕСКО відкрили виставку з нагоди 300-річчя від дня народження Сковороди. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3621930-u-stabkvartiri-unesko-vidkrili-vistavku-z-nagodi-300ricca-vid-dna-narodzenna-skovorodi.html>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Савчук Надія,

вчитель історії Боронявського ЗЗСО І–ІІІ ст.,
керівник музею «Відгомін літ»
Хустської міської ради Закарпатської області
savchuknadya72@gmail.com

Ми, закарпатці, проживаємо в найбезпечнішому куточку нашої Батьківщини, (але все це відносно). Ми, як і

всі, протягом року багато часу перебували в укриттях, вставали серед ночі від звуків сирени, чекали щовечора звістки від рідних. Але завдяки нашим воїнам, наші діти весь рік вчилися за партами, багато уроків було проведено в музеї. Музей — це місце, де зустрічається минуле і сьогодення. У цій публікації хочу акцентувати увагу на національно-патріотичному вихованні молодого покоління в освітньому процесі.

Кожний знаменний день у календарі ми намагаємось залучити учнів до співпраці: оформлення фотозон, підготовка спільних проєктів, презентацій, участь у виступах та вікторинах. У музеї проводились уроки-екскурсії, які виховують повагу до своєї культурної спадщини, повагу до тих, хто зараз бореться за її збереження на першій лінії оборони. До роковин повномасштабного вторгнення зі старшокласниками була проведена конференція «Російсько-українська війна — це війна за незалежність і суверенітет України». Учні самостійно обирали теми доповідей про злободенні проблеми нашої держави. Не зважаючи на воєнний стан, наші учні із задоволенням проводили краєзнавчу та етнологічну роботу. Екскурсоводи музею взяли участь у краєзнавчо-етнографічній конференції «Завжди в народі буде жити, що серце серцю передасть».

Дослідницька робота виявилась дуже цікавою і корисною для учнів. Екскурсоводи музею «Відгомін літ» взяли участь у Всеукраїнському конкурсі екскурсоводів закладів освіти «Край, в якому я живу». Окрім того, вони стали переможцями I-го обласного туру і учасниками II-го, який проводився в онлайн-режимі. Це був безцінний і важливий досвід, який приніс усім нам багато позитивних емоцій. Ми створили відео-екскурсію в музеї «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього». Оглядова екскурсія тривала 10 хвилин, розпочиналась в основній частині хати і закінчувалась біля експозиції з гончарними виробами. Екскурсоводи розповіли про побут і господарювання мешканців нашого села.

З історичних джерел відомо, що наше рідне серцю село Боронява є стародавнім поселенням, яке існувало в дотатарський період. Заселенню села сприяв і монастир, який з'явився у XVII столітті, відповідно біля нього згодом з'явилося поселення.

Хати були дерев'яні, траплялися зрідка глинобитні. У сільському будівництві XVIII–XIX столітті переважала глиняна долівка. Перед великими святами долівку змащували свіжою глиною. У найбільшій частині селян переважав двокамерний тип житла (хата + сіни), у багатих була тридільна хата, а зовсім бідні мали однокамерне житло. Помешкання було тісним, тому кожен кут, кожна частина хати використовувались раціонально. Тільки таким чином у ній могла розміститися велика сім'я, а взимку ще й домашні тварини та птиця. Житлове приміщення умовно розділялось на такі частини: кухонна (місце для приготування їжі — піч, шпор, мисник, ложечник), їдальня — стіл, лада, лавки великі та малі стільці. Дим виводився на горище.

Важливе місце в хаті належало столу — скрині. Сідати на стіл, на який клали хліб та їжу чи на якому лежав покійник, у народів вважалося великим гріхом. Після закінчення будівництва житла стіл першим вносили до хати і клали на нього хліб. Лавиці були одним з обов'язкових атрибутів народного житла. Окрім лавиць, у хаті були і короткі лавочки на чотирьох ніжках. З кінця XIX — на початку XX століття виник новий вид лавиць — «лада», де зберігався одяг. «Ладу» давали в придане дівчині, коли виходила заміж.

Обов'язково у кожному традиційному житлі були декоративні тарілки й ікони. Ікони знаходилися в кутку хати або суцільно одна біля одної, під ними в ряд розміщували декоративні тарілки і миски. Над тарілками висіла грядка з домотканими рушниками, прикрашеними візерунками.

Дерев'яне ліжко завжди було охайно застелене домотканою «веретою» (пізніше вишитою). На ліжку гарненько одну на одну викладали вишиті подушки.

Традиційними видами господарської діяльності жителів нашого села були землеробство та скотарство. Для обробітку землі боронявці користувалися традиційним плугом. Навіть одна з легенд про походження назви села голосить, що село називають Боронява від того, що в ньому проживав чоловік, який найкраще від усіх виготовляв борони і збував їх у навколишніх селах. Віяли зерно за допомогою дерев'яної лопати або совка, кидаючи його проти вітру.

Головним і найдавнішим знаряддям молотби був ціп, що складався з держака й прив'язаного до нього ремінним шнуром бияка. Переробка зерна на борошно та крупи здійснювали переважно на водяних млинах. У селі були чотири водяні млини. Один зберігся і до сьогодні. Якщо хотіли одержати невелику кількість борошна, зверталися до стародавнього ручного млина — жорен. У невеликій кількості товкли у ступах.

Серп і коса використовувалися для збирання врожаю. Косили винятково чоловіки, серпами жали і жінки, і чоловіки. При роботі на току, при складанні снопів широко використовувалися однозуб і (однороги), тризубі (трійчаки) та п'ятизубі вила.

Із землеробством було органічно пов'язане скотарство. «Як будуть корови, то будуть і бички — не голодні діточки», — твердить українське народне прислів'я. У кожному дворі тримали, якщо дозволяли майнові умови, обов'язково волів чи коней, корів, овець, свиней, різноманітну птицю.

Одним з найбільш стародавніх є ремесла й промисли, пов'язані з обробкою дерева та будівництвом дерев'яних споруд. У Бороняві виготовляли з дерева кухонний посуд, хатне начиння, транспортні засоби, знаряддя праці та багато іншого. Простішими і найдавнішими способами обробки дерева були випалювання та видовбування (вирізання). У такий спосіб виготовляли великі діжки для зберігання зерна («дійжі»), для зоління білизни, ступи, ложки та інше. При виготовленні ложок, ополоників, дерев'яних тарілок, корит

використовували дерево берези, липи, груші. Другу велику групу складали вироби, що мали одне дінце: дерев'яні відра для води, хлібні діжки, мірки, дійниці.

Значного розвитку досягло стельмаство — виготовлення саней та різноманітних возів, а також деталей до них; теслярство — будівництво житла і господарських будівель, церков, яке обходилося подекуди без жодного цвяха; столярство — виробники дверей, вікон, рам, а також хатнього начиння: столів, лад, лавок. Ними виготовлялися й знаряддя праці — плуги, рала, борони. До пізніших деревообробних промислів, що вимагали досконалішої техніки та інструменту, належить бондарство. Асортимент виробів бондарів був дуже широким.

Займалися плетінням з лози — лозоплетінням. Був навним у селі і такий вид ремесла, як ковальство.

Дуже цікаві відомості про гончарство надав нам старожитель села, покійний Соловка Дмитро. Він розповідав, що виробництво керамічних виробів — трудомісткий і довготривалий процес, який вимагав від ремісника володіння різноманітними навичками — починаючи від вибору глини і завершуючи термічною обробкою виробу. Після просушки на повітрі, узимку в домашній печі посуд випалювали. Рельєфне викінчення робили пальцями, також наносили гравійований або кольоровий орнамент. У розмальовці виробів брала участь уся родина гончара. Для малювання використовували куряче або дятлове пір'я, ріжок, дерев'яний ніж — стек.

Особливою красою в колекції нашого музею вирізняються стародавній жіночий та чоловічий одяг та вишиті рушники, серветки (жіночі «рукавані», «заспулиці», «плати», «лайбики») та чоловічі (домоткані вишиті сорочки та широкі домоткані «гаті»). Витворені вони простою жінкою, яка при маленькому віконці в зимові та осінні дні в прокурених, задимлених хатах залишала нам свій власний

характер і «ото файне вбрання, якого ніде інде в світі не є». Прикрашали свити восьмикутними «звіздами», «косичками», ромбами, чотирираменними і скісними хрестами, квадратами, ламаними і хвилястими лініями — «кривулями».

Жінка одягала всю сім'ю, тобто одяг шила з полотна, яке сама виготовляла. Для цього сіяла коноплі. Пряли на веретені та кужелі. Випрядені нитки змотували в клубок. Пряжу парили, золили, прали, інколи білили на сонці. Ткали полотно на кроснах — ткацькому верстаті.

Чоловіки носили довгі домоткані вишиті сорочки та широкі штани, що підперезувалися широким поясом — чересом. Взували постоли: взимку — дерев'яні, а влітку — шкіряні. Значно пізніше в багатих людей з'явилися хромові сапоги (чіжми).

Вишиванням у Бороняві займалися тільки жінки. Готуючись вийти заміж, кожна дівчина, як правило, повинна була мати багато вишитих речей. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода: досвідки, вечорниці, години відпочинку від польових робіт.

Відео з віртуальною екскурсією на сторінці навчального закладу в Facebook <https://www.facebook.com/100022982761398/videos/1336249036893088>

Підготовку до військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») молодша вікова група проводила в шкільному музеї. Музей бере участь та є організатором більшості тематичних виховних заходів, що проводяться в школі: виготовлення та участь у виставці писанок «Великодня мозаїка»; конкурс дитячих малюнків до «Дня пам'яті та Перемоги над нацизмом»; «День вишиванки» — де ми продемонстрували давню і сучасну вишивку нашого регіону. До Дня Героїв у музеї була організована зустріч з учасником бойових дій Пилипцем Василем Васильовичем. Діти зі сльозами на обличчі слухали воїна, підготували вірші та подарунки, побажали швидкого повернення з перемогою.

Нехай воїни тримають свій фронт, а ми триматимемо свій — «освітянський».

Додатки

Рис. 1. Конкурс малюнків і вікторина до Дня Збройних Сил

Рис. 2. Зустріч у музеї з учасником бойових дій до Дня Героїв

Рис. 3. Урок-конференція до роковин повномасштабного вторгнення

Рис. 4. Участь у Всеукраїнському конкурсі екскурсоводів закладів освіти «Край, в якому я живу»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ ТЕХНІКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сапухіна Олена,

методист,
Центр науково-технічної творчості
молоді Сумської міської ради,
м. Суми
15alengkaltva@gmail.com

Музей техніки, який працює в Центрі науково-технічної творчості молоді Сумської міської ради з 2016 року є активним учасником освітнього процесу закладу та відіграє особливу роль при викладанні фізики та основ радіоелектроніки у відповідних гуртках. Це осередок технічної думки та дитячої технічної творчості.

Проектна робота, що проводиться на базі музею, — це шлях до створення якісного освітнього середовища в закладі позашкільної освіти та осучаснення музейної діяльності. Такий тандем музею і гуртків дає широкі можливості для зрозуміння потреб музейної аудиторії, є поштовхом для розвитку нового покоління фахівців. Він є корисним для вирішення важливих питань освіти шляхом постійного обміну передовим досвідом як у музеї, так і за його межами.

З метою подолання традиційного розриву між наукою та освітою вихованці гуртків «Радіоелектроніка та приладобудування» та «Екскурсоводи музею» кожного року на базі музею готують власні технічні прилади. А потім захищають свої проектні роботи на конференціях «Перший крок у науку», яку організовує та проводить Сумський державний університет, та «Творчий пошук гуртківця дослідника»,

яку проводить Центр науково-технічної творчості молоді. Так відбувається зацікавлення молоді науковою роботою, генеруються нові ідеї та популяризується технічна творчість. А саме зараз, під час повномасштабного вторгнення, залучення дітей до різних видів творчості сприяє психопрофілактиці стресових станів, пошуку та актуалізації особистісних ресурсів, формуванню стійкої громадянської позиції та національно-патріотичних цінностей.

Представити таку діяльність музею техніки в умовах сучасної освіти маємо можливість на прикладі проекту Фененко Карини, вихованки гуртка «Радіоелектроніка та приладобудування», що носить назву «Індикатор радіоактивного випромінювання».

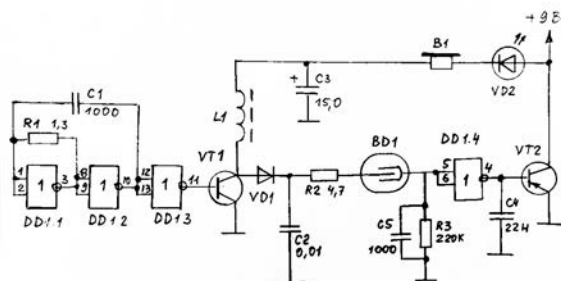
Саме зараз, в умовах загрози ядерної катастрофи, стає як ніколи актуальним вивчення теми радіації, її дії та можливостей вимірювання. Наша країна вже стикалася із наслідками аварії на Чорнобильській атомній електростанції 37 років тому. Частина територій країни заражена нуклідами, час розпаду яких вимірюється багатьма десятиліттями. Навіть виникла своєрідна психологічна хвороба — «радіофобія». Тому метою роботи стало створення побутового приладу для вимірювання радіоактивного випромінювання.

Завдання проекту:

- опрацювати матеріал розділу фізики «Атом і атомне ядро. Радіоактивність»;
- встановити сутність впливу радіоактивного випромінювання на живі організми;
- опрацювати літературні та наукові джерела щодо питань методів виявлення радіоактивних речовин та створення дозиметричних приладів;
- ознайомитися із промисловим приладом вимірювання «Прип'ять» РКС-20.03; обговорити його переваги та недоліки;

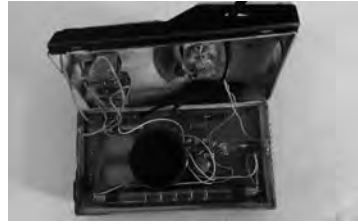
- дослідити експонат музею техніки шкільний демонстраційний індикатор іонізуючого випромінювання, як аналог майбутньої роботи;
- сконструювати побутовий дозиметр;
- оцінити його собівартість;
- виміряти за його допомогою радіаційний фон у місті;
- провести досліди, щодо ступеня захисту від радіоактивного випромінювання через папір, алюміній, бетон;
- представити на конференції результати виконаної роботи.

Фененко Каріною, під керівництвом керівника гуртка Щеглова Сергія Вікторовича, було розроблено електричну схему індикатора, що складається з трьох частин: блоку високої напруги, індикаторного пристрою, лічильника типу СБМ-20.

За цією схемою було створено пристрій на основі лічильника Гейгера-Мюллера, який являє собою трубку, заповнену інертним газом. До електродів на кінцях трубки підводиться висока напруга. Тиск газу підібраний таким чином, що пробією стовпа газу не виникає, але під час попадання у трубку іонізованої частинки відбувається розряд і через трубку проходить електричний струм, котрий фіксується індикаторним пристроєм.

Для отримання високої напруги, генератор на мікросхемі 561ЛА7 виробляє електричні імпульси напругою 5 вольт та частотою біля 1500Гц, котрі подаються на транзистор КТ605, у колекторний ланцюг якого включений дросель (котушка з індуктивністю 280 мкГн). Під дією цих імпульсів у ланцюгу дроселя виникають імпульси високої напруги, які заряджають конденсатор до напруги 400 вольт та надходять до лічильника. Під час попадання зарядженої частинки до лічильника, через нього проходить електричний струм, у гучномовці чути клацання. За інтенсивністю клацань можна судити про рівень радіації. Нормальним можна вважати рівень при 1–19 клацаннях за хвилину (рівень фону). Окрім того, для оцінки радіоактивного стану є стрілочний прилад.

Під час перевірки індикатора був зафіксований природний фон радіації. А якщо його наближали до приладу старого вольтметра, шкала якого світиться під впливом радіоактивної речовини, то показники радіаційного випромінювання збільшувалися.

Було вирішено у майбутньому удосконалити прилад шляхом використання плати Arduino з метою фіксації рівня випромінювання.

Підводячи підсумки, зазначимо, що ця проектна робота стала чудовою можливістю зробити експонат музею живим наглядним посібником та основою створення нових приладів, поштовхом для розвитку технічної думки України. Так ще раз підтвердився девіз нашого музею — «З минулого народжується майбутнє!»

ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЇ НАУКИ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕОРІЙ ТА ПРАКТИК НАУКОВОЇ ОСВІТИ

Свириденко Денис,

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
unesco@udu.edu.ua

ВУкраїні, з урахуванням прогресивного закордонного досвіду, відбувається модернізація освіти, а одним із ключових векторів зазначених змін виступає впровадження принципів наукової освіти. Саме на наукову освіту покладаються сподівання щодо перетворення освіти на дієвий інструмент підготовки майбутніх поколінь до самореалізації у XXI ст., в якому значну роль відіграє здатність особистості бути залученою у інноваційний розвиток, вміння генерувати знання тощо, спираючись на розвинену наукову картину світу.

Підтримка та розвиток інфраструктури наукової освіти відіграє важливе значення, а її розбудова постає не тільки фінансово-організаційним викликом, але й викликом для

вітчизняної педагогічної науки. Основу цієї інфраструктури складають система позашкільної освіти із відповідним матеріально-технічним забезпеченням; заклади, які реалізують принципи наукової (STEM / STEAM / STREAM — освіти); система підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, здатних на практиці успішно реалізувати принципи наукової освіти тощо. Особливе місце у даній інфраструктурі займають інтерактивні наукові музеї та центри, діяльність яких є надзвичайно важливою для ресурсного забезпечення наукової освіти, для реалізації сучасних форм наукової комунікації та залучення до науки.

Концепт наукової освіти є достатньо новим для освітньої теорії нашої держави, а його впровадження у освітню практику проблематизує модель підготовки вчителя, піднімає питання відповідності освітньої політики запитам на поширення підходів наукової освіти, актуалізує ревізію поглядів на музей як місце реалізації наукової освіти тощо. До того ж, сама наукова освіта у глобальному вимірі є предметом дискусій, у центрі яких перебувають багато сучасних освітніх теорій. Дане дослідження має на меті презентувати огляд порядку денного теорій наукової освіти, які виступають методологічним орієнтиром для розробки освітніх практик, що реалізуються, в тому числі, у наукових центрах та музеях.

У своїх попередніх публікаціях, нами було здійснено огляд сучасних теорій наукової освіти, які закладають основу для розробки та впровадження у освітню практику ефективних методик наукової освіти (Свириденко, Ревін, 2022). Особливої уваги заслуговують сучасні мотиваційні теорії, які роблять «наголос на персональній складовій заохочення навчального потягу до саморозвитку та актуалізації» (Свириденко, Ревін, 2022, с. 38). З нашої точки зору, інтерактивний музей виступає освітнім простором із широкими можливостями для діагностики індивідуальних

мотиваційних інструментів для кожного суб'єкту наукової освіти, та побудови освітнього процесу із їх подальшим використанням. Інтерактивний музей як запроєктованих на залучення до науки простір, наукові шоу тощо мають широкі можливості перетворити наукову освіту у цікаву подію з елементами гри відповідно до мотиваційної теорії Томаса Малоуна, яка оперує низкою «мотиваційних факторів, таких як чуйність, цікавість, виклик та фантазія» (Свириденко, Ревін, 2022, с. 38).

Окремий напрямок у теорії наукової освіти становлять підходи біхевіоризму (необіхевіоризму), які концентруються на проблематиці пошуку зовнішніх освітніх стимулів для отримання бажаних реакцій. Саме у цих теорія важливу роль відіграють питання взаємозв'язку між зовнішнім середовищем та поведінковими реакціями. Інтерпретатори музеїв та центрів науки, володіючи широкими методологічним інструментарем, знанням у галузі вікової педагогіки тощо, можуть ефективно реалізовувати стратегії біхевіоризму на практиці.

Окремий напрямок у науковій освіті становлять когнітивні підходи, а їх концептуальне оформлення «... безпосередньо пов'язано з появою теорії обробки інформації, яка прирівнює людське пізнання до комп'ютерних алгоритмів роботи з даними та використовується як основна модель вимірювання ефективності освітнього процесу з боку когнітивних вчених. Теорія обробки інформації, зокрема, демонструє, що спосіб, яким викладачі пропонують засвоїти студентам інформацію, впливає на те, чи можна досягти успішних довгострокових моделей сталого навчання» (Свириденко, Ревін, 2022, с. 40). Когнітивні підходи демонструють свою ефективність при аналізі проблем інтеграції сучасних цифрових інструментів, мультимедійних та мережевих технологій у наукову освіту. У цьому сенсі інтерактивний музей науки насичений

сучасними технологічно розвиненими експонатами, виступає цікавим предметом для аналізу саме з точки зору даного напрямку.

Плідним методологічним забезпеченням наукової освіти у інтерактивних музеях науки виступає підхід «навчання за допомогою відкриття», «супроводжувального відкриття»: учні, за підтримки вчителя, із високим рівнем самостійності, поступово опановують проблему, глибоко проникаючи у її сутність, розвиваючи науковий світогляд та вміння проводити дослідження. Експонати музейних просторів за своєю природою є такими, що спонукають відвідувачів робити відкриття природніх закономірностей, логіки фізичних та інших закономірностей.

Отже, у дослідженні проведено експлікацію ключових теорій наукової освіти, які можуть виступати методологічним підґрунтям освітніх практик у інтерактивних музеях та центрах науки. Ми сконцентрували увагу на ключових із них, а поза межами дослідження нами були свідомо залишені інші теорії (конструктивізм, неопрогресивізм, критична педагогіка, есенціалізм тощо), які закладають перспективу подальших наших досліджень. Огляд теорій продемонстрував потребу розвитку педагогічних навичок інтерпретаторів наукових музеїв, аби вони максимально ефективно реалізовували свою функцію з ефективного наукового залучення.

Використані джерела

1. Свириденко, Д., Ревін, Ф. (2022). Сучасна та традиційна проблематика наукової освіти: оглядовий екскурс теорій. Вища освіта України: теоретичний та науково-методологічний часопис, 4(87), 36-45. DOI: 10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).05

РЕАЛІЗАЦІЯ МУЗЕЙНИХ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ХУДОЖНЬО- МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ І.Ю. РЕПІНА)

Соляник Тетяна,

науковий співробітник,
Комунальний заклад
«Художньо-меморіальний
музей І. Ю. Рєпіна»,
м. Чугуїв
t63503@gmail.com

Зпочатком повномасштабного вторгнення Російської федерації на територію України Художньо-меморіальний музей І.Ю. Рєпіна призупинив свою роботу для відвідувачів. Працівники музею вимушені були терміново переносити в сховища та готувати до евакуації музейні предмети, що знаходилися в експозиції, переходити на дистанційну роботу та шукати нові можливості реалізації науково-освітньої роботи. Були скасовані усі заплановані масові заходи (фестивалі, свята, екскурсії, музейні заняття зі школярами та інші).

Освітні проекти посідають важливе місце в діяльності нашого музею. Сьогодні чи не найбільшою аудиторією відвідувачів багатьох музеїв є саме школярі. Особливо популярними серед школярів є музейні заняття з елементами інтерактиву. Їх залюбки відвідують як чугуївські школярі, так і учні харківських шкіл.

З початком повномасштабного вторгнення проведення музейних занять стало неможливим. Але воєнний стан не зупинив роботу нашого музею. Музейники використали вимушену зупинку для наукової обробки колекції, що дало

можливість здійснити розробку нових занять та модернізацію і переосмислення уже існуючих. До війни були розроблені цикли музейних занять «Коли оживають речі» та «Побут України» (Музейні заняття, 2023). Об'єднання занять у цикли дає можливість працювати з дитячими групами більш системно, адже тепер одні і ті ж діти могли відвідувати музей періодично, проходячи крок за кроком усі заняття обраного циклу. Сьогодні ці цикли поповнилися новими музейними заняттями, а старі заняття набули нового сенсу, доповнилися цікавими музейними іграми і стали більш динамічними.

Після звільнення Харківщини від російських окупантів наприкінці 2022 року, мерією міста був створений освітньо-науковий простір для дітей, який гарантує безпеку під час повітряної тривоги, які й сьогодні, на жаль, досить часто лунають у нашому місті. Мета цього простору — сприяти психологічній підтримці дітей, створити для них середовище творчого спілкування та можливостей заглибитись у світ знань, забезпечити доступ дітей і молоді до освіти, культури й науки. Це безпечне місце, обладнане всім необхідним для проведення освітньої діяльності (меблі, технічні засоби, генератори, тощо). Окрім того забезпечені задовільні гігієнічні умови, тож школярі мають можливість відпочити, також є місце, де батьки мають можливість зачекати дітей.

До освітнього процесу в цьому просторі долучився і наш музей. Для дитячих колективів ми запропонували музейні заняття, які стали користуватися величезним попитом. Адже, окрім отримання нових знань, діти, вчителі та батьки мали можливість зустрітись разом, поспілкуватися, відволіктись від жахів війни.

Сьогодні, в умовах війни, для відродження нашої національної свідомості, духовного потенціалу особливо необхідними є заняття, на яких діти ознайомлюються з історією України, традиціями і побутом наших предків. І саме музей здатний створити особливе освітнє середовище для

формування цілісного ставлення до культурно-історичної спадщини, дати емоційно-оціночні знання про культурно-історичне минуле (Правник, 2022, с. 203–204).

То ж не дивно, що на сьогодні найбільш затребуваним є цикл «Традиції і побут українського народу». Особливо популярні заняття з цього циклу «Чарівна квітка Петриківки», «Нев'януча квітка на чарівному горщику», «Краса і традиції сплелися воедино», «Обрядові ляльки-мотанки», «Як сорочка в полі виросла», «Де мир, там і лад, там є в хаті благодать», «У спадщину маленьким українцям святині — символи України».

Кожне музейне заняття супроводжується показом презентації, яка містить як ілюстративний матеріал, так і показ фрагментів мультфільмів, чи науково-популярних фільмів, в яких відображені предмети в середовищі їх побутування. Щоб урізноманітнити діяльність дітей під час заняття, їм пропонуються спеціально розроблені ігри, такі як «меморі», «знайди пару», «музейне доміно» тощо. Всі ці ігри розроблені науковими співробітниками на основі зображень предметів із зібрання музею. Деякі заняття, особливо етнографічної тематики, супроводжуються виготовленням тематичних саморобок. Протягом заняття передбачено активну участь усіх дітей. Теоретична частина не обтяжена великою кількістю інформації, відповідає віковій категорії групи. І, до речі, всі музейні заняття мають декілька варіантів, адаптованих під вік відвідувачів: для дошкільників, для учнів початкової школи, для учнів 5–7 класу.

Окрім занять, наш музей брав участь у заходах, які проводилися в межах міста і поза межами. 8 травня наші музейники були запрошені взяти участь у заходах, присвячених Дню пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років. Захід відбувався на Арт-алеї. Це улюблене місце чугуївців. Нашим музеєм була створена локація з майстер-класом, на якому всі охочі мали можливість виготовити

мак пам'яті. Також був оформлений інформаційний стенд відповідної тематики (У День пам'яті, 2023).

18 травня з нагоди Міжнародного дня музеїв наші музейники взяли участь у фестивалі «Музейний дивосвіт». Місцем проведення став Театрально-концертний центр (м. Харків), де були створені локації для відвідувачів та демонструвалася виставка плакатів «Репін ХХІ ст.». Відвідувачам були запропоновані музейні ігри, пазли, гра «Меморі», ребуси за мотивами робіт І.Ю. Репіна. Для юних відвідувачів підготували розмальовки за роботами І.Ю. Репіна «Дівчина біля тину», «Запорожці пишуть листа турецькому султану», «Гопак», «Українська хата» та інші (П'ять музеїв Харківщини, 2023).

Тож у період воєнного стану наш музей став осередком культурного фронту. Воєнний стан оприявнив сучасність музею та прогресивність, уміння пристосовуватися до нових умов, використовуючи оголошення та публікації в соціальних мережах, музейні заняття, фестивалі, майстер-класи, односторонні виставки. Саме ці види діяльності стали ланцюжком між музеєм та відвідувачами. Адже музей — це не лише місце збереження пам'яток історії та культури, це важливий центр проектної діяльності, майданчик для обміну ідеями. Основною функцією музеїв в даний період є збереження матеріальної та культурної спадщини України та проведення просвітницької роботи з відвідувачами (Сафар'ян, 2023).

Отже, навіть у період війни наш музей знаходить можливості не тільки зберігати музейне зібрання, а й працювати з відвідувачами, хоч поки що і не в стінах музею, пропонуючи різноманітні заходи для різних вікових груп. Використання засобів музейної педагогіки допомагає повертати дітей і молодь до мирного життя. Такі освітні наукові програми в умовах воєнних дій сприяють психологічній підтримці дітей, формують для них середовище творчого спілкування та можливостей заглибитись у світ знань.

Використані джерела

1. Музейні заняття. (2023). Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна. <https://repin.in.ua/uk/muzeyni-zanyattya>
2. П'ять музеїв Харківщини проведуть спільну виставку. (2023). Харківська обласна державна адміністрація. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/ru/news/121001?sv>
3. Правник, Т. (2022). Музей як важливий спосіб формування історичної свідомості громадян. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 203–204.
4. Сафар'ян Г. (2023). Музейне життя в умовах війни. URL: https://teletype.in/@litopys/c_Mg3tSnZK8
5. У День пам'яті та примирення Чугуївська громада вшанувала пам'ять жертв Другої світової війни. (2023). Чугуєвська рада. URL: <http://chuguev-rada.gov.ua/news/id/12198>

ОНЛАЙН-ПРОЕКТИ НІКЗ «ЧИГИРИН» У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Трощинська Олена,

молодший науковий співробітник,
НІКЗ «Чигирин»,
м. Чигирин
olenatroshchynska@gmail.com

З 24 лютого 2022 р. музейні заклади змушені були змінити форми своєї діяльності. У зв'язку з повномасштабною війною та загрозою збереженню музейних колекцій, постійні експозиції музеїв, що входять до складу Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», було демонтовано, прийом відвідувачів та проведення екскурсій було призупинено.

У перші місяці після повномасштабного вторгнення науково-освітня робота була можливою лише у форматі онлайн. Ми вже мали певний досвід такої діяльності,

оскільки в період карантинних обмежень, пов'язаних з поширенням COVID-19 (особливо в перші місяці), активно спілкувалися з нашими прихильниками онлайн, на сторінках соціальних мереж, запроваджуючи різноманітні рубрики для різних вікових категорій відвідувачів.

Але війна — це була нова реальність. Ми живемо в такому інформаційному просторі, де йде битва за нашу ідентичність, за існування нас, українців, як нації. Тому саме інформаційна діяльність є дуже важливою для музейних закладів, бо вони працюють з національною пам'яттю, національною ідентичністю, зберігають речі, які є носіями колективної пам'яті. Ба більше, в умовах повномасштабної війни Росії проти України тема історичної пам'яті набула нового звучання і змісту. Історія Чигиринщини якнайтісніше пов'язана з визвольною боротьбою українців: Хмельниччина, Гайдамаччина, Коліївщина, Холоднорярська організація. Тому у своїх публікаціях у Фейсбуці (Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», 2022) ми торкалися тем, які були б співзвучні з сьогоденням, показували спадковість боротьби українців за волю, проводили паралелі між подіями, що відбувалися 100–300 років тому і сучасними.

Уже в середині березня було створено рубрику #Зброя_боротьби, адже вся історія державності України тісно пов'язана з утворенням і розвитком її війська, яке забезпечувало захист українців від зовнішніх агресорів. Протягом століть змінювались зброя та спорядження, тактика та стратегія. Та незмінним залишився волелюбний дух, незламність і здатність до жертвності. Рубрика #Зброя_боротьби розповідала про зброю та спорядженню козацьких часів через предмети музейної колекції. Наші читачі дізналися про шаблю — найулюбленішу козацьку зброю, рушницю, яка стала основним озброєнням у XVII ст., коли кожен козак, «їдучи в поле, вішає на плече рушницю, а до боку — шаблю чи тесак» (Ерїх Лясота, 1984), боеприпаси козацьких часів, питання забезпечення якими

було актуальним як 300 років тому, так і зараз, порохівниці, артилерію, історія якої в Україні бере свій початок від часів козачини, козацьку піхоту — ударну силу козацької армії, яка вважалась однією з кращих у світі, панцир — захисний «бронезилет» середньовіччя, холодну зброю та ін.

У рубриці #Атрибути_гетьманської_влади знайомили читачів нашої сторінки з унікальними експонатами — речами Богдана Хмельницького, які у різний час були вивезені з України та сьогодні зберігаються в музейних інституціях різних країн. Саме 20 років тому в музеї Богдана Хмельницького НІКЗ «Чигирин» протягом двох місяців 2002 р. (квітень–червень) експонувалася міжнародна виставка «Атрибути гетьманської влади та особисті речі Б. Хмельницького із музеїв Європи». Прапор гетьмана, булава та інше — це предмети-символи державної влади, «свідки» існування незалежної Української козацької держави.

З квітня, коли ситуація на фронті змінилася (війська РФ були відкинуті з північного напрямку), було поновлено екскурсійне обслуговування на окремих об'єктах заповідника, у тому числі і на ІАК «Резиденції Б. Хмельницького». З метою ознайомлення внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та інших категорій відвідувачів з історією Чигиринщини, її пам'ятками, історією українського війська, задля сприяння дальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві, на території ІАК «Резиденція Б. Хмельницького» протягом весни-літа 2022 р. було організовано тимчасові виставки: «Замкова гора у погляді фотооб'єктива», «Сини мої, гайдамаки! Світ широкий, воля...», «І пові огонь новий з Холодного Яру» «Юрій Горліс-Горський — вояк, літератор, громадський діяч», «Українське військо 1917 — 1921», «Воїни. Історія українського війська», «Боротьба за незалежність України: минуле і сьогодні» (виставка дитячих малюнків).

І одночасно ця ж тематика звучала і на сторінці заповідника у Фейсбучі. Так, у рубриці #Юрій_Горліс_Горський

знайомили читачів з постаттю громадського діяча, літератора, вояка Юрія Горліса-Горського та його знаменитим романом «Холодний Яр». Адже це завдяки йому світ дізнався про одну з героїчних сторінок нашої історії, про звитяжну боротьбу Холодноярської організації, учасники якої в часи Національної революції 1917–1921 рр. показали безпрецедентні приклади жертвовної боротьби проти московських окупантів. Ю. Горліс-Горський був учасником цих подій. Сьогодні, коли в Україні йде війна, коли ми знову воюємо з тим самим ворогом, що й 100 років тому, саме роман Ю. Горліса-Горського «Холодний Яр» називають настільною книгою борців за свободу і незалежність України. Його давно розібрали на цитати. Багато з них якнайкраще підходять для розуміння російсько-української війни, яка триває.

У травні, до 254-ої річниці початку Коліївщини, створено рубрику #Коліївщина, присвячену подіям великого козацького повстання 1768 р., метою якого було звільнення Правобережної України з-під влади Речі Посполитої та відновлення Гетьманщини, як вільної та самостійної Української держави. Ми знайомили читачів з основними подіями повстання, його керівниками, зброєю, якою користувалися повстанці, результатами та наслідками Коліївщини. Дописи були спрямовані на руйнування тих усталених міфів, які склалися навколо гайдамацького руху в радянський період, і продовжують побутувати й до сьогодні.

У серпні читачам було запропоновано рубрику #Чигиринські_походи до 345-ої річниці з часу початку I Чигиринського походу, в якій розповідали про два Чигиринські походи турецького війська на Чигирин, мужність козаків-захисників міста, підступність дій московської влади, що видала таємний указ: коли утримати чигиринську фортецю не пощастить, її слід підірвати, розорити до основ. Ті події були черговою зрадою Московією інтересів українського народу.

Найбільшим онлайн-проектом минулого року був #Мистецький_фронт. Адже існує фронт, на якому борються не зброєю, а художніми творами. Уже з перших днів війни дізнаватися про події, що відбуваються в Україні, можна було не лише із заголовків новин, аналітичних статей, а й віршів, пісень, картин, які з'являються як реакція на воєнні події. Українські художники гостро відчують біль України, співпереживають, підтримують, надихають. Оскільки в умовах воєнного стану ми не могли презентувати наживо нові виставки, то вирішили робити це онлайн на сторінці заповідника у Фейсбучі. В рубриці #Мистецький_фронт були представлені твори українських та зарубіжних художників, що з'явилися після початку повномасштабного вторгнення.

За десять місяців в рубриці #Мистецький_фронт ми познайомили наших читачів із творчістю майже 70 художників. Вони різні, творять у різних напрямках, у різних техніках, але всіх об'єднує одне — віра в Україну і українців, у наші ЗСУ, бажання якнайбільше зробити для наближення нашої Перемоги.

Серед тих художників, з творчістю яких ми знайомили наших читачів, були відомі: Олег Шупляк, Михайло Скоп, Сергій Позняк, Михайло Дяченко, Ірина Калюжна, Марина Соченко, Нікіта Тітов, Андрій Єрмоленко, Владислав Шерешевський, Антон Логов та ін. Кожен з них висловлює своє бачення тих подій, що відбуваються в Україні.

Попри весь жах війни, гумору теж завжди є місце в житті українців. Серед художників, які з гумором, іронією, а часто і жорсткою сатирою зображують події війни, Олексій Кустовський, Макс Мошковський, Максим Паленко.

Багато художниць, створюючи свої роботи, використовують жіночі образи: це і Україна в образі жінки, і жінка-мати, жінка-дружина, жінка-воїн. Це роботи Ірини Калюжноі, Катерини Жовтої, Марини Боровикової, Вікторії Наумової.

На нашій сторінці ми розповідали про творчість митців, які після початку повномасштабного вторгнення стали до лав ЗСУ: Ярослава Байди, Дмитра Бур'яна, добровольця Харківського окремого батальйону тероборони Руслана.

Велика кількість дописів була присвячена художникам-плакатистам, які запропонували власне осмислення російсько-української війни, героїзму українців та викликів, які стоять перед Україною. Серед них — Микола Коваленко, Нато Мікеладзе, Олександр Грехов, Нікіта Тітов, Андрій Єрмоленко, Дмитро Кривonos, Дмитро Сімонов, Макс Мошковський, Максим Паленко, Антон Логов. За словами художника Андрія Єрмоленка, «плакати — то «кулі» митців, якими вони також можуть воювати і змушують світ задумуватися про те, що відбувається в Україні» (У столиці, 2022).

Через плакати, малюнки, колажі, меми митці говорять до кожного з нас і до всього світу. Їхні роботи надихають, змушують сумувати, плакати, радіти, вірити. Їхніми роботами хочеться ділитися, бо вони резонують з нашими почуттями, візуалізують ту реальність, в якій ми сьогодні живемо.

Читачі реагували, вподобували, коментували дописи рубрики #Мистецький_фронт, окремі роботи викликали дискусії.

У 2023 р. онлайн рубрика #Мистецький_фронт отримала продовження офлайн. У лютому 2023 р. в музеї Б. Хмельницького НІКЗ «Чигирин» експонувалася персональна виставка Ольги Курської «Хроніки Перемоги» (саме її роботи першими були представлені в нашій онлайн рубриці). На виставці в музеї було представлено 47 робіт, написаних за знаковими подіями російсько-української війни з перших днів і до сьогодні.

Тож запровадження різноманітних онлайн рубрик на сторінці заповідника у соціальній мережі «Фейсбук» у перші місяці після повномасштабного вторгнення, коли не було можливості приймати відвідувачів, проводити

екскурсії, дозволило підтримувати контакт з нашими читачами / відвідувачами, виконувати свою просвітницьку функцію.

Використані джерела

1. Еріх Лясота зі Стеблева. Щоденник (1984). Жовтень, 10, С.99.
2. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин». (2022). URL: <https://www.facebook.com/nikzchygyryn/>
3. У столиці відбувається виставка плакатів під промовистим гаслом «День Перемоги». (2022). ВУКВУ. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/u-stolytsi-vidbuvaietsia-vystavka-plakativ-pid-promovystym-haslom-den-peremohy/>

ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕІВ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ГЛОБАЛЬНОГО МЕТАНАРАТИВУ

Удовиченко Ірина,

старший науковий співробітник,
Скарбниця Національного музею історії України,
м. Київ
iryna_udovychenko@ukr.net

Музей — це соціальна інституція, яка має служити суспільству (Удовиченко, 2022, с.423) Особливого значення набуває служіння, коли суспільство знаходиться у ворожому середовищі на межі виживання. Культурні й освітні втрати за понад 15 місяців повномасштабного вторгнення РФ на територію України зазнали таких масштабів, що всі соціальні інституції мають переглянути і переоцінити свої функції та продуктивність. Заклади культури, на думку автора, мають зосередитися на аксіологічній функції: «культивувати» цінності свободи в боротьбі з імперськими викликами та сприяти розвитку критичного мислення, готуючи українців до ролі свідомих громадян демократичного суспільства. Війна примушує додати звичним завданням гостроти і щільності.

Аналіз пріоритетних завдань музеїв згідно з визначенням (Museum Definition, 2022) у період воєнних втрат приводить до такої зміни акцентів:

- якщо в мирний час музеї мають зберігати матеріальну та нематеріальну спадщину, то у воєнний час вони мусять фізично рятувати спадщину від обстрілів з боку РФ та від вивозу на територію держави-агресора;
- комунікація з відвідувачами в новому вимірі щільності стає моральною, інтелектуальною, психологічною підтримкою українських громадян сенсами, значеннями збережених цінностей; аксіологічна функція комунікації набуває ваги, оскільки усвідомлена й артикульована ієрархія цінностей — основа світогляду, а наявність світогляду у громадян — ознака зрілої нації;
- долучення української культури до загальної світової сприяло різноманітності і сталості; після 24.02.22 цей процес для України перетворився у своєрідний культурний фронт: держава зобов'язана транслювати національний наратив, вписуючи його в ту нову глобальну культуру, яка формується, конкуруючи з ворожим наративом, який активно транслює РФ.

Завдання збереження спадщини завжди було першочерговим для музейних працівників. Як приклад — Ізюмський краєзнавчий музей ім. М. В. Сібільова, який вдалося відвідати в травні 2023 р. Після масованих ворожих обстрілів в Ізюмі стеля старої будівлі впала на підлогу. Музей зазнав й інших матеріальних втрат — украдені деякі меблі, комп'ютери, але колекцію співробітникам музею вдалося зберегти. Співробітники докладають зусиль для подальшого відновлення і звертаються з проханням допомогти з обладнанням для оцифрування колекції.

Про другий напрямок — підтримку громадян сенсами, значеннями збережених цінностей (аксіологічну) — йшлося в доповіді «Музей як культурний хаб у період воєнного

стану» (Удовиченко, 2022, с. 422–429). За останні місяці нові виставки були осмислені співробітниками так, щоб доносити до відвідувачів якомога багатшу палітру сенсів і значень.

До прикладу, для виставки «Збережено в Україні», де представлені пам'ятки греко-скіфського мистецтва, провідний екскурсовод Анна Сергієнко написала інтерактивну екскурсію для дітей 8–10 років «Чи боїшся ти темряви». Персефона (в її ролі — Анна Сергієнко) і Апі (Катерина Костюченко) — проводять юних відвідувачів складними шляхами давніх героїв, щоб дати змогу дітям повірити — вони не бояться темряви. У залах виставки «Miras. Спадщина», що присвячена культурі корінного народу України — кримським татарам, підготовлена і проводиться інтерактивна екскурсія «Кримськотатарське весілля» (автор — провідний екскурсовод Катерина Костюченко).

Театралізована екскурсія в залах експозиції «Європейська Україна. Доба Мазепи» «Дума про гетьмана Мазему» (автор — керівниця науково-освітнього відділу Ольга Дударева) стала міжмузейним проектом, який об'єднав співробітників Скарбниці (києвиця Килина — Ольга Дударева, крамарка Орися — Анна Сергієнко, Хатідже Турхан — Катерина Костюченко, Марія Магдалина Мазепина — Ірина Удовиченко), співробітників Національного музею історії України (історик з 1990-х — Ярослав Затилюк, спудей Остап — Юрко Єжель) та Національного заповідника Києво-Печерська лавра (Іван Мазепа — Олег Топилко).

Відсутність автентичної колекції музею і заміна її на виставкові проекти — це виклик і для науково-дослідного відділу. Науковцям, щоб здійснювати комунікацію, проводити авторські екскурсії, слід зануритися в нові теми. Так, у Скарбниці науковці мали перемістити фокус з ювелірного мистецтва, яке досліджують, на історію кримських татар, кераміку греків чи стародруки доби Гетьманщини. Наприклад, у залах з грецькою керамікою провідна наукова співробітниця Любов Клочко, наукова тема якої пов'язана

зі скіфським костюмом, проводить авторську екскурсію «Античний посуд: досконалість форм і поезія образів».

Реалізуючи ідею музею, який покликаний бути хабом, об'єднувати навколо цінностей, автором були проведені авторська екскурсія «Ти — місце сили» та лекція «Битва за незалежність. Ювелірне мистецтво» з авторського циклу «Мистецтво на тисячоліття». Експонати розповідають про цінності свободи предків, про досвід битви, боротьби, сучасні майстри роблять прикраси, які стають мистецькою зброєю. Усе це — підтримка та своєрідний мотиватор для покоління українців воєнного часу.

Ці напрямки — збереження і комунікація — добре усвідомлені як першорядні завдання музейними співробітниками. Але надзвичайно важливим стає місія, якій варто приділити більше уваги — трансляція національного наративу та включення його в глобальний метанаратив.

У цій роботі, на думу автора, важливі такі моменти:

- ревізія внутрішнього наративу;
- трансляція українського наративу на всіх доступних міжнародних майданчиках;
- боротьба з голосом расизму на міжнародних конкурсах, фестивалях, виставках тощо.

Ревізія внутрішнього наративу починається не на рівні установи, а на рівні громадянина. Здатність оцінювати найважливіші події та явища української історії у контексті світової історії належить до професійних компетентностей музейних співробітників, що зазначено в розділі «Фахові компетентності» Стандарту вищої освіти за спеціальністю «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (Стандарт, 2019, с. 7). Музейним співробітникам варто проаналізувати власний світогляд на предмет цілісності, на наявність фрагментів ворожої ідеології.

Простіше це зробити новому поколінню співробітників, які виросли в часи незалежної України. Натомість старші люди, відмовляючись від носіїв російської культури,

стикаються з процесом, який можна порівняти з оперативним лікуванням. Це болісний процес, але Україна щодня втрачає життя громадян, економіку, культуру. Вживання держави потребує дистанціювання від носіїв ворожої ментальності.

15 травня 2023 року Музей Михаїла Булгакова змінив меморіальну дошку — російську мову замінили українською. Але від перекладу дошки Булгаков не перестав бути носієм «російськості», про що свідчать не лише його тексти, а й життєвий шлях. Проблеми ревізії наративів становлять небезпеку: переорієнтацією закладів культури можуть скористатися місцеві грошолоби, це може привести до втрати будівель в історичних районах міст. Ревізія має проводитися обережно і продумано. Вдалою, на думку автора, є зміна концепції колишнього Київського музею Пушкіна, який тепер має назву «Садиба на Кудрявці» і присвячений побуту та культурному життю Києва у ХІХ столітті.

Про долучення музеїв до процесу формування глобального метанаративу вже йшлося: «Музей — це соціальна інституція, яка може бути досить ефективною в складному процесі формування глобального метанаративу» (Удовиченко, 2019, с.101). У 2019 році, коли писалися ці рядки, автором не було передбачено, що об'єднання суспільств в глобальну спільноту і пов'язане з цим зниження актуальності локальних наративів (зокрема національних), спровокує імперські амбіції країни-агресора, що РФ здійснить повномасштабне вторгнення з меседжем про те, що України не існує.

Отже, загальнопланетарний дискурс формується в ускладнених війною обставинах. Трансляція українського наративу на міжнародних майданчиках зі завдання сприяти глобальній різноманітності перетворюється у важливу місію, яку можуть брати на себе музеї. Після 24.02.2022 така трансляція здійснюється, але має вигляд стихійної, тоді як є необхідність в системному підході.

Музеї — заклади, чий головний інструмент комунікації — експонат, обмежені в засобах: вивозити експонати на виставки в інші країни під час війни хоч і можливо, але надзвичайно складно. Тому варто збільшувати присутність України в цифровому просторі. Розглянемо як приклад онлайн-платформу Google Arts & Culture (раніше — Google Art Project). Саме з її появою з'явилося поняття «digital reputation» — цифрова репутація музею (The best online culture archives, 2012). Таке поняття було б доречним і для країни.

На цей момент присутність України на онлайн-платформі, що з'явилася в 2011 році і тепер представляє колекції понад 2000 культурних установ з усього світу (Our Partners, 2011), обмежена чотирнадцятьма колекціями (Ukraine. Google Arts and Culture, 2012). Скарбниця НМІУ, як філія Національного музею історії України разом з головним музеєм з'явилися на цій платформі 18 травня 2023 року (Національний музей історії України, 2023).

Водночас РФ представили для цього проєкту 82 колекції. Навіть, якщо враховувати, що кількість населення ворожої держави втричі більше, ніж України, їхні заклади представили вп'ятеро більше колекцій. Про російську культуру на цей момент розповідає 1152 статті, про українську — 228, близько як в 5 разів менше. Цю битву культурний фронт України зараз програє — це слід визнати для планування наступних дій. Українського контенту англійською або українською (з англійськими субтитрами) мовою має бути більше на різних доступних ресурсах.

Трансляція українського наративу в глобальному просторі наштовхується на протистояння з російською культурою. Постає завдання боротьби з голосом рашизму на міжнародних конкурсах, фестивалях, виставках.

Музей може виконувати таке завдання. Можливо, це не є очевидним: музей транслює судження, шляхом ствердження і демонстрації. Це, так би мовити, катафатичний

метод. У просторі музейної експозиції (хоч і віртуальної) важко уявити застосування апофатичного методу — визначення чогось шляхом заперечення. Але якщо музей виконує роль культурного хабу, то поступово стає частиною профільної спільноти, тоді діяльність може виходити за межі експозиції. У період війни це потрібно суспільству.

Громадянське суспільство України стало більш зрілим після початку повномасштабного вторгнення: свідомі громадяни роблять значно більше, ніж до війни. Так, ювеліри (а це профільна спільнота Скарбниці) з перших днів почали просувати ідею боротьби з кривавими російськими діамантами (Юрій Курилюк, м. Київ; Олена Маслова, м. Харків); шукати і знаходити шляхи виходу українського ювелірного мистецтва періоду війни на міжнародний рівень (Катерина Музика, м. Київ; Тетяна Чорна, м. Київ).

Музей, як легітимна соціальна інституція, здатна додати ваги громадським ініціативам українських спільнот. За період від початку повномасштабного вторгнення, трапилося кілька інцидентів, до яких долучався музей, підтримуючи ювелірів в боротьбі з рашизмом на мистецькому рівні.

Один з прикладів — протест проти нагородження на виставці в AUTHOR у Бухаресті у травні 2023 р. Російська художниця-ювелір In2Into (Into | Into), яку представляє московське агентство NOB (@nobagency), надала на конкурс колекцію «1984». Прикраси у вигляді бомб з написом «мир» були нагороджені організаторами, як інспіровані Орвелом. Але при цьому авторка ніде не заявляла про свою протестну позицію, про засудження війни в Україні. Українське суспільство сприйняло цю нагороду, як ту бомбу, яка вбила 58 українців в Краматорську і мала напис «За дітей».

За ініціативи активіста ювелірної спільноти Катерини Музики були написані листи організаторам конкурсу, а також в світові спільноти ювелірів з заявою про протест

українського суспільства такому мистецтву. Вимога була чіткою — допоки останній російський солдат не покине території України, ми вимагаємо не співпрацювати з російськими ювелірами, які не зробили чітку заяву про заступження війни в Україні. Під листом поставили підписи 85 людей: серед них більша частина — ювеліри, а також активісти, співробітники галерей, мистецьких центрів і представники двох музеїв — Скарбниці НМІУ та Харківського літературного музею.

Ідея сталого розвитку та різноманітності, проголошена ООН, як і сама Організація Об'єднаних Націй, з початком великої війни в Україні проходять перевірку на міцність. Українці показали неочікувану для світової спільноти силу і стійкість на фронті. Заклади культури, зокрема музеї, можуть долучатися до боротьби, транслюючи «українськість», системно вписуючи нашу культуру в глобальний метанаратив.

Використані джерела

1. Національний музей історії України. (2023). Google Arts and Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/partner/national-museum-of-the-history-of-ukraine>
2. Стандарт вищої освіти України. (2019). Міністерство освіти і науки України. Київ.
3. Удовиченко, І. (2020). Культурний хаб — концепція музейного ренесансу. Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи: матеріали Восьмої науково-практичної конференції (1–2 жовтня 2020 р.). Київ: Капіталдрук, 97–99.
4. Удовиченко, І. (2022). Музей як культурний хаб у період воєнного стану. Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 1–2 грудня 2022 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 422–429.
5. Удовиченко, І. (2019). Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської

- науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р. Київ, Біла Церква: Авторитет, 99–102.
6. Museum Definition. (2022) Prague. URL: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
 7. Our Partners. Partner with us. (2011). Google Arts and Culture. URL: <https://about.artsandculture.google.com/partners/>
 8. The best online culture archives. (2012). The Telegraph. URL: <https://www.telegraph.co.uk/culture/8296365/The-best-online-culture-archives.html>
 9. Ukraine. Google Arts and Culture. (2012). URL: <https://artsandculture.google.com/search?q=Ukraine>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТІВ МУЗЕЮ КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шваєнко Алла,

викладач,

Відокремлений структурний підрозділ

«Рівненський технічний фаховий коледж

Національного університету водного господарства

та природокористування»,

м. Рівне

alla80.sv@gmail.com

Музей ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» — осередок національно-патріотичного та морально-естетичного виховання здобувачів освіти. Очолує музей коледжу викладач Алла Шваєнко, яка розробила Положення про Музей коледжу ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП», де описано базові засади функціонування даної інституції.

Тематика експозицій музею коледжу: «Історія коледжу», «Циклові комісії коледжу», «Навчально-виробнича діяльність коледжу», «Науково-технічна творчість учнів та студентів коледжу», «Герої України — випускники коледжу», «Герої не вмирають», «Сьогодні коледжу».

Стенди та вітрини музею коледжу ілюструють історію, становлення та розвиток ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП». Вони постійно поповнюються та оновлюються новими експонатами, що доповнює музейний фонд. Триває динамічно-пошуковий процес ідей, заходів, форм реалізації проєктів, які демонструють становлення та розвиток, не лише освітнього закладу, але й музею коледжу. Робота музею розпочинається з вересня з музейних гостин та продовжується виховними та іншими заходами, що передбачено перспективним планом роботи, що відображено в «Журналі реєстрації роботи музею коледжу».

Музей коледжу ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» реалізує різнопланові проєкти, які були започатковані у мирний час та продовжені у період воєнного стану. На базі музею коледжу функціонує Рада музею. Це творчо-інтелектуальний колектив з числа студентів та учнів, педагогічного та науково-педагогічного колективу коледжу, який має як постійних членів так і тих хто доєднується до Ради музею, втілюючи в життя проєкти та заходи. Рада музею коледжу протегує роботу з реалізації проєктів, заходів та ініціатив, фаворизує роботу музею коледжу.

Робота Ради музею коледжу реалізується через проблемну групу «Актуальні питання становлення і розвитку музею історії коледжу», яка інтегрує роботу даної інституції. Мета проблемної групи — це консолідація здобувачів освіти навколо питання інституалізації музею коледжу в напрямку накопичення, розміщення та представлення експозицій музею. До плану роботи проблемної групи входять такі заходи, які передбачають реалізацію різновекторних проєктів. Наприклад таких, як:

- відзначення Дня захисника України, Міжнародного дня волонтера, «Засвіти свічку пам'яті за загиблими Героями України — випускниками коледжу»;
- Всесвітній день поезії відзначено зібранням матеріалів з метою написання збірки віршів здобувачів освіти

та викладачів коледжу на тему: «Антологія поезії колективу коледжу»;

- написання збірника та розміщення матеріалів в музеї коледжу на тему: «Ветерани освітянської ниви коледжу» та «Книга пам'яті ветеранів освітянської ниви», де представлено історію педагогічної та наукової долі викладачів, які працювали у ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»;
- консолідація матеріалів щодо написання, поповнення та оновлення матеріалів «Літопису видатних випускників коледжу», які досягнули вагомих здобутків, як в професії, так й в інших суспільних сферах;
- триває накопичення матеріалів мистецького проекту «Коледж очима здобувачів освіти», який започатковано в 20-річницю утворення ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП», де на полотнах учні та студенти зображують коледж в різних ракурсах та локаціях;
- поповнення та оновлення експозицій «Герої не вмирають», на основі яких накопичується інформація для написання збірника про випускників ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП», які загинули (7 імен АТО/ООС та 26 імен з часу повномасштабного вторгнення росії в Україну станом на червень 2023р.), захищаючи незалежність України, під загальною назвою «Пантеон пам'яті» (робоча назва);
- відкрита ідея щодо розміщення в локаціях музею коледжу синьо-жовтих та червоно-чорних прапорів, на яких написані слова подяки українських військових за морально-матеріальну допомогу, що є частиною роботи Волонтерського руху коледжу, як реалізації проекту музею.

Музей ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» щорічно доєднується до проведення першого уроку на День знань, що узагальнений темою незалежності України, де окремою сторінкою розповідається про музей коледжу, а також про «Героїв України — випускників коледжу, які полягли за незалежність нашої країни». Музей коледжу співпрацює з волонтером Вірою Мельниковою Рівненської обласної універсальної бібліотеки зі збору інформації щодо загиблих випускників коледжу в період 2014-2023рр. Підтримує зв'язок з старшою науковою співробітницею відділу історії Інною Черницькою Рівненського обласного краєзнавчого музею зі збору матеріалів військових України, особливо випускників коледжу. Музей коледжу надає підтримку у написанні збірника поезій про студента коледжу, який загинув захищаючи незалежність України, Євгенія Рєпіна рівненській поетесі Галині Вітрук.

Ще один важливий проект, який реалізується в рамках роботи музею коледжу — це діяльність Волонтерського руху ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП», який функціонує під гаслом: «Благословенний той, хто подає руку допомоги», складає значну частину з формування морально-ціннісних орієнтацій здобувачів освіти через волонтерську підтримку ЗСУ. Мета волонтерського руху коледжу — детермінанта компетенції активної громадянської позиції здобувачів освіти ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» через допомогу українським воїнам, які боронять незалежність України.

ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» активно залучається до волонтерської справи допомоги українським військовим, починаючи з 2014р. Координатор волонтерської діяльності освітнього закладу є директор коледжу Микола Яцков. Актив Волонтерського руху

коледжу складається з числа таких осіб як: викладача Алли Шваєнко, практичного психолога Катерини Тарасової, майстра виробничого навчання Олександра Павлючика. Волонтерський рух коледжу заручився підтримкою Благодійного фонду «Руєвит» (м. Рівне).

Волонтерський рух коледжу направляє цільову волонтерську допомогу в рамках безстрокової акції «Волонтерський кошик для ЗСУ» для 72 ОМБ імені Чорних запорожців, 30 ОМБ імені князя Костянтина Острозького, 54 ОМБ імені гетьмана Івана Мазепи та 93 ОМБ «Холодний Яр». Щонайменше двічі на рік формується та надсилається посилка (бакалія, солодощі, печиво, кава, чай, мінеральна вода, предмети гігієни, маскувальна сітка, шнурівка тощо) з метою моральної та матеріальної підтримки українських воїнів, які на сторожі незалежність України.

Робота Волонтерського руху коледжу в період квітня-травня 2023р.: тричі сформовано «Волонтерський кошик для ЗСУ» та направлено в зону бойових дій для українських воїнів різних бригад, які боронять незалежність України. Також надали волонтерську допомогу в рамках акції «Волонтерський кошик для ЗСУ» лікарні УМВС міста Рівного, де проходять лікування та реабілітацію українські воїни, які боронили територіальну цілісність України.

У рамках роботи Волонтерського руху колектив коледжу плете маскувальне покриття. Модерує роботу майстер виробничого навчання Олександр Павлючик. У коледжі оголошено безстрокову волонтерську акцію «Збір матеріалів та виготовлення маскувальних сіток». Традиційно майстер-клас з плетіння маскувального покриття проводить актив Волонтерського руху.

Волонтерський рух коледжу оголосив безстрокову акцію «Подаруй світло воїнам», яка передбачає збір матеріалів (бляшанки, парафін, свічі, картон) для виготовлення окопних свічок. Відповідальна за цей вид

роботи — викладач Наталія Мінаєва. Акція «Подаруй світло воїнам» — невід’ємна складова допомоги українським військовим в Одеській, північ Рівненській, Донецькій, Херсонській областях, куди відправлено більше тисячі окопних свічок.

Колектив ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж та актив Волонтерського руху відзначений грамотами та подяками за волонтерську допомогу військовим України від громадської організації «Жінки Київщини», «Союзу волонтерів України», «Дзвони надії», «Добровільної допомоги Рівного», «Громадським активом Рівненщини», 54 ОМБ імені гетьмана Івана Мазепи.

Важливою складовою реалізації проектів музею ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» є участь очільника музею у вебінарах, семінарах, круглих столах, конференціях тощо всеукраїнського та міжнародного рівня. Зокрема: конференція «Трансформація освіти: практичні аспекти» за темою «Впровадження музейної педагогіки на уроках історії та громадянської освіти» (лютий, 2022 р.), міжнародний круглий стіл «Музейна педагогіка в умовах воєнного стану» (травень, 2022 р.) тощо.

Перспектива роботи музею коледжу — продовжувати проекти, які вже реалізуються й діють, пошук нових ідей, які ляжуть в основу майбутніх проектів. Крім того, підтримувати динамічний процес накопичення експонатів та доповнювати музейний фонд, який ілюструє освітній, науковий та виховний процес ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП».

Отже, робота музею ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» — це показовий наочний приклад того, що власне робить музей, що він уже має, чого прагне, які проекти реалізував чи реалізовує, демонструючи славу та традиції *alma mater*, дбайливого ставлення до всього того, що створене розумом і працею низки поколінь

здобувачів освіти та всього педагогічного та науково-педагогічного колективу освітнього закладу. Адже проектна робота музею ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» в умовах миру та, навіть, війни невичерпні та далекоглядні, бо «ніщо не зупинить ідею, час якої настав» (С. Танчинець).

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ МУЗЕЮ: ДОСВІД КАТАРУ

Щепанський Віталій,

кандидат філософських наук,
методист II категорії відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ
vitalii.shchepanskyi@man.gov.ua

Уолтер Мігноло у своєму есе наголошує, що історія, яку представляє музей, є конструкцією західного світу, а поняття модерності та традиції належать європейським нарративам. Подальший матеріал буде оглядом його публікації для поширення нарративу розуміння девестернізації музею мистецтва в Катарі. На його думку, «модерність» розглядається як перспектива, з якої виключається все, що вважається «немодерним» згідно з визначеннями європейських інститутів та акторів. Варто пам'ятати, що європейські нарративи модерності ґрунтуються на контрасті з традицією, проте «традиція» не є онтологічним моментом в історії людства. Західні музеї представляють або європейську «традицію» (наприклад, грецьку Античність і європейське Середньовіччя), або різноманітні «традиції», які належать до неєвропейських суспільств і розглядаються з європейських точок зору. Спосіб, яким західні музеї представляють інші культури,

довгий час був предметом дискусій. Проте економічний бум у Східній Азії та на Близькому Сході наприкінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст. підтвердив упевненість місцевих жителів і привів до розквіту місцевих міст. Від Токіо та Дохи можна побачити, що модерність виходить за межі Європи (Walter, 2013).

Ця ситуація привела до нерівності в репрезентації культур та історій у музейних колекціях. Західні музеї багато років володіли контролем над тим, як історія та культура інших народів були представлені і тлумачені. Це часто призводило до знецінення та культурної апропріації. Однак в останні десятиліття спостерігається зміна парадигми і країни поза Заходом активно займаються девестернізацією своїх музеїв. Вони намагаються переглянути історію та культуру з власної перспективи, відновити пропущені голоси та віддати належне значення своїм традиціям і спадщині. Музей ісламського мистецтва у м. Доха можна розглядати як один із прикладів такої девестернізації. Він створений архітекторами з різних країн і зосереджується на відтворенні та відновленні ісламського мистецтва й культури з ісламської перспективи. Це дозволяє змінити домінуючий наратив та уникнути привласнення та спрощення ісламської спадщини (Walter, 2013).

Проте треба також зазначити, що у процесі девестернізації існує ризик втрати автентичності та перетворення музею на просту вітрину чи засіб піару для поліпшення іміджу країни. Важливо, щоб девестернізація музеїв супроводжувалася критичним мисленням, уважним врахуванням різних голосів та практикою діалогу. Тільки тоді можна досягти справедливішої та більш рівноправної репрезентації культурної спадщини. Важливо відзначити, що процес девестернізації музеїв є складним та багатограним. Він потребує активної участі міжнародної спільноти, музейних професіоналів, дослідників та громадськості для

розвитку нових моделей музейної практики, які будуть відображати різноманітність та культурну рівновагу. Тільки шляхом спільних зусиль ми зможемо створити музеї, які відображають та поважають всі аспекти нашої глобальної спадщини (Walter, 2013).

Фінансові вкладення Катару у сучасне мистецтво можуть здатися екстравагантними для деяких західних спостерігачів, але вони мають свої причини та контекст. Справді, в історії музейної сфери були приклади великих колекцій, заснованих монархами та спадковими монархіями, такими як Британський музей або Лувр. Проте варто враховувати, що у XXI столітті спостерігається швидкий розвиток незахідних музеїв та колекцій. Фінансування Музею сучасного мистецтва в Нью-Йорку та Метрополітен-музею, що становить 32 та 30 мільйонів доларів на рік відповідно, значно менше, ніж бюджет Музею ісламського мистецтва в м. Доха, який становить 1 мільярд доларів (Walter, 2013). Це дозволяє Управлінню музеїв Катару мати значні кошти для придбання та розвитку своїх колекцій. Варто зазначити, що фінансування мистецтва та культури є складним питанням, і різні країни та інституції мають різні підходи до цього. Історично меценатство та державна підтримка були важливими джерелами фінансування музеїв та мистецтва. У випадку Катару їхні інвестиції у мистецтво можуть сприяти розвитку культурного сектору в країні та просуванню її на світову сцену мистецтва (Walter, 2013).

Девестернізація, виявлена у державних проектах, які оскаржують контроль над економікою, політикою та культурою, має значення, навіть якщо колоніальність існує. Проте сильне привернення уваги до одного погляду може приховувати його темну сторону. З одного боку, музеї стають багатополярними, адаптуючись до багатополярного економічного та політичного світового

порядку. З іншого боку, хоча у минулому музеї розвивалися завдяки європейській імперській експансії, сьогодні такі інституції, як Музей ісламського мистецтва в м. Доха, виникають завдяки політичному суверенітету капіталу, що девестернізується.

Використані джерела

1. Walter, D. (2013). Mignolo, Enacting the Archives, Decentring the Muses The Museum of Islamic Art in Doha and the Asian Civilizations Museum in Singapore. URL: <https://www.ibraaz.org/essays/77>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В НАУКОВІЙ ОСВІТІ: ОСВІТНІ ВТРАТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Збірник матеріалів доповідей учасників
Міжнародного круглого столу*

Наша сторінка у Facebook
<https://cutt.ly/2TyzyJc>

Літературний редактор:
Видайчук Т. Л.

Обкладинка, верстання, дизайн:
Ладоня К. Ю., Буянова А. А.

Фотографії, представлені у збірнику,
зроблені в Музеї науки Малої академії наук України
(м. Київ)

Фотограф: Міщенко М.

Підписано до друку 06.10.2023 р. Зам. № 020623.
Формат 60x84 1/16. Гарнітура Droid Serif. Друк цифровий.
Папір офс. 80 г/м². Ум. друк. арк. 14,99.
Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр
«Мала академія наук України»,
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019